

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060107

DOM
2017-03-13
Stockholm

Mål nr
M 8882-15

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Östersunds tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2015-09-25 i mål nr M 184-15, se bilaga A

KLAGANDE OCH MOTPARTER

1. GB

2. MB

3. GB

4. PB

5. CB

6. A-CEV

7. MG

8. TG

9. TG

10. Havs- och vattenmyndigheten

11. Höga kusten - Ådalarnas Naturskyddsförening

12. Naturskyddsföreningens Länsförbund i Västernorrland

13. Nedre Nätraälvens fiskevårdsområdesförening

14. PN

Ombud för 14: Advokaten ES och jur. kand. HP

15. AS

16. CS

Dok.Id 1300175

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00

17. Sveriges Sportfiske- och fiskevårdsförbund

18. MT

19. BV

20. N-EV

KLAGANDE OCH MOTPART

Nordic Trout Sweden AB,

Ombud: advokaterna Per Molander och Joel Mårtensson,

MOTPART

Länsstyrelsen i Västernorrlands län

SAKEN

Fiskodling vid Mjältösundet, X i Kramfors kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen avslår Naturskyddsföreningens Länsförbunds i Västernorrland och Höga kusten – Ådalarnas Naturskyddsförenings yrkande om inhämtande av förhandsavgörande från EU-domstolen.
  2. Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens dom på det sättet att tillståndet, i den omfattning som mark- och miljödomstolens dom medger, endast ska gälla till och med den 13 mars 2020.
  3. Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandena i övrigt.
-

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Nordic Trout Sweden AB, med tidigare firma Ålands fiskförädling Sverige AB, (bolaget) har i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska fastställa miljöprövningsdelegationens beslut såvitt avser den tillståndspliktiga verksamhetens omfattning (dvs. odling av fisk med en maximal förbrukning av 725 ton fiskfoder vid lokaliteten Öberget och 725 ton fiskfoder vid lokaliteten Mjältösundet). Bolaget har även yrkat att tillståndsvillkor 5 och 6 rörande högsta tillåtna utsläpp från verksamheten ändras i enlighet med miljöprövningsdelegationens beslut. Om Mark- och miljööverdomstolens beslut innebär att verksamhetens omfattning begränsas till mindre än 530 tons förbrukning av fiskfoder har bolaget yrkat i andra hand att verksamheten i sin helhet, på basen av bolagets bedömningar, tidvis ska få bedrivas vid endast den ena av de båda lokaliteterna och att den sammanlagda årliga förbrukningen av fiskfoder fritt ska få fördelas mellan odlingsplatserna, varvid bolaget ska tillåtas bedriva verksamhet i den omfattning som mark- och miljödomstolens dom medger i tre år från domens laga kraft och därefter i den omfattning domstolen finner skälig. Bolaget har vidare yrkat att tillståndet beviljas för minst tio år från dagen då domen vinner laga kraft eller minst till utgången av år 2026. Bolaget har i tredje hand, om verksamheten inte anses tillåtlig, yrkat att bolaget ska tillåtas fortsätta bedriva den sökta fiskodlingsverksamheten, i den omfattning som mark- och miljödomstolens dom medger, i tre år från dagen då domen vinner laga kraft.

Havs- och vattenmyndigheten (HaV) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva underinstansernas avgöranden och motsatt sig bolagets yrkande angående tillstånd till fortsatt verksamhet i tre år från dagen för det att Mark- och miljööverdomstolens dom vinner laga kraft.

GB och **MB** har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva underinstansernas avgöranden och avslå ansökan om tillstånd. De har motsatt sig bolagets yrkanden angående tillstånd till fortsatt verksamhet i tre år från dagen för det att Mark- och miljööverdomstolens dom vinner laga kraft.

GB och **PB** har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva underinstansernas avgöranden och avslå ansökan om tillstånd samt att verksamheten ska avyttras så fort som möjligt. De har även yrkat att en efterbehandling ska inledas.

CB har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva underinstansernas avgöranden och avslå ansökan om tillstånd.

MG, **TG** och **TG** har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva underinstansernas avgöranden och avslå ansökan om tillstånd.

Höga kusten - Ådalarnas Naturskyddsförening och **Naturskyddsföreningens Länsförbund i Västernorrland** har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och i första hand avvisa eller avslå ansökan om tillstånd och i andra hand återförvisa målet till förnyad handläggning antingen till mark- och miljödomstolen eller miljöprövningsdelegationen. Föreningarna har även yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska inhämta ett förhandsavgörande från EU-domstolen om domstolen inte bedömer att svenska bestämmelser om miljö kvalitetsnormer ska tolkas EU-konformt.

Nedre Nätraälvens fiskevårdsområdesförening har yrkat i första hand att bolagets ansökan ska avvisas och i andra hand att tillstånd inte ska ges. Föreningen har även yrkat att all verksamhet i fiskådran avbryts omedelbart. Föreningen har medgett att tillstånd beviljas för avveckling i tre år under förutsättning att produktionen minskar från nuvarande omfattning till 0 ton odlad fisk per år till den 31 december 2019 och att sanering av området planeras och påbörjas snarast.

PN har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen upphäver underinstansernas avgöranden och i första hand avslår bolagets ansökan om tillstånd och i andra hand att tillståndet begränsas så mycket som Mark- och miljööverdomstolen finner skäligt vad gäller verksamhetens omfattning och tillståndets gillighetstid, varvid tillstånd inte får ges i större omfattning och för längre tid än vad som framgår av mark- och

miljödomstolens dom. Han har bestritt bolagets yrkande om att fördela verksamheten mellan odlingsplatserna. Han har medgett att tillstånd ges till en successiv nedtrappning av verksamheten under förutsättning att denna tid inte får vara längre än innevarande odlingsperiodens slut, varvid fisken inte får ersättas med annan fisk.

AS, CS och MT har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska avslå bolagets ansökan om tillstånd.

Sveriges Sportfiske- och fiskevårdsförbund har yrkat att att Mark- och miljööverdomstolen i första hand ska avslå bolagets ansökan om tillstånd och i andra hand ska återförvisa målet till miljöprövningsdelegationen för fortsatt handläggning. Förbundet har bestritt att tillstånd ska ges till verksamheten under avvecklingstid om tre år men har medgett att ett sådant tillstånd ges för en kortare tid som domstolen finner skäligt.

BV och A-CEV har yrkat att tillstånd till fiskodling inte ska ges och att fiskodlingen i Mjältösundet ska avvecklas inom tre år.

N-EV har yrkat att tillstånd till fiskodling inte ska ges och att verksamheten ska avvecklas inom tre år. Han har i andra hand yrkat att bolaget upphör med sitt vattenbruk inom ett år.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län har medgett bolagets förstahandsyrkande men motsatt sig bolagets andrahandsyrkande och yrkandet avseende tillståndstidens längd.

Bolaget har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska avvisa Nedre Nätraälvens fiskevårdsområdesförenings yrkande om att ansökan ska avvisas samt bestritt motparternas övriga yrkanden.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

GB, MB, GB, PB, CB, A-CEV, MG, TG,

TG, Nedre Nätraälvens fiskevårdsområdesförening, AS, CS, MT, BV och N-EV, Ådalarnas Naturskyddsförening, Naturskyddsföreningens Länsförbund i Västernorrland, och Sveriges Sportfiske- och fiskevårdsförbund har i allt väsentligt åberopat samma omständigheter som i underinstanserna och har i Mark- och miljööverdomstolen tillagt i huvudsak följande: För varje år sedan verksamhetsstarten har övergödningssproblemen ökat vilket har iakttagits och dokumenterats lokalt och också framgår av länsstyrelsens yttrande till miljöprövningsdelegationen. Den ekologiska statusen har försämrats. Stora mängder foder tillförs under årets varmaste och ljusaste månader vilket ger en kraftig tillväxt i grundare områden. Stora växtmassor bildas, samlas på botten och bidrar till bildandet av syrefria bottenar.

GB och **MB** har härutöver tillagt i huvudsak följande: Kunskap om att grunda vattenområden visar kraftiga tecken på övergödning i närheten av fiskodling finns hos bolaget men bolaget har undvikit att dokumentera detta. Referenspunkter borde ha valts längre bort från fiskodlingen. Förutom de mätningar som har gjorts inom VISS som pekar på en försämring av den ekologiska statusen i Mjältöfjärden finns det mycket tydliga tecken på att de grunda vikarna har påverkats starkt av ökad alg tillväxt, i form av både fastsittande och lösa alger som flyter omkring och ansamlas på stränderna. Bolaget borde ha tagit initiativ till en dokumentation av dessa vikar. Det borde också ha funnits en analys av framtida eventuell utbredning av de syrefria områdena runt fiskodlingarna i rapporten. SMHI:s modelleringsystem eller ett liknande system borde ha använts för att tydliggöra fiskodlingens påverkan på recipienten. Att skapa flera hektar syrefria bottenar som läcker fosfor till ytvattnet är inte acceptabelt. De ifrågasätter om den största delen av den fosfor bolaget släpper ut är så hårt bunden att den är biologiskt otillgänglig och inte kan medföra någon övergödning. När fiskodlingsverksamheten har lämnat området kommer sedimenten fortfarande att läcka fosfor. Området måste alltså saneras, dvs. fosforfällas. Kostnaderna för detta bör redovisas av bolaget, eftersom de är skyldiga att återställa den påverkade naturen.

Sveriges Sportfiske- och fiskevårdsförbund har härutöver anfört bl.a. följande: Det behövs en praxisändring om vad som utgör bästa möjliga teknik för fiskodling i öppna

kassar. Den praxis som finns är gammal och bör ändras. Av rapporter från RAS-odling i Danmark och odling i Canada för matproduktion framgår att det är kommersiellt gångbart att odla fisk på detta sätt. Försiktighetsprincipen utgör stöd för en praxisändring när det finns konstaterad övergödningensproblematik i området i ett vatten som generellt är känsligare än vattnet söderut.

Nedre Nätraälvens fiskevårdsområdesförening har härutöver anfört bl.a. följande: Miljökonsekvensbeskrivningen innehåller inte några uppgifter om verksamhetens miljöpåverkan. Den ska därför underkännas och ansökan ska avvisas. Odlingarna tillför näringsämnen i vattenförekomsterna under de varmaste månaderna, spridningen sker även när kassarna flyttas, vilket får stor påverkan i närområdet. Kännetecknande för vikarna längs Höga Kusten är att de är djupa, magra och kalla och är inte jämförbara med grunda vikar norr om Nordmaling. Fisken transporteras till den plats där avblodning sker och upp i fiskådran. Stresshormonerna påverkar vild fisk och hindrar dem från att ta sig upp i fiskådran. Verksamheten medför också att vikarna där sik, havs- och laxöring lever och leker växer igen. Det är inte enbart området under kassarna som ska saneras. Växtligheten har ökat år från år, finns kvar i stora massor och bildar syrekrävande områden på andra ställen än under kassarna. Rymlingar har förekommit och då i stor omfattning. I Nätraälven har man hittat mycket fisk från odlingarna med rom från havsöring och lax och dessa fiskars lek har förstörts två år i rad. Nedtrappning och avveckling under tre år är tänkbart om detta sker samtidigt med sanering. Saneringen bör påbörja omedelbart efter att Mark- och miljööverdomstolen meddelat dom.

N-EV har härutöver tillagt i huvudsak följande: Från och med maj 2014 har han samlat in fakta vad avser fiskodlingsverksamheterna längs Höga Kusten och deras påverkan. Det är fråga om en stor yta med kustvatten utan stora djup. Det som ger vattnet i Mjältösundet dess kraft i båda riktningarna är det grunda och smala sundet som kallas Trångsundet med ett djup på 11 meter. Strömhastigheten är på detta ställe enligt uppgift från sommarboende upp till 4 knop. Avståndet mellan odlingen i Omnefjärden och den i Nätrafjärden är ca 27 km. Avståndet på påverkansområdet för Mjältösundets två odlingar (två gånger 600 ton), dvs. från Mjällomlandet till den yttre delen av den stora udden mellan Näskefjärden och Nätrafjärden, blir ca 14 km.

Odlingarna i Mjältösundet påverkar uppskattningsvis ett område som sträcker sig 4 km i öst-västlig riktning och 15 km i nord-sydlig riktning. De ytor landytorna upptar av rektangeln täcker i stort sett resterande ytor av nämnda fjärdar. Då är inte påverkansområdet för Omnefjärdens och Nätrafjärdens odlingar inräknat. Dessa påverkar dock ett betydligt mindre område än Mjältösundet på grund av andra omständigheter. Omnefjärden är en relativt sluten bassäng och gödningen från odlingen vid Köpmanholmen (Nätrafjärden) förefaller i stort sett transporteras ut längs södra stranden av Nätrafjärden med undantag för våren då strömmen enligt uppgift ändrar riktning. Den norra stranden av denna fjärd förefaller enligt rapporter vara opåverkad.

Utsläpp från en odling på 1 200 ton fisk är 5,1 ton fosfor. För att få en jämförelse med Mjältöfjärdens nettotillskott av fosfor kan SMHI:s vattenwebb användas. Av den framgår att nettotillförseln till Mjältöfjärden är 5,4 ton fosfor per år (Ullångersfjärden tillför 11,1 ton och det avgår 5,7 ton till Näskefjärden och Nätrafjärden). Jämfört med den fosfor som tillförs netto innebär utsläppet från fiskodlingen en fosforökning per år med 5,1 ton som trots att den späds ut i ett större område måste anses betydande. Att jämföra utsläpp av fosfor och kväve med den totala nettobelastningen till följd av mänsklig verksamhet längs hela bottenhavskusten ger ingen uppfattning av verksamhetens utsläppspåverkan i övergödningshänseende lokalt i detta strandnära område. Även utsläpp av kväve måste jämföras på samma sätt. Av SMHI:s vattenwebb framgår att nettotillförseln till Mjältöfjärden är 18,3 ton kväve per år (Näskefjärden och Nätrafjärden tillför 18 ton respektive 10,1 ton och det avgår 9,8 ton till Ullångersfjärden). Sammantaget med alla övriga källor för kväveutsläpp (+ 16,4 ton) innebär det att Mjältöfjärden varje år belastas med 34,7 ton kväve per år. Enligt vattenbrukaren belastar bolagets totala odling Mjältöfjärden med 43,6 ton kväve per år. Som jämförelse släpper, enligt uppgift från ansvarig i Kramfors kommun, de 9 största reningsverken i Kramfors kommun ut 9 ton kväve per år. Enligt ansvariga för reningsverken i Örnsköldsvik, Kramfors och Härnösand släppte alla reningsverken i kommunerna ut sammanlagt ca 4,1 ton fosfor under 2013.

När utsläppet av fosfor och kväve minskar i en vattenförekomst under sommartid, vilket är naturens sätt att förhindra övergödning, ökar en fiskodling sina utsläpp av fosfor och

kväve dramatiskt. Detta sker under de tre månader när vattentemperaturen är gynnsamast både för fiskodling och fotosyntes. En konsekvens av detta är att dessa månaders utsläpp av näring måste jämföras med motsvarande utsläpp av fosfor och kväve från samtliga naturliga och antropogena utsläppskällor under samma tidsperiod. Detta ger ett sätt att beräkna den procentuella ökningen av växtnäring som tillförs recipienten från en viss fiskodling. Ju större procentuell ökning desto större andel av övergödningen måste hänföras till respektive fiskodling.

Det finns för få provtagningar både före och under odlingstiden för att någon egentligen slutsats ska kunna dras. Bolaget tolkar denna kunskapsbrist till sin egen fördel, vilket är fel. Det är dålig precision i underlaget för statusklassificeringarna med undantag för bottenfaunan. Osäkerheten gäller inte bottenfaunan men det finns inomårsvariation och mellanårsvariation om än inte så mycket. Den grundläggande slutsatsen är att man ligger mycket nära gränsen. Då måste försiktighetsprincipen tillämpas till miljös fördel. Det stora tillskottet från verksamheten kan göra att det tippas över. När närsalter släpps ut påverkas hela ekosystemet. Bolaget har dragit gränsen vid växtplankton men näringen transporteras hela vägen i systemet. Påverkan sprids upp till fisken och bl.a. fiskmängden ökar men effekterna av detta är inte studerat. Utsläppen av fosfor har både lokal och generell påverkan som tar sig olika karaktär, varvid ungefär 75 % av fosfor är partikulär och resten är omedelbart löslig. Det som inte löses direkt löses över tid men har då flyttat sig och kan sprida sig långt. Fosfor producerar viss mängd utsläppt material och det är den totala belastningen som måste minska. Totaleffekten finns även om vi inte kan mäta och se den. Fiskodlingarna är placerade i världsarv och mycket nära ett Natura 2000-område. Det finns skador på båda dessa områden. Även enskildas iakttagelser måste tillmätas större vikt eftersom bolaget inte undersökt förekomst av algblomning längs stränder och vikar. Det intressanta är inte att man kan visa konstanta förhållanden under den tid verksamheten pågår utan om värdena försämrades efter att man började odla och det vet vi inte. Han instämmer i vattenmyndigheternas beräkningar av fosfortillförseln. Den största källan till fosforutsläpp är fiskodlingen och under sommaren är denna del troligen lika stor som de andra tillsammans. Om man dubblar tillskottet av fosfor i en sjö bli effekten enorm. Effekten är samma här med den skillnaden att den sprids över

ett större område som är svårare att se och mäta. Bolagets belastning kan orimligen vara under 1 % som bolaget anser.

PN har åberopat samma omständigheter som i underinstanserna och har i Mark- och miljööverdomstolen tillagt i huvudsak följande: Aktuell verksamhet bidrar bl.a. till utsläpp av fosfor. Av det presenterade underlaget går inte att dra några slutsatser om påverkan på vattenförekomsternas status. Såväl Mjältöfjärden som Ullångersfjärden är drabbade av övergödning och Vattenmyndigheten för Bottenhavets vattendistrikt har med hänsyn till vattenkvalitén i ytvattenförekomsterna föreslagit att klassningen ska sänkas från god till ”måttlig ekologisk status” för Ullångersfjärden och ”otillfredsställande ekologisk status” för Mjältöfjärden från mitten av december 2015. I vattenmyndighetens förslag till åtgärdsprogram för perioden 2015–2021 för Bottenhavets vattendistrikt anges fiskodlingar som betydande påverkanskälla inom vattendistriktet och att slutna system på land eller en begränsning alternativt förbud mot kassodlingar skulle kunna minska utsläppen av fosfor och kväve. Oaktat om statusen ändras kommer den aktuella verksamheten att medföra en uppenbar risk för försämring av vattenkvalitén och att miljö kvalitetsnormen inte kommer att kunna uppnås vid angiven tidpunkt i de båda ytvattenförekomsterna. Mot bakgrund av vad som framgår av EU-domstolens dom i mål C-461/13 (Weserdomen) är Sverige skyldigt att inte lämna tillstånd till verksamheten. Aktuella vattenförekomster utgör i slutändan en del av Östersjön som lider av övergödningens problematik. Verksamheten är en stor punktutsläppskälla och bidrar till utsläpp av just de näringsämnen som orsakar övergödning i Östersjön i stort. Verksamheten har i vart fall lokalt en stark negativ påverkan på berörda ytvattenförekomster och omfattningen av denna påverkan är okänd. Bolaget har på egen risk valt att placera verksamheten i ett område där man redan hade övergödningens problem. Det är inte visat att odlingen är lämplig på just denna specifika plats. Hans familj äger en fastighet vid Mjältösundet sedan 30-talet och han har upplevt många somrar här sedan 1954. De sista åren har han noterat att viken varit förstörd under juli månad och att man inte har kunnat bada.

Bolaget har i allt väsentligt åberopat samma omständigheter som i underinstanserna och har i Mark- och miljööverdomstolen tillagt bl.a. följande:

Weserdomen och den svenska lagstiftningen

Bolaget menar i första hand att ansökan ska prövas enligt miljöbalkens regler. Den tolkning av ramdirektivet som fastställs i Weserdomen kan inte tillämpas direkt i målet utan måste ske med beaktande av bl.a. rimlighetsavvägningen i 2 kap. 7 § miljöbalken. Som direktivet har implementerats i den svenska lagstiftningen är det vidare inte lämpligt att tillämpa miljökvalitetsnormer för ekologisk status som gränsvärdesnormer.

Bolaget menar i andra hand att den yrkade verksamheten inte äventyrar uppnåendet av en god status i aktuella vattenförekomster och den orsakar inte heller en försämring av vattenförekomsternas status, vare sig vad gäller den samlade statusen eller statusen för enskilda kvalitetsfaktorer.

Weserdomen rör tolkningen av en direktivbestämmelse. Svensk lagstiftning står i strid med den tolkning EU-domstolen slagit fast i domen. Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område (Ramvattendirektivet) är inte tillräckligt klart och precist för att ha direkt effekt och den implementerande lagstiftaren har lämnats sådant reellt tolkningsutrymme som utesluter att direktivets artikel 4.1 ska tillämpas direkt. Det saknas utrymme att tolka in Weserdomen i svensk rätt och en direktivkonform tolkning är inte möjlig på grund av att tillämpningen skulle strida mot EU-rättsliga principer. Den svenska implementeringen av Ramvattendirektivet innebär att miljökvalitetsnormer avseende ekologisk status utgör s.k. övriga normer. Dessa är inte direkt rättsligt bindande på sådant sätt att de krav som behövs för att uppfylla normerna alltid ska anses rimliga att ställa eller att tillstånd till verksamhet som bidrar till att en norm inte kan följas inte får meddelas annat än under vissa speciella omständigheter. Den svenska regleringen lämnar inget utrymme för att på tolkningsbasis utöka gruppen gränsvärdesnormer till att även innefatta övriga EU-normer. En sådan tolkning innebär en radikalt annorlunda tillämpning som skulle gå utanför den svenska implementeringen av direktivet och utgöra en betungande skärpning för tillståndssökande verksamhetsutövare.

EU-domstolens slutsatser i Weserdomen är inte tillämpliga vid en prövning av tillstånd till fortsatt verksamhet. I vart fall är de inte tillämpliga då verksamheten ska bedrivas i oförändrad omfattning.

Tillståndsmyndigheter måste tillämpa proportionalitetsprincipen även vid en tillämpning av icke-försämringskravet och kravet om uppnående av god status enligt Weserdomen. Proportionalitetsprincipen gör sig särskilt gällande vid tillstånd till fortsatt verksamhet, i synnerhet i den utsträckning tillståndet avser oförändrad produktionsomfattning. Bolaget bedriver sedan många år verksamhet i Mjältösundet. Bolaget har gjort omfattande investeringar i verksamheten. Bolaget kommer att behöva lägga ned befintlig verksamhet om fortsatt tillstånd inte beviljas. Detta skulle innebära stora ekonomiska förluster och även påverka det lokala näringslivet negativt. De begränsade och eventuellt positiva effekter på miljön som en nedläggning av verksamheten skulle medföra står inte i rimlig proportion till dessa skador och negativa effekter.

HaV:s föreskrift HVMFS 2013:19 kräver inte att en viss tillförlitlighet i bedömningsunderlaget ska föreligga för att kunna fastställa ekologisk status. Föreskriften tillåter bl.a. att expertbedömningar görs för att klassificera ekologisk status i de fall underlagsdata saknas. Även för enskilda kvalitetsfaktorer kan expertbedömningar göras. Att utifrån expertbedömningar utan underlagsdata uppställa ett strikt krav av innebörd att bolagets verksamhet inte får leda till att vattenförekomsten inte uppvisar måttlig status, och att ta senare mätningar som påvisar måttlig status till intäkt för att verksamheten orsakat en försämring, när statusen i själva verket har varit måttlig från början, kan inte anses vara ett rättssäkert förfarande. Som ett annat exempel kan nämnas att många sjöar i den svenska fjällvärlden har fått klassificeringen hög status för näringsämnen baserat på SMHI:s hydrologiska modell S-HYPE (vars tillförlitlighet anges vara klass D – låg). Om klassificeringen för en viss sjö egentligen endast borde ha varit god, skulle den modellbaserade klassificeringen tillsammans med en strikt tillämpning av icke-försämringskravet medföra väsentliga inskränkningar för vilka verksamheter som kan bedrivas och vilka utsläpp som kan ske i sjön. Någon möjlighet för den enskilde verksamhetsutövaren att få en viss klassificering överprövad finns inte. En verksamhetsutövare har vidare mycket små

möjligheter att visa att tidigare gjord klassificering var fel och att en ny, lägre klassificering skulle ha gjorts från början, samt att verksamhetsutövaren inte orsakat den lägre klassificeringen. HaV:s föreskrifter och klassificeringar är olämpliga att använda som strikta krav och gränsvärden i tillståndsprövningar av enskilda verksamheter, bl.a. eftersom föreskrifterna inte säkerställer att rättssäkerhetsprincipen efterlevs.

Vattenförekomstindelningen är olämplig för bedömningar med uppställande av strikta krav på viss verksamhet. Sveriges kustvattenförekomster är avsevärt mindre och fler till antalet än för de andra länderna runt Östersjön. Om en verksamhet inte får medföra en försämring i statusen för enskilda kvalitetsfaktorer för relevant vattenförekomst, har vattenförekomstens storlek och andra förutsättningar stor betydelse för vilken verksamhet som tillåts. Indelningen kan då få till följd att det blir omöjligt att etablera verksamheter på vissa platser, utan att lokaliseringen i sig behöver vara olämplig. Ju mindre vattenförekomsterna är, desto större är risken att detta inträffar.

Påverkan på ekologisk status och enskilda kvalitetsfaktorer

Bolagets verksamhet i Mjältösundet påbörjades 2008 med en produktion av ca fyra ton fisk. Från 2009 och framåt har produktionen uppgått till knappt 1 200 ton fisk årligen, fördelat på de två lokalerna Mjältösundet och Öberget. Eventuell påverkan från bolagets verksamhet kan därmed tidigast ha uppstått år 2009. Produktion av 1 200 ton fisk årligen motsvarar en årlig förbrukning av totalt 1 440 ton foder. Miljöprövningsdelegationens beslut medgav en årlig förbrukning av totalt 1 450 ton foder, alltså i princip ett fortsatt tillstånd med oförändrad omfattning. Mark- och miljödomstolen begränsade tillståndet till 1 060 ton foder, vilket alltså motsvarar ca 880 ton fisk. Detta innebär en produktionsminskning med drygt 25 %. För verksamheten i Mjältösundet har bolaget sammanlagt sex provtagningspunkter för vattenkemi och växtplankton. Bolaget har fyra provtagningspunkter för bottenfauna och sediment. Två av dessa ligger i Ullångersfjärden och en i vardera Norrfjärden och Mjältöfjärden. I bolagets recipientkontrollprogram görs jämförelser med den närliggande Gaviksfjärden som ligger söder om bolagets odlingar och utgör ett regionalt referensområde med provtagning av vattenkemi, bottenfauna och sediment i en provtagningspunkt. Jämförelse kan även göras med Örefjärden som ligger norr om bolagets odlingar och

också utgör ett regionalt referensområde med provtagning av bland annat vattenkemi. Örefjärden ligger på ett längre avstånd från odlingarna än Gaviksfjärden. De mätningar som ligger till grund för vattenmyndighetens klassificering av ekologisk status i Mjältöfjärden, Norrfjärden och Ullångersfjärden kommer i första hand från bolagets recipientkontrollprogram. Kontrollprogrammet har utformats i samråd med och godkänts av tillsynsmyndigheten (Miljö- och byggnämnden i Kramfors kommun) med målsättningen att möjliggöra klassificering av vattenförekomsterna, snarare än att visa direkt påverkan från fiskodlingen. Provtagningspunkterna är således utspridda över vattenförekomsterna för att ge ett rättvisande sammanvägt värde. Bolaget såsom verksamhetsutövare bör kunna utgå från och lita på att kontrollprogrammet till innehåll och omfattning är tillräckligt för att möta de krav som ställs på att påvisa eventuell miljöpåverkan från verksamheten.

Växtplankton

Bolagets provtagningsprogram visar att statusen för växtplankton under perioden 2008–2014 växlat mellan måttlig och god. Värdena motsvarar nu 2008 års värden och nuvarande trend är nedåtgående (bättre för statusklassificeringen). Mellanårsvariationerna är stora. För att komma ifrån dessa mellanårsvariationer rekommenderas i bedömningsgrunderna att använda data för minst tre år av den senaste sexårsperioden. För de berörda vattenförekomsterna har ett glidande treårsmedelvärde använts för att bedöma status. Vid en jämförelse med Gaviksfjärden och Örefjärden noteras att biovolymen och klorofyllhalterna på motsvarande sätt har varierat under perioden, om än ej samvarierat med bolagets mätningar. Någon klassificering för Gaviksfjärden med avseende på växtplankton har inte skett men senaste förslaget till klassificering är måttlig status. För Örefjärden är den fastställda klassificeringen från 2009 hög status avseende klorofyll och god status avseende biovolym (baserat på expertbedömningar). Det senaste förslaget till klassificering är måttlig status för båda parametrarna.

Den ekologiska statusen med avseende på växtplankton har inte försämrats i de berörda vattenförekomsterna under bolagets verksamhetstid, tvärtom vad förslaget till ny klassificering visar. I den mån någon försämring ändå kan utläsas så

överensstämmer den med trenden längs Bottenhavet/Södra Bottenviken och kan inte kopplas till bolagets verksamhet.

Bottenfauna

En art som har relativt stor påverkan på indexet är vitmärla. Av VISS framgår att i Bottenhavet minskar antalet arter betydligt jämfört med Östersjön och man har under 2000-talet sett en nedgång av vitmärla som används för att indikera god status. På grund av detta finns det en risk att statusen klassas till lägre än vad den i verkligheten är och vad som beror på lokal påverkan. För Ullångersfjärden är den fastställda klassificeringen från 2009 god status. För Norrfjärden är den dålig status och för Mjältöfjärden gjordes ingen klassificering 2009. De klassificeringar som gjorts bygger på bolagets mätning från 2007 (ett tillfälle). Förslaget till ny klassificering är måttlig status för Ullångersfjärden, otillfredsställande status för Mjältöfjärden och dålig status för Norrfjärden. Förslaget bygger på data från bolagets recipientkontrollprogram 2007–2012.

I Ullångersfjärden skedde en initial nedgång från god status 2007 till måttlig, nästan otillfredsställande status 2008. Nedgången kan inte ha orsakats av bolagets verksamhet givet tidpunkten. Bortsett från denna initiala nedgång visar index på förbättrad status över hela perioden för alla tre vattenförekomster. Som anges ovan har index stark koppling till förekomsten av vitmärla, vilken har minskat kraftigt i Bottenhavet under 2000-talet. Sedan några år visar dock vitmärlan en uppåtgående trend längs hela kuststräckan. Bolagets uppfattning är att denna utveckling är en starkt bidragande orsak till den förbättrade statusen i vattenförekomsterna. Vid en större utblick kan konstateras att utvecklingen inom vattenförekomsterna har skett helt i linje med utvecklingen i Bottenhavet i stort. I Ullångersfjärden är klassificeringen åter god. I Norrfjärden har den gått från dålig till otillfredsställande och vidare till måttlig. I Mjältöfjärden har den gått från otillfredsställande status nära dålig till otillfredsställande status nära måttlig. Statusförändringarna som skett över åren följer vitmärlans förekomst och överensstämmer med utvecklingen i Bottenhavet i stort.

Makroalger och gömfröiga växter

För Ullångersfjärden är den fastställda klassificeringen för makroalger från 2009 hög status, baserat på en expertbedömning och två transekter. Förslaget till ny klassificering är god status. Denna klassificering baseras på tre transekter med data 2007–2009. Dessa indikerar förvisso hög status, men på grund av bristfälligt underlag för de inre delarna av fjärden väljs god status. För Norrfjärden genomfördes ingen klassificering 2009. Förslaget till ny klassificering är god status, baserat på en transekt. Fastställd klassificering i Mjältöfjärden är god status och förslaget till ny klassificering är hög status. Bolaget genomförde 2013 en undersökning av fyra transekter i berörda vattenförekomster – en i den inre delen av Ullångersfjärden och en i den yttre samt en i vardera Norrfjärden och Mjältöfjärden (sydligaste delen, vid odlingen). Transekten i den inre delen av Ullångersfjärden indikerade god status medan övriga indikerade hög status. För transekterna i Norrfjärden och Mjältöfjärden finns även data från bolagets undersökning 2008, vilka också indikerade hög status.

Näringsämnen

Fastställd status från 2009 med avseende på näringsämnen för de tre vattenförekomsterna Ullångersfjärden, Mjältöfjärden och Norrfjärden är hög status. Förslaget till ny klassificering är hög status för Ullångersfjärden och Mjältöfjärden samt god status för Norrfjärden. Nedgången för Norrfjärden bygger på en kombination av expertbedömning och värden från ett mättillfälle vintertid, vilka utvisade högre totalmängd fosfor och kväve. Bolaget har genomfört mätningar av näringsämnen sedan 2007. Dessvärre har analysresultaten avseende fosfor för 2011 och 2012 dragits tillbaka av laboratoriet på grund av analysfel. Det är därför inte möjligt att göra fullgoda statusklassificeringar för perioder mellan 2011 och 2014 (klassificeringen ska byggas på värden över tre år i följd). Uppmätta halter under bolagets verksamhetstid visar på viss mellanårsvariation. En klassificering av resultaten från de olika provpunkterna för enskilda år, vilket alltså inte överensstämmer med den föreskrivna metoden med tre års värden, indikerar att status varierar mellan hög och god, där god status är vanligast, samt i vissa fall måttlig. Statusen varierar också mellan de olika parametrarna, d.v.s. fosfor respektive kväve vintertid, fosfor respektive kväve sommartid och löst organiskt fosfor respektive kväve. Sett över hela perioden har en viss ökning av fosforhalten skett. En liknande ökning kan konstateras även i

Gaviksfjärden, vilken är opåverkad av bolagets verksamhet. Fosforhalterna i de berörda vattenförekomsterna ligger i nivå med, och ofta något under, halterna i Gaviksfjärden. Även i Örefjärden ses en tydlig mellanårsvariation samt perioder med stigande respektive sjunkande fosforhalter. Under perioden 2003–2008 var exempelvis halterna kraftigt stigande, medan de sjönk under perioden 2008–2013 för att därefter öka igen.

Halterna av näringsämnen i de berörda vattenförekomsterna varierar från år till år precis som för andra vattenförekomster. Värdena ligger i nivå med Gaviksfjärden som är opåverkad av bolagets verksamhet. Resultaten för provtagningarna 2007–2015 antyder att det kan ha skett en viss ökning av fosforhalterna i de berörda vattenförekomsterna. Motsvarande ökning ses dock även i Gaviksfjärden. Bolagets bedömning är att statusen i de berörda vattenförekomsterna inte har förändrats, utan att ökningen är en effekt av mellanårsvariation. Om någon försämring ändå anses föreligga så motsvarar den utvecklingen längs kuststräckan i stort. Följaktligen har bolagets verksamhet inte orsakat någon försämring av statusen.

Syrgasförhållanden

Vad avser syrgasförhållanden uppvisar samtliga stationer i bolagets recipientkontrollprogram goda syreförhållanden sedan 2007 och inte vid något tillfälle sedan 2007 har syrehalterna i bottenvattnet understigit gränsen 3,5 ml/l, vilket är gränsen för syrebrist. Bolagets verksamhet har inte medfört någon påverkan avseende syrgasförhållandena i de berörda vattenförekomsterna.

Sammanfattning

Bolaget har ett ambitiöst recipientkontrollprogram där provtagningarna utformats för att kunna bedöma vattenförekomsternas ekologiska status. Bolagets mätningar visar att vattenförekomsternas ekologiska status bör anses oförändrad över bolagets verksamhetsperiod, såväl på samlad nivå som på nivån för enskilda kvalitetsfaktorer. Bolagets verksamhet har därmed inte medfört någon försämring i de berörda vattenförekomsterna. Enskilda provtagningar, framförallt av kemiska parametrar men i viss mån även vad gäller växtplankton och klorofyll, utgör endast ögonblicksbilder och bör främst ses tillsammans med motsvarande klassificeringar över en längre tid. De

variationer som kan konstateras inom berörda vattenförekomster, både mellan provtagningspunkter och över tid samt i såväl positiv som negativ riktning, är inte anmärkningsvärda utan ligger i linje med mellanårsvariationerna i referensområdena och kuststräckan i övrigt.

I den mån statusen för vattenförekomsterna faktiskt har försämrats beror försämringen på andra faktorer än bolagets verksamhet. Det är dessa faktorer som i så fall måste åtgärdas och bolagets verksamhet, eller frånvaron av densamma, påverkar inte möjligheterna till förbättring i endera riktningen. Således äventyrar bolagets verksamhet inte uppnåendet av en god status i vattenförekomsterna. Den korta omsättningstiden för vattnet i de berörda vattenförekomsterna medför ytterligare minskning av påverkan från bolagets verksamhet.

Påverkan i övrigt

Sediment

Provtagningarna inom ramen för recipientkontrollprogrammet visar inte på någon tydlig förändring över perioden 2007–2014 vad avser närsalter, torrsubstans och glödförlust (indikation på andel organiskt material och därmed potentiellt ansträngda syreförhållanden). Mellanårsvariationen är stor men ingen trend kan utläsas. Det finns heller ingen samvariation mellan de olika provpunkterna. Den högupplösta studien utvisar tydliga tecken på organisk påverkan på sedimenten vid odlingslokalerna. Graden av påverkan minskar ju längre bort från odlingskassarna man kommer. Utanför de angivna odlingsområdena återfinns ingen tydlig påverkan av sedimenten. Bolagets verksamhet medför en tydlig påverkan på bottarna i direkt anslutning till odlingarna men ingen påverkan på bottarna utanför odlingsområdena, vilket även styrks av de årliga provtagningarna på längre avstånd från odlingsområdena. Det saknas således skäl att misstänka att verksamheten kommer att orsaka utökad utbredning av syrefria bottnar i framtiden. Påverkan inom odlingsområdena får anses acceptabel.

Fosforutsläpp

Vad gäller fosforutsläpp uppgår fiskodlingens andel av det totala antropogena utsläppet till ca 1,5 %. Fiskodlingen kan visserligen anses utgöra en stor punktkälla, men den är försumbar jämfört med det totala fosfortillskottet till de enskilda

vattenförekomsterna. Vid en bedömning av eventuell lokal övergödningsproblematik måste ses till det totala tillflödet av fosfor och inte bara tillflödet av antropogen fosfor. Enligt SMHI:s vattenwebb är tillskottet av fosfor till Ullångersfjärden 1 945 ton per år, varav inflöde från omgivande vattenförekomster är 1 941 ton. Jämfört med detta utgör bolagets fiskodling knappt 0,3 % av fosfortillflödet i Ullångersfjärden. Motsvarande totalt tillflöde till Mjältöfjärden uppgår till 397 ton per år. Bolagets bidrag av näringsämnen om cirka 6 ton fosfor respektive 50 ton kväve är således försumbart jämfört med såväl tillflödet till enskilda vattenförekomster som det antropogena tillflödet till Bottenhavet. Fokus bör dock ligga på eventuell påverkan på berörda vattenförekomster och omgivningen i övrigt snarare än på utsläppsmängd.

Sakägarnas bildmaterial, iakttagelser och utsagor

De olägenheter som sakägarna framhåller (framför allt algbloomning och algpåväxt) är inte hänförliga till bolagets fiskodling. Den absolut största delen av den fosfor som bolagets verksamhet släpper ut är så hårt bunden att den är biologiskt otillgänglig och inte kan medföra någon övergödning. Vidare har förekomsten av algbloomning och algpåväxt ökat i hela Östersjön under lång tid samt att rapporter om algbloomningar vid Höga kusten funnits redan innan bolaget påbörjade sin verksamhet. Det bildmaterial som presenterats i målet består huvudsakligen av bilder och filmsekvenser insamlade av boende och sakägare, med kommentarer om bildernas innehåll och andra uppgifter från boende nära de platser där bilderna tagits. Utifrån materialet dras, vad gäller vissa områden, slutsatser kring hur vattenmiljön i området påverkats av bolagens verksamhet. Den ingivna dokumentationen påvisar inte vare sig frekvens eller omfattning av algbloomningar och förekomst av påväxtalger. Den visar heller inte att förekomsten eller omfattningen skulle vara större närmare bolagens fiskodlingar. De uppgifter som anges är inte av sådan art eller insamlade med sådan vetenskaplig metod att de kan ligga till grund för en rättslig bedömning av ekologisk status eller av påverkan från bolagens verksamhet. Den rättsliga bedömningen ska istället göras utifrån bl.a. gjorda mätningar i bolagens program för recipientkontroll. Den ingivna dokumentationen påvisar alltså inte något samband mellan den observerade algbloomningen och förekomsten av påväxtalger å den ena sidan, och bolagens verksamheter å den andra sidan. Såväl algbloomning som utbredning av makroalger såsom grönslick är naturliga fenomen under vissa gynnsamma förhållanden. Det

förekommer, har påvisats och dokumenterats i de flesta kust- och havsområden i Östersjön, även i områden där varken fiskodling eller andra klart påvisbara belastningskällor förekommer. Algblomning och förekomst av påväxtalger har även förekommit historiskt sedan mycket lång tid tillbaka, även innan industriella utsläpp var en tänkbar orsak.

Det förekommer algblomning såväl i fjärdar som kan påverkas av bolagets verksamhet som i fjärdar som är helt opåverkade av bolagets verksamhet, vilket talar för att algblomningen och utbredningen av påväxtalger inte är hänförliga till bolagets verksamhet.

Påverkan på skyddade områden

Bolagets verksamhet medför varken påverkan på skyddade områden eller försvårar uppnåendet av Sveriges internationella åtaganden.

Efterbehandlingsåtgärder

Miljöprövningsdelegationens villkor 21 innebär att efterbehandling ska ske i samband med nedläggning och att bolaget ska lämna en efterbehandlingsplan till tillsynsmyndigheten senast ett år innan verksamheten avses upphöra. Kravet om att bolaget ska åläggas att efterbehandla verksamheten är därför redan tillgodosett. Bolaget vidhåller således sin tidigare inställning att det med dagens kunskapsunderlag och kostnadsbild inte finns färdiga lösningar för att på ett tekniskt-praktiskt och ekonomiskt rimligt sätt vidta saneringsåtgärder under verksamhetens gång. Bolaget påminner i sammanhanget om att påverkan på bottarna avser en begränsad yta och att ingen nämnvärd påverkan på bottarna utanför odlingsområdena har iakttagits eller kan förväntas.

Tillståndstiden m.m.

Produktionscykeln för matfisk uppgår till ca 2 år. Bolaget har gjort produktionsplanering samt investeringar i yngel och sättfisk för kommande år utgående från miljöprövningsdelegationens beslut och nedskärning innebär ett stort överskott av sättfisk som inte kan avsättas genom försäljning eller odling på andra lokaliteter och orsakar därmed omfattande ekonomiska förluster. Mark- och miljödomstolens dom är

baserad på en överdriven försiktighetslinje som inte står i rimlig proportion till de ekonomiska och praktiska konsekvenserna för bolaget och inte heller till den eventuella miljönyttan eller den miljörisk som miljöprövningsdelegationens tillstånd innebär. Tillståndsperioden (sex år) är inte heller rimlig i ett ekonomiskt perspektiv med beaktande av de omfattande investeringar som krävs. Tiden är inte heller motiverad ur ett miljöperspektiv.

Bolaget har tagit det nya tillståndet i anspråk i enlighet med det meddelade verkställighetsförordnandet. Bolagets verksamhet bedrivs i fleråriga produktionscykler. Alla tre odlingarna vid Höga Kusten hänger ihop och med hänsyn till logistik och kostnader är avvecklingstiden därför tre år. Om bolaget inte medges fortsatt tillstånd eller om den medgivna produktionsvolymen måste minskas, kan bolaget tvingas att i snabb takt avveckla stora mängder fisk som redan finns i produktionen. Produktionsminskning eller avveckling mitt i säsongen kan inte verkställas med kort varsel. Levande fisk bör inte hanteras och flyttas under säsongen när vattentemperaturen är hög, då det medför stress och risk för omfattande dödlighet samt ökad risk för fisksjukdomar. Vidare är det inte tillåtet att flytta fisk från kustodling till inlandsodling. Utöver detta saknas marknadsmässiga avsättningsmöjligheter för sådan fisk, vilket innebär att bolaget kommer att behöva slakta av stora mängder fisk och därmed lida stora ekonomiska förluster, till ingen egentlig nytta för miljön eller omgivningen. Det vore därför oskäligt om bolaget vid ett upphävt eller begränsat tillstånd inte medges tid för ordnad avveckling eller omställning.

Miljökonsekvensbeskrivningen och underlaget i övrigt

Yrkandet om att miljökonsekvensbeskrivningen ska underkännas har tillkommit som ett nytt yrkande efter överklagandetidens utgång. Yrkandet ska därför avvisas.

Miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller miljöbalkens krav.

VISS inkluderar inte all tillgänglig data. För de fem vattenförekomster som berörs av bolagens verksamhet saknas i VISS all data för de senaste åren. Samma brist kan förväntas även för andra vattenförekomster. Samtidigt är de fem vattenförekomster som är av intresse i målen bättre undersökta än andra kustvattenförekomster i regionen, möjligen med undantag för Gaviksfjärden som ingår i det nationella

miljöövervakningsprogrammet. Av detta drar bolaget slutsatsen att dess kontrollprogram är mer omfattande än något annat kontrollprogram för kustvattenförekomster i regionen, trots att det finns verksamheter, såsom exempelvis fabrikerna i Domsjö och Husum, som orsakar väsentligt större utsläpp av såväl näringsämnen som andra ämnen än bolagets verksamhet.

Underlaget från bolagets kontrollprogram är i sig tillräckligt omfattande och det vore inte rimligt att kräva ytterligare utredningar från bolaget. Prövningen kan och bör därför utgå från detta underlag.

Om bedömningarna i VISS skulle inkludera allt underlag från bolagets kontrollprogram, samt om faktiska undersökningar skulle göras av de närliggande vattenförekomsterna, skulle bilden i VISS motsvara den som bolaget har redogjort för i målen, nämligen att den ekologiska statusen inte har försämrats sedan bolaget började undersöka recipienterna enligt sina kontrollprogram, inte ens på nivån för enskilda kvalitetsfaktorer.

Anledningen till att nyare underlag inte tagits med i VISS är inte att det skulle vara otillräckligt eller på annat sätt bristfälligt, utan endast att arbetscykeln för uppdateringar i VISS är sådan att det nyare (om än nu ett par år gamla) underlaget ännu inte beaktats.

Bästa möjliga teknik

Det saknas en allmänt accepterad bästa möjliga teknik (BAT) för fiskodling. Det kan finnas olika BAT för olika fiskodlingar beroende på art, syfte, område och ekonomiska förutsättningar. Fiskodling är en ganska ung näring och är en verksamhet under utveckling. Teknikutveckling är på gång och drivkrafterna är framförallt att minimera utsläppen av närsalter när det gäller Sverige. Det finns problem med alternativa odlingstekniker. Ett slutet system för laxartad fisk behöver en liter vatten per kg fisk för syresättning. För detta krävs någon form av slutna system som hanterar enorma mängder vatten. Utsläppen av närsalter i detta vatten är så låga att normala reningsverk inte hanterar det varför vattnet måste koncentreras och återanvändas vilket i praktiken är en RAS-anläggning. En sådan anläggning kan på grund av klimatet inte ligga ute i

vattnet. Det är fortfarande en högriskteknik som är i en utvecklingsfas. De som är i drift idag utgör endast en komplettering till kassodlingar. De verksamheter som driver RAS-anläggningar går med förlust alternativt får sina intäkter från annan verksamhet än fisk. Kostnaden för en RAS-anläggning är 4-5 Euro/kg fisk. Snittpriset de senaste åren för deras försäljning har varit 3,82 Euro/kg fisk.

Inhämtande av förhandsavgörande

Det är varken nödvändigt eller lämpligt att hämta in ett förhandsavgörande från EU-domstolen. Naturskyddsföreningens fråga är en fråga som rör tolkningen av svensk rätt, och den svenska implementeringen av ramdirektivet för vatten, inte direktivet som sådant. Redan av den anledningen behöver förhandsavgörande inte inhämtas. Vad specifikt gäller frågan huruvida en direktivkonform tolkning kan ske trots motstridiga förarbetsuttalanden menar bolaget att det inte är förarbetsuttalandena i sig, utan ordalydelsen i den svenska lagstiftningen, som omöjliggör en direktivkonform tolkning, varvid den föreslagna frågan och dess svar saknar relevans i sammanhanget.

Länsstyrelsen har i allt väsentligt åberopat samma omständigheter som i underinstanserna och har i Mark- och miljööverdomstolen tillagt i huvudsak följande: Länsstyrelsen kan bara godta fri fördelning av fiskfoder mellan odlingsplatserna under förutsättning att förbrukningen begränsas till max 725 ton fiskfoder per odlingsplats. Om tillstånd ges att utan begränsning fritt fördela fiskfoder skulle det kunna innebära att den största delen av den sammanlagda årliga maxförbrukningen förbrukas vid en av odlingsplatserna. Miljökonsekvenserna av detta är inte tillräckligt utredda. Mot bakgrund av osäkerheten i bedömningen av den berörda vattenförekomstens status och den sökta verksamhetens påverkan på vattenförekomsten ska tillståndstiden begränsas till som längst till och med den 31 december 2022. Utsläppen av näringsämnen från fiskodlingen är betydande. Det är den senaste statusbedömningen i VISS som bör användas som aktuellt mått för vattenförekomstens status och inte den ”fastställda” från 2009. Benämningen ”fastställd” innebär enbart att vattenmyndigheten har fastställt statusen som underlag för att ta fram förslag till nya miljökvalitetsnormer.

HaV har, utöver vad som tidigare anförts, uppgett bl.a. följande: Tillstånd kan inte ges till fiskodlingsverksamhet i öppna kassar med direktutsläpp av betydande mängder

näringsämnen i vattenförekomster vars ekologiska status försämrats från god till måttlig respektive otillfredsställande på grund av övergödning. Den ekologiska statusen i vattenförekomsterna klassificerades 2009 som god. Den senaste utförda statusklassningen 2014 visar på måttlig ekologisk status för Ullångersfjärden respektive otillfredsställande ekologisk status för Mjältöfjärden baserat på biologiska kvalitetsfaktorer. Vattenförekomsterna bedöms inte uppnå god status på grund av övergödning. Som betydande påverkanskälla anges bl.a. fiskodling – utsläpp av näringsämnen och organiskt material. Mjältöfjärden uppvisar enligt vattenmyndighetens bedömning betydande förändring i status sedan 2009 men även Ullångersfjärden har fått sänkt status. Det är i detta sammanhang betydande mängder näringsämnen som mark- och miljödomstolen tillåter bolaget släppa ut i vattenförekomster som redan är övergödda. Som jämförelse kan nämnas att det sammanlagt i Ullångersfjärden och Mjältöfjärden släpps ut 51,6 ton kväve och 2,38 ton fosfor årligen från landbaserade källor, exempelvis jordbruksmark, skogsbruk och enskilda avlopp. Av vattenmyndighetens förslag till åtgärdsprogram för perioden 2015-2021 för Bottenhavets vattendistrikt framgår att havsbaserade matfiskodlingar står för stora punktutsläpp av fosfor och kväve i Höga kustområdet. Utsläpp från dessa odlingar beräknas till ca 12 ton fosfor och 93 ton kväve per år (BSPA Höga kusten). I Bottenhavets vattendistrikt utgör fiskodlingar en betydande påverkanskälla i fyra vattenförekomster vid Höga kusten. Det betvivlas starkt att den reducering i belastning av fosfor per år, som mark- och miljödomstolen beslutat, kommer leda till en förbättring av vattenmiljön. Att bolagets miljökonsekvensbeskrivning beskriver svavelbakterier på havsbotten kring kassarna tyder på att bottensedimentet nu lider av syrebrist, dvs. har ännu sämre förmåga att ta upp fosfor. Fortsatt belastning kommer troligtvis leda till utsläpp av den fosfor som lagrats i bottensediment, utöver den direktbelastning som kommer från verksamheten. Detta innebär att betydande mängder näringsämnen kommer att släppas ut i vattenförekomsterna som även kan påverka statusen i andra närliggande vattenförekomster bl.a. Norrfjärden och kan därför inte tillåtas.

Vattenförekomsterna där fiskodlingarna ligger befinner sig i området där övergången mellan god och måttlig status sker, vilket försvårar arbetet. I norr finns inte lika många arter som i söder och ekosystemet har därför svårare att ta hand om belastningen. Även

skillnaden i salthalt påverkar. Mjältöfjärdens status har försämrats med två steg, vilket får anses vara en tydlig signal på att något har hänt. Makroalger avviker från detta mönster men slutsatserna vad gäller dessa bygger på gammal data. När det gäller bottenfauna krävs data från minst fem stationer i en vattenförekomst enligt föreskrifterna med krav på djup och hur analysen ska göras. Det krävs mycket data för att göra en säker klassning. Eftersom det inte finns så mycket data som krävs har en expertbedömning gjorts. I föreskrifterna anges att tre eller fem års perioder ska användas för att undvika att ett enskilt år får för stort genomslag. Vad som framkommer i form av närboendes iakttagelser styrker vattenmyndighetens senaste bedömning i VISS. Domstolen kan visserligen göra en annan bedömning av den faktiska statusen men det är högst olämpligt eftersom hela systemet därmed sätts ur funktion. Fjärdarna ska uppnå god status. När det gäller Ullångersfjärden finns det flera biologiska kvalitetsparametrar som pekar i den nya statusbedömningens riktning. HaV känner sig trygg med vattenmyndighetens bedömning. När det gäller utsläppen från verksamheten har totalutsläppen till båda fjärdarna lagts samman och nettotransporten beräknas under hela året. Under vintern är belastningen från kringliggande vattenförekomster större men får inte lika stora effekter på grund av bl. a. ljusförhållanden och temperatur. Direktutsläpp av närsalter tillförda under sommaren kan tas upp direkt varför bolagets utsläpp får mycket större direkt påverkan.

Fiskodlingsverksamheten är av sådan art att den redan nu kan ha bidragit till övergödning av de aktuella vattenförekomsterna och kan fortsätta att bidra om verksamheten tillåts fortsätta. Bolaget har inte presenterat några försiktighetsmått som visar att fortsatt verksamhet kan tillåtas utan att medföra en påverkan på den ekologiska statusen. Det framgår tydligt av utredningen att verksamheten kommer att släppa ut betydande mängder näringsämnen i vattenförekomsten som redan indikerar måttlig ekologisk status. Därmed borde försiktighetsprincipen tillämpas och fortsatt verksamhet inte tillåtas.

De aktuella utsläppen från odlingen är mycket stora i förhållande till andra allmänt förekommande utsläpp av fosfor. Fiskodlingsverksamhetens tillskott av näringsämnen sker framför allt under den delen av året när den biologiska aktiviteten är som mest intensiv och man kan förvänta sig störst effekt på vattenmiljön. Betydande mängder

löst kväve tillförs direkt till ytvattnet. Kväveöverskott i ytvatten är förknippade med växtplanktonblomning men också, i grundare områden, ökad tillväxt av snabba opportunistiska makroalger. Närboende har också identifierat att sådana alger förekommer i området. Ullångers- och Mjältöfjärden visar redan idag tydliga tecken på övergödning och tål inte fortsatt hög belastning av näringsämnen. Det är tydligt att maxgränsen för vilken belastning de två aktuella vattenförekomsterna tål har överskridits. Platserna kan därför inte anses som lämpliga för fortsatt drift av fiskodling.

En bedömning måste ske av om fiskodlingen påtagligt kan skada ett sådant område som i sin helhet utgör riksintresse enligt 4 kap. miljöbalken. Eftersom vattenbruk inte utgör riksintresse enligt 3 kap. miljöbalken blir det inte fråga om någon avvägning gentemot ett annat intresse i 3 kap. miljöbalken, i detta fall riksintresse för friluftsliv/naturvård.

Weserdomen innebär att Sveriges genomförande av vattendirektivet inte står i överensstämmelse med den bindande verkan av direktivets miljömål eller förbudet mot försämring som EU-domstolen slagit fast eftersom man i Sverige genom förarbetsuttalanden och genom att enbart kemisk status pekats ut som gränsvärdesnorm gör skillnad i rättsverkan mellan ekologisk och kemisk ytvattenstatus. För att inte åsidosätta EU-rätten måste svenska domstolar tillämpa miljöbalken på ett sådant sätt att tillräckliga krav ställs för att förhindra en försämring av status, alternativt för att säkerställa att miljökvalitetsnormerna ska kunna följas. Av EU-avgörandet framgår klart att det är förhållandena inom varje vattenförekomst som är avgörande för om försämring föreligger eller inte. I målet finns uppgifter i VISS om att en statusförsämring skett. Detta måste leda till slutsatsen att ytterligare verksamhet som påverkar den ekologiska statusen inte kan tillåtas i dessa vattenförekomster.

Att direktivets mål beaktas i prövningen av miljöpåverkande verksamheter är avgörande för att Sverige ska nå direktivets mål. I aktuellt ärende omfattar prövningen alla delar av verksamheten eftersom det är fråga om en ansökan om förnyat och utökat tillstånd till fiskodling.

Att HVMFS 2013:19 inte riktas direkt till tillsynsmyndigheterna utan till vattenmyndigheten innebär inte att den saknar relevans vid prövning. Eftersom de processer som påverkar ett vattens ekologi är komplexa är det inte förvånande att reglerna som behövs för att bedöma processerna blir sådana att det kräver viss kunskap för att tillägna sig dem. Detta innebär inte att regleringen i sig är rättsosäker. HaV finner inte heller anledning att ifrågasätta den klassning som har gjorts. Myndigheten anser att indelningen i vattenförekomster i Sverige, med undantag för mindre sjöar, sker i överensstämmelse med vattendirektivet. Vid en jämförelse mellan Sverige och andra medlemsländer runt Östersjön skiljer sig inte storleken på kustvattenförekomster nämnvärt åt, vilket också tyder på ett likartat genomförande av direktivet i denna del. EU-kommissionen har inte heller framfört kritik gällande Sveriges indelning av kustvattenförekomster.

Produktionscykeln verkar vara två år vilket gör att en avveckling under kortare tid än tre år är möjlig och avvecklingen kan varieras antingen i tid eller i omfattning.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen meddelar denna dag dom även i mål nr M 2620-16 angående tillstånd till fiskodling och vinterförvaring av fisk i Nätrafjärden i Örnsköldsviks kommun samt i mål nr M 8673-15 angående tillstånd till fiskodling i Omnefjärden i Kramfors kommun.

Utgångspunkter för prövningen

Nedre Nätrafjärdens fiskevårdsområdesförening har efter överklagandetidens utgång framställt yrkande om att ansökan ska avvisas på grund av bristfällig miljökonsekvensbeskrivning. En förutsättning för prövning i ett mål som förevarande är dock att det finns ett tillräckligt underlag för att kunna bedöma om ansökan ska bifallas. Frågan ska därför prövas av domstolen oberoende av om något yrkande om att miljökonsekvensbeskrivningen ska underkännas har framställts i målet. Mark- och miljööverdomstolen finner att den i målet aktuella miljökonsekvensbeskrivningen tillsammans med övrig utredning uppfyller kraven i miljöbalken varför det inte finns

skäl att avvisa bolagets ansökan. Det har heller inte framkommit skäl att återförvisa målet till underinstanserna.

Bolaget har tidigare bedrivit fiskodlingsverksamhet på de aktuella platserna. Eftersom det tidigare tillståndet var tidsbegränsat och tiden för tillståndet har löpt ut, ska bolagets ansökan prövas på samma sätt som om det var fråga om en ny verksamhet.

Av 2 kap. miljöbalken följer att verksamhetsutövaren ska visa bl.a. att människor och miljön skyddas mot skador och olägenheter och att den plats som har valts är lämplig med hänsyn till ändamålet med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Sedan ska en rimlighetsavvägning göras enligt kapitlets 7 §, där nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått ska vägas mot kostnaderna för dessa. Kraven gäller så långt åtgärderna inte kan anses orimliga att uppfylla. Strängare krav kan dock ställas om det behövs för att följa en miljökvalitetsnorm enligt 5 kap. 2 § första stycket 1 miljöbalken. Detta avser miljökvalitetsnormer som är s.k. gränsvärdesnormer. För övriga miljökvalitetsnormer gäller som utgångspunkt huvudregeln om en rimlighetsbedömning i 7 § första stycket.

Av EU-domstolens dom i mål C-461/13 (Weserdomen) följer att medlemsstaterna är skyldiga att inte ge tillstånd till verksamheter som riskerar att orsaka en försämring av ytvattenförekomstens status eller äventyra uppnående av god status vid den tidpunkt som anges i direktivet. EU-domstolen slår fast att det föreligger en försämring så snart statusen hos minst en av de ekologiska kvalitetsfaktorerna blir försämrade med en klass, även om denna försämring inte leder till en försämring av klassificeringen av ytvattenförekomsten som helhet.

Är verksamheten tillåtlig?

Miljökvalitetsnormen för vattenförekomsterna Ullångersfjärden och Mjältöfjärden har satts till god ekologisk status år 2015 och bedöms inte kunna nås på grund av övergödning. Ett tidsundantag har föreslagits till 2027. HaV och länsstyrelsen, som grundar sin bedömning på vattenmyndighetens arbetsmaterial i VISS, har i målet gjort gällande att statusen för vattenförekomsterna har försämrats och att bolagets

verksamhet har en sådan påverkan på lokal nivå att den valda lokaliseringen är olämplig. Bolagets inställning är att vattenförekomsternas ekologiska status är oförändrad såväl på samlad nivå som vad gäller enskilda kvalitetsfaktorer och att verksamheten inte äventyrar uppnåendet av god status för vattenförekomsterna samt att verksamheten inte har någon nämnvärd påverkan lokalt.

Mark- och miljööverdomstolen anser att det råder osäkerhet vad gäller bedömningar såväl kring verksamhetens påverkan på vattenförekomsterna i stort, särskilt vad gäller påverkan på den ekologiska statusen, som beträffande verksamhetens påverkan lokalt. En av de faktorer som bidrar till denna osäkerhet är de speciella förhållanden som råder i de aktuella vattenförekomsterna. Det är fråga om ett gränsområde mellan näringsfattigt vatten och vatten som uppvisar övergödningssymtom och där den ekologiska statusen ligger nära gränsen mellan god och måttlig. Recipienterna kan därför förväntas vara mer sårbara för störningar i form av näringsbelastning och det krävs därmed mindre förändringar för att statusen ska kunna påverkas, vilket i sin tur leder till att osäkerheten kring klassningen ökar. Till detta kommer att det material som myndigheterna utgått ifrån vid sina ställningstaganden och den utredning som bolaget presenterat inte är helt jämförbara dels då dessa utgår från olika tidsperioder, dels eftersom redovisningen i VISS utgår från expertbedömningar, bl.a. i de fall där antalet prover inte har varit tillräckligt, medan bolagets redovisningar utgår från uppmätta resultat.

Vad gäller de specifika kvalitetsfaktorerna har det framkommit att det för vissa relevanta faktorer inte har varit möjligt att få fram tillräckligt underlag för att göra en fullständig bedömning av dessa. Exempelvis har klassificeringen för makroalger inte varit möjlig vid alla mätstationer eftersom de referensarter som krävs för bedömningen inte har kunnat påträffas. Ett annat exempel är att bottenfaunans status varit starkt kopplad till att vitmärlan nästan helt försvann i vattenförekomsterna för ett antal år sedan. Det är vidare osäkert om Gaviksfjärden är en i sammanhanget optimal referensvattenförekomst då vattenförekomsten har valts ut främst utifrån förekomsten av metaller. Till detta kommer att vissa av bolagets utförda mätningar inte uppfyller kraven i HVMFS 2013:19 eftersom färre prover har tagits än vad som där föreskrivs.

Ytterligare omständigheter bidrar till osäkerheten kring bedömningen av verksamhetens påverkan på bl.a. den ekologiska statusen. En sådan omständighet är förekomsten av vad som bolaget beskriver som mellanårsvariationer, dvs. att statusen kan variera från år till år samt att det vissa år sker ett nettoinflöde till och andra år ett nettoutflöde från vattenförekomsten. En annan omständighet är vad som genom HaV:s redovisning framkommit om transporter av näring till andra vattenförekomster där god ekologisk status inte bedöms kunna uppnås inom utsatt tid. Till detta kommer att bolagets egenkontrollprogram främst haft som syfte att vara ett underlag till VISS och inte att beskriva miljöeffekterna av bolagets verksamhet. Det har framkommit att egenkontrollprogrammet har ändrats sedan 2015 men resultatet till följd av ändringarna har inte redovisats av bolaget.

Som nämnts ovan är bolagets verksamhet belägen i gränsområdet mellan näringsfattigt vatten och vatten som uppvisar övergödningssymtom och som kan förväntas vara mer sårbart för störningar i form av näringsbelastning. Det har framkommit att det i närheten av fiskodlingarna finns från miljösynpunkt viktiga grunda vikar som har höga ekologiska värden och skyddsvärda lekbottnar samt att verksamheten är belägen inom område av riksintresse för naturvården enligt 3 kap. 6 § miljöbalken och riksintresse enligt 4 kap. miljöbalken med särskilda bestämmelser för hushållning med mark och vatten. Av 4 kap. miljöbalken följer att exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får komma till stånd endast om det inte möter hinder enligt kapitlets paragrafer och det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdets naturvärden.

Av länsstyrelsens yttranden i målet tillsammans med ingivna filmer och fotografier framgår att det finns tydliga tecken på övergödning och en betydande lokal påverkan i området.

Den i målet aktuella fiskodlingsverksamheten i nu yrkad omfattning innebär att utsläppet blir 6,5 ton totalfosfor och 56 ton totalkväve per år. Det är fråga om ett betydande punktutsläpp av näringsämnen utan föregående rening. Utsläppet sker framför allt under den delen av året när den biologiska aktiviteten är som mest intensiv. Vad som framkommit om iakttagelser kring blomning och ökad tillväxt av fintrådiga alger visar på påverkan av kväve som kan ha samband med fiskodlingen. I

ansökan saknas emellertid uppgifter om kväve som i löst form skulle kunna spridas med ytvattenströmmarna till omgivningarna.

När det gäller utsläppen av fosfor har framkommit att 20–25 procent av fosfor är biotillgängligt och att resterande fosfor är partikulärt bunden i foderspill och fiskfekalier. I direkt anslutning till fiskodlingen är bottensedimenten kraftigt påverkade av foderrester och fekalier, i vissa fall med inslag av svavelbakterier, vilket tyder på syrefria förhållanden som kan leda till att fosfor frigörs och blir biotillgängligt. Därmed finns det risk för att den fosfor som lagrats i bottensedimenten även kan komma att belasta omgivningen. Vilka effekter detta har på miljön har inte närmare redovisats.

Samtidigt som det alltså är svårt att bedöma verksamhetens påverkan på miljön, kan det ifrågasättas om den teknik som ska tillämpas – öppna kassar som inte ger möjlighet till någon uppsamling eller rening av foderrester och fekalier – utgör bästa möjliga teknik. Det är fråga om en i förhållande till andra utsläppskällor ansevärd mängd fosfor och kväve som släpps ut och tekniken medger inte någon annan metod för begränsning av utsläppet än minskad produktion. Andra typer av verksamheter får tåla höga kostnader för att begränsa sina utsläpp; det gäller exempelvis utsläpp av avloppsvatten från industrier och hushåll.

Mot bakgrund av den teknik som valts, osäkerheterna i bedömningen av vilken miljöpåverkan som kan förväntas samt lokaliseringen av verksamheten till områden med ogynnsamma recipientförutsättningar kan fiskodlingen inte tillåtas på den aktuella platsen. Tillstånd ska därför inte lämnas enligt bolagets första- och andrahandsyrkande.

Tillstånd till fortsatt verksamhet under avvecklingstiden

Med hänsyn till den tid som förflutit sedan bolaget började bedriva verksamheten med stöd av meddelat verkställighetsförordnande och mot bakgrund av vad som framkommit om svårigheterna med en snabb avveckling av verksamheten får uppgiften om att bolaget behöver tre år för att avveckla verksamheten godtas. Bolaget bör därför enligt sitt tredjehandsyrkande ges tillstånd att bedriva verksamheten till och

med den 13 mars 2020 i den omfattning och med de villkor som anges i mark- och miljödomstolens dom.

Övriga frågor

Naturskyddsföreningens Länsförbud i Västernorrland och Höga kusten – Ådalarnas Naturskyddsförening har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska inhämta förhandsavgörande från EU-domstolen enligt artikel 267 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. Mark- och miljööverdomstolen finner inte att det i målet har uppkommit någon sådan fråga som föranleder tvivel om tolkningen av unionsrätten och som gör det nödvändigt att hämta in ett förhandsavgörande från EU-domstolen för att döma i saken. Yrkandet ska därför avslås.

Nedre Nätraälvens fiskevårdsområdesförening har yrkat att all verksamhet i fiskådran avbryts omedelbart. Mark- och miljööverdomstolen har nu funnit att verksamheten inte är tillåtlig. I och med att verksamheten upphör efter avvecklingstiden kommer även den till verksamheten hänförliga hanteringen i fiskådran att upphöra. Det har däremot inte framkommit tillräckliga skäl att omedelbart förbjuda verksamheten i fiskådran. Föreningens överklagande i denna del ska därför avslås.

Det har i målet framställts yrkanden om att efterbehandlingen ska påbörjas så snart möjligt. Det saknas för närvarande tillräckligt underlag för att ta ställning till vilka efterbehandlingsåtgärder som är lämpliga och möjliga att genomföra.

Tillståndsbeslutet innehåller ett villkor om att bolaget senast ett år innan det att verksamheten helt eller delvis upphör, ska anmäla detta till tillsynsmyndigheten samt inlämna en efterbehandlingsplan. Frågan om efterbehandling ska således hanteras inom ramen för tillsynen. Det finns alltså inte skäl att förena tillståndsbeslutet med ett villkor om att bolaget genast ska inleda en efterbehandling. Överklagandena ska därför avslås i denna del.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Henrik Löv och Roger Wikström samt tekniska rådet Yvonne Eklund och tf. hovrättsassessorn Elena Landberg, referent.

Föredragande har varit Gunilla Barkevall.

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2015-09-25
meddelad i
Östersund

Mål nr M 184-15

KLAGANDE

1. G B	11. Havs- och vattenmyndigheten
2. M B	12. Höga kusten - Ådalarnas naturskyddsförening
3. G B	13. Naturskyddsföreningens Länsförbund i Västernorrland c/o S R
4. P B	
5. C B	14. Nedre Nätraälvens fiskevårdsområdesförening c/o S J
6. A-C E V	15. P N
7. M G	
8. T G	Ombud: Advokat L G Wistrand Advokatbyrå
9. T G	Ombud: Advokat E S
10. G G	16. A S

Dok.Id 233366

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 708 831 28 Östersund	Storgatan 6	063-15 06 00 E-post: mmd.ostersund@dom.se www.ostersundstingsratt.domstol.se	063-15 06 88	måndag – fredag 08:00-16:00

17. C S

19. M T

18. Sveriges Sportfiske- och
Fiskevårdsförbund

20. B V

21. N-E V

KLAGANDE OCH MOTPART

Ålands fiskförädling Sverige AB,

MOTPART

Länsstyrelsen Västernorrland

Ombud: Jurist E L H

ÖVERKLAGAT BESLUT Miljöprövningsdelegationens beslut 2014-12-11 i ärende nr 551-4011-13, se
bilaga 1**SAKEN**

Fiskodling vid Mjältösundet, X i Kramfors kommun

DOMSLUT**Tillstånd**

Mark- och miljödomstolen ändrar miljöprövningsdelegationens beslut av den 11 december 2014 dnr 551-4011-13 så att tillstånd ges enligt följande.

- odling av fisk med maximal årlig förbrukning av 530 ton fiskfoder vid lokaliteten Öberget.
- odling av fisk med maximal årlig förbrukning av 530 ton fiskfoder vid lokaliteten Mjältösundet.

Tillståndets giltighet begränsas till och med den 31 december 2021.

Villkor

Mark- och miljödomstolen upphäver villkor 9 i sin helhet. Mark- och miljödomstolen lägger till ett nytt villkor, 18 a med nedanstående lydelse. Mark- och miljödomstolen ändrar villkoren 5, 6, 7, 8, 16, 18 och 20 så att de erhåller nedanstående lydelse.

Villkor 5

Utsläpp av totalfosfor från odlingen får som högst vara 4 700 kg per år som begränsningsvärde. Utsläppet ska beräknas enligt formeln $L=P*(FK*C_1-C_R)*10$.^(a)

Villkor 6

Utsläpp av totalkväve från odlingen får som högst vara 40 400 kg per år som begränsningsvärde. Utsläppet ska beräknas enligt formeln $L=P*(FK*C_1-C_R)*10$.^(a)

Villkor 7

Död fisk som flyter på ytan ska under produktionssäsongen (juni-september) avlägsnas och dokumenteras regelbundet, dock minst tre (3) gånger/vecka. Under övrig tid ska avlägsnandet och dokumentationen ske minst en (1) gång/vecka. Undantag på grund av säkerhetsskäl kan medges av tillsynsmyndigheten efter anmälan. Undantag för detta villkor gäller utan anmälan till tillsynsmyndigheten under menföresperioder, perioder med istäcke samt vid vindstyrka som överstiger 10 m/s.

Villkor 8

Död fisk i botten på odlingskassarna ska under perioden med öppet vatten avlägsnas och dokumenteras regelbundet, dock minst en (1) gång per vecka. Undantag för avlägsnande av död fisk i botten kan medges av tillsynsmyndigheten efter anmälan. Undantag för detta villkor gäller utan anmälan till tillsynsmyndigheten vid vindstyrka som överstiger 10 m/s.

Villkor 16

Kontroll av att odlingskassarna är hela och i funktionsdugligt skick görs före och efter bogsering samt i samband med hantering av fisk och/eller kassar på odlingsplatsen, såsom håvning, uppvägning, delning m.m.

Visuell kontroll av kassarna från ytan skall göras rutinmässigt vid daglig tillsyn. Verksamhetsutövare ska i samråd med tillsynsmyndigheten närmare fastställa rutiner, metoder och dokumentation för kasskontrollen.

Villkor 18

För verksamheten ska finnas ett kontrollprogram. Förslag till nytt kontrollprogram ska inlämnas till tillsynsmyndigheten senast två månader efter att domen vunnit laga kraft. Kontrollprogrammet ska innehålla förslag till kontroll av anläggningen med omgivning samt recipientkontroll med referensmätningar. Kontrollprogrammet ska även innehålla förslag till mätningar, provtagning och uppföljningar av biota i omgivningen till fiskodlingen.

Villkor 18 a

Bolaget ska utföra av tillsynsmyndigheten godkända referensmätningar innan verksamheten utökas, dock senast under den första tillväxtsången efter att tillståndet och odlingslokaliteterna tagits i drift.

Villkor 20

Verksamhetsutövaren ska föra journal över verksamheten. Journalföring ska omfatta minst följande:

- tillförd mängd och typ av foder per dag
- fodrets fosfor-, kväve- och proteininnehåll samt energivärde
- mängd (kg/ton) insatt fisk och levererad fisk
- mängd (kg/ton) död fisk
- mängd (kg/ton) rymlingar inkl. svinn
- mängd (kg/ton) animaliskt avfall inom respektive avfallskategori
- mängd (kg/ton) kemikalier och avfall (exkl. animaliskt)

- beräknad fiskproduktion (kg/ton) och foderkoefficient per månad
- maximala fisktätheten per kubikmeter och individtätheten per odlingskasse per månad
- eventuella sjukdomsutbrott av anmälningspliktig fisksjukdom eller påvisad smitta
- eventuell läkemedelsanvändning
- utredningsresultat avseende ackumulering och spridning av fekalier enligt villkor 22 och med det tidsintervall som har fastställts av tillsynsmyndigheten för verksamhetens kontrollprogram.

^(a) Beräkningsformeln angiven i villkor 5 och 6, $L=P*(FK*C_1-C_R)*10$ redogörs för i detalj i Naturvårdsverkets allmänna råd 93:10 samt i SNV rapport 3382. Beräkning av (L) ger fosfor resp. kväveförluster i kg. Fiskproduktionen (P) anges som nettoproduktion i ton och utgörs av biomasseökning och förlorad biomassa under en tidsperiod. Foderkoefficienten (FK) är fodermängden i våtvikt (ton) dividerat med fiskproduktionen rundvikt (ton). C_1 är koncentrationen fosfor eller kväve i foder i % och C_R koncentrationen fosfor eller kväve i fisk i %. Rundvikt är vikten av strupskuren men inte urtagen fisk.

BAKGRUND

Ålands fiskförädling i Sverige AB (bolaget) har hos miljöprövningsdelegationen vid länsstyrelsen i Västernorrlands län (miljöprövningsdelegationen) ansökt om förnyat och utökat tillstånd till fiskodling inom fastigheten Mjältön 1:2 i Kramfors kommun. Tidigare tillstånd gavs av miljöprövningsdelegationen den 14 december 2006, dnr 551-13614-05 (Öberget) och dnr 551-13468-05 (Mjältösundet). Dessa tillstånd omfattade en årsproduktion om 600 ton fisk på vardera lokaliteten och löpte ut den 31 december 2014.

Den 13 maj 2015 beslutade mark- och miljödomstolen att avvisa Nedre Nätraälvens fiskevårdsområdesförenings talan på grund av bristande talerätt. Föreningen överklagade beslutet till mark- och miljööverdomstolen som upphävde mark- och miljödomstolens beslut.

YRKANDEN M.M.

Ålands fiskförädling Sverige AB (Bolaget) har yrkat att de i miljötillståndet fastställda villkoren för verksamheten ändras samt anfört grunder för yrkandena enligt följande.

Villkor 7

Enligt tillståndsvillkor stadgas, att död fisk som flyter på ytan ska under produktionssäsongen (juni-september) avlägsnas och dokumenteras regelbundet, dock minst tre (3) gånger/vecka. Under Övrig tid ska avlägsnandet och dokumentationen ske minst en (1) gång/vecka. Undantag på grund av säkerhetsskäl kan medges av tillsynsmyndigheten efter anmälan. Föreslås, att villkoret rörande avlägsnande av död fisk under ”övrig tid” (utanför produktionssäsongen) kompletteras med undantag för perioder med istäcke samt men föresperioder.

Villkor 8-9

Enligt villkorspunkt 9 ska lyftring eller motsvarande anordning för uppsamling av fisk vara installerade.

Enligt villkorspunkt 8 ska död fisk på botten avlägsnas minst en gång per vecka.

Bolaget anser, att det inte är ändamålsenligt att från myndighetshåll på bindande sätt fastställa vilken teknik/metod som ska användas för att uppnå målsättningen med villkoret ifråga. På grund av förhållanden vid de aktuella odlingslokaliteterna, främst i avseende på strömstyrka, finns det stor osäkerhet om och i vilken utsträckning ”lyftring” eller motsvarande anordning kan användas utan att risken för skador/haveri på odlingskassarna inträffar. Vid kraftig ström kan lyftringar eller motsvarande lyftas upp och på annat sätt förflyttas i kassens botten med risk för att det uppstår rivskador och hål i kassen. Bolaget bör ges möjlighet att själv utgående från erfarenheter och tillgänglig teknik m.m. avgöra och bestämma på vilket sätt eventuell död fisk avlägsnas på bästa tänkbara sätt för att anpassa detta till rådande förhållanden och möjligheter.

Villkorspunkt 8 innebär en kraftig skärpning av tidigare krav rörande avlägsnande av död fisk från botten, enligt vilket detta skall göras minst var tredje (3) vecka. Med tanke på praktiska aspekter och kostnader anser Bolaget att denna skärpning är omotiverad och inte i rimlig proportion till nyttan.

Bolaget föreslår att villkorspunkt 8-9 kombineras enligt följande lydelse:
Död fisk i botten på odlingskassarna ska under perioden med öppet vatten avlägsnas och dokumenteras regelbundet, dock minst var 3 vecka. Undantag för avlägsnande av död fisk från botten kan medges av tillsynsmyndigheten. Undantag från detta villkor gäller utan att medgivande från tillsynsmyndigheten behövs, under perioder med is, menföresperioder samt vid vindstyrka som överstiger 10 m/s.

Villkor 10

Enligt villkorspunkt 10 ska verksamhetsutövaren årligen till tillsynsmyndigheten redovisa bl.a. vilka åtgärder som vidtagits för att minimera mängden avfall, dess klimatpåverkan vid transporter.

Bolaget anser, att tillståndsvillkoren är oklara och diffusa i avseende på klimatpåverkan vid transporter. Av motiveringarna för tillståndsvillkoren framgår inte vad

som konkret avses och bolaget önskar till den delen ett förtydligande av villkoren och motiveringarna.

Villkor 20

I tillståndet finns under villkor 20 ett antal punkter som skall journalföras. Bolaget vill i avseenden på dessa förtydliga och klargöra att vissa av dessa punkter kommer att utgöra teoretiska beräkningar bl.a. rörande rymlingar och svinn, fisk-produktion och foderkoefficient per månad samt fisktäthet per månad. Beräkningarna utgår från det dataprogram för produktionsuppföljning som används, vilket är baserat på fisk-mängd och storlek som vid start, vattentemperatur och fodergiva. Programmet beräknar automatiskt tillväxt och fiskmassa.

Exakta uppgifter på månadsbasis skulle förutsätta vägning av fisken, vilket under pågående produktionssäsong är omöjligt på grund av risken för oacceptabel stress vid högre vattentemperaturer vilket riskerar ökad dödlighet och märkbart försämrad tillväxt. De uppgifter som kommer att journalföras utgår från den tillväxtkurva som dataprogrammet innehåller.

Bolaget anser det motiverat att komplettera tillståndsvillkoren till denna del, sålunda att det klart framgår att teoretiska beräkningar/uppskattningar är tillräckligt och godtagbart under produktionssäsongens lopp. Även vid årsskiftet kommer mängden fisk i odlingen som anges att vara en beräkning direkt från dataprogrammet. Uppvägning av fisken i odlingen vid årsskiftet kan inte göras emedan temperaturen då i regel är så låg att risken för frysskador och stress är uppenbar.

Länsstyrelsen Västernorrland har beretts tillfälle att inkomma med yttrande i målet och har uppgett att länsstyrelsen vidhåller vad som anförts vid MPD.

Havs- och vattenmyndigheten har yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva miljöprövningsdelegationens beslut. Som grund för talan har havs- och vattenmyndigheten anfört bl.a. följande. Miljöprövningsdelegationen (MPD) har i det överklagade beslutet angivit att man anser att det finns osäkerheter ifråga om

underlaget i Ålands fiskförädling Sverige AB:s MKB och att brister i denna medför att det inte går att dra några klara slutsatser om verksamhetens påverkan på vattenförekomsternas status. MPD anser trots det att MKB:n är tillräcklig för den prövning som ska göras i ärendet.

Havs- och vattenmyndigheten delar MPD:s bedömning om att MKB:n har brister när det gäller verksamhetens påverkan på vattenförekomsternas status. Myndigheten gör dock inte samma värdering av bristerna utan anser att de uppgifter som finns om verksamhetens utsläpp av kväve och fosfor istället leder till bedömningen att miljöpåverkan från fiskodlingarna riskerar att medverka till att de fastställda miljö kvalitetsnormerna, God ekologisk status till 2015, inte nås, vare sig för Mjältöfjärden eller Ullångersfjärden. Dessa normer ska uppfyllas till slutet av 2015.

Havs- och vattenmyndigheten anser inte att bolaget kunnat visa att de avser vidta tillräckliga försiktighetsåtgärder för att undvika negativ påverkan på vattenmiljön. Som myndigheten uppfattar det, ses redan i dag tecken på övergödning i de aktuella områdena. Det är Havs- och vattenmyndighetens uppfattning att de mängder av näringsämnen som bolaget släpper ut får effekter för miljön. Bolaget bidrar med ungefär lika mycket kväve och två till tre gånger så mycket fosfor som de landbaserade verksamheterna i området gemensamt gör. Detta förhållande talar för att bolagets påverkan inte är obetydlig. Dessutom måste beaktas faktiska iakttagelser på övergödning i det aktuella området som har gjorts och uppmärksammats av bl.a. länsstyrelsen och allmänheten samt på indikationer om övergödningssproblem inom statusklassningen för 2014. Enligt information i VISS fastställdes den ekologiska statusen 2009 för vattenförekomsterna Mjältöfjärden och Ullångersfjärden till god status. Senare utförd statusklassning 2014 indikerar däremot, trots viss osäkerhet i underlaget, på otillfredsställande respektive måttlig status på grund av övergödning. Statusklassningen 2014 är ännu inte fastställd. Havs- och vattenmyndigheten anser inte att MPD i tillräcklig grad vägt in dessa omständigheter och gör istället bedömningen att det finns en klar risk att verksamheten faktiskt bidrar till övergödning och att denna negativa påverkan kan förstärkas om fortsatt verksamhet tillåts. Bolaget har inte presenterat något underlag som visar att verksamheten inte skulle medföra

en sådan påverkan. Därmed bör försiktighetprincipen tillämpas och fortsatt verksamhet inte tillåtas.

Belastning av näringsämnen

Havs- och vattenmyndigheten anser att fiskodlingens bidrag med 56 ton kväve och 6,5 ton fosfor per år är så betydande tillskott att de inte kan negligeras. Med utgångspunkt från uppgifter hämtade från SMHI:s Vattenwebb, kommer den aktuella fiskodlingen i Mjältöfjärden och Ullångerfjärden att bidra med ungefär lika mycket kväve och två till tre gånger så mycket fosfor som de landbaserade verksamheterna tillsammans.

I Vattenmyndighetens förslag till åtgärdsprogram för perioden 2015-2021 för Bottenhavets vattendistrikt säger man att matfiskodlingar är stora utsläppskällor av fosfor och kväve som påverkar lokalt vikar och innerfjärdar längs Bottenhavets kustområde. Förebyggande åtgärdsarbete behövs för att förhindra försämring i vattenförekomster med hög och god status. Vidare skriver man att havsbaserade matfiskodlingar står för stora punktutsläpp av fosfor och kväve i Höga kustområdet. Utsläpp från dessa fiskodlingar beräknas till ca 12 ton fosfor och 93 ton kväve per år (BSPA Höga kusten). I Bottenhavets vattendistrikt utgör fiskodlingar en betydande påverkanskälla i fyra vattenförekomster vid Höga kusten. Förbättrad utfodringsteknik, slutna system på land eller en begränsning alternativt förbud mot kassodlingar skulle kunna minska utsläppen av fosfor och kväve. Man framför att kustvatten påverkas både av landbaserade källor och av utsjöpåverkan. Utsjöpåverkan är lägre i Bottenhavet än i Egentliga Östersjön. De landbaserade reduktionerna som behövs för att nå god status i sjöar och vattendrag kommer inte att vara tillräckliga för att nå god status i alla kustvattenförekomster. Ytterligare arbete återstår att föreslå åtgärder som motsvarar kvarstående åtgärdsbehovet. Åtgärder som även bland annat omfattar fiskodlingar kan behövas för att uppnå åtgärdsbetingen.

Om den ekologiska statusen för vattenförekomsterna Mjältöfjärden och Ullångerfjärden skulle sänkas från god status 2009 till otillfredsställande respektive måttlig

status och det på grund av övergödning, i enlighet med Vattenmyndigheterna förslag, måste den fiskodling som bedrivits sedan 2008 ses som bidragande orsak till statussänkningen. Havs- och vattenmyndigheten anser att det är ytterst osannolikt att den kväve- och fosforbelastning som verksamheten bidragit med endast haft ”ringa påverkan” på vattenmiljön.

Lokalisering och påverkan på näringsfattiga vatten

Bolaget anser att Mjältösundet är en bra lokalisering för verksamheten på grund av dess stora djup och låga naturliga näringsbelastning. Djupet innebär, enligt bolaget, att ”näringsämnen späds ut och sprids så att de kan omsättas av det naturliga ekosystemet utan risk för övergödningseffekter eller annan lokal negativ miljöpåverkan”. Trots detta vidkänner bolaget att svavelbakterierna *Beggiatoa* redan förekommer under odlingen. *Beggiatoa* indikerar att sedimentet under odlingskassarna är syrefria och att det saknas bottenfauna i sedimentet som kan omsätta den nuvarande näringsbelastningen. När sedimentet blir syrefritt försämras även fastläggningseffektiviteten för fosfor genom mikrobiella processer och mängden fosfor som släpps ut till vattnet ökas. (Steenbergh m.fl. 2013).

Enligt Kraufvelin m.fl. studier av fiskodlingspåverkan runt Åland, är salthaltsstressade miljöer, såsom norra Östersjön och Bottniska Viken, särskilt sårbara. De innehåller ofta bara en art i varje funktionell grupp³. Även små störningar i näringsbelastning kan därmed slå ut arter som har en betydande funktion i omsättning av näringsämnen. I samma artikel rapporterade Kraufvelin m.fl. att en mindre fiskodling (årlig produktion 78 ton regnbåge totalbelastning 2,5 ton fosfor och 19 ton kväve) i ett sund vid Åland påverkade bottenfauna över en yta på ca 4 km² i ett annars näringsfattigt område. Även vissa internationella miljöcertifieringsorganisationer, så som ”Global Aquaculture Alliance” påpekar att näringsfattiga områden är särskilt sårbara för påverkan från fiskodlingar, även långt ifrån enskilda odlingar. Fiskodlingen i Mjältösundet utgör en mycket större belastning avseende näringsämnen än den som beskrivs av Kraufvelin m.fl. och i djupare vatten. Det är rimligt att förvänta att den kommer påverka ett ännu större geografiskt område än 4 km². Höga Kusten är ett område med relativt låg biodiversitet jämfört med t.ex. södra

Östersjön och kan därför förväntas vara mer sårbart för störning så som närsaltsbelastning än ett artrikt område.

Havs- och vattenmyndigheten delar inte bolagets uppfattning att fiskodlingens belastning av näringsämnen kan omsättas av det naturliga ekosystemet utan risk för övergödningseffekter eller annan lokal negativ miljöpåverkan. Den aktuella lokaliseringens lämplighet kan därmed ifrågasättas i förhållande till verksamhetens belastning av näringsämnen.

Bolagets strömanalys presenterar en beräkning av sannolikt område för påverkan av direktnedfall av foderspill och fekalier. Analysen saknar diskussion kring skillnaden i transport mellan fosfor, som kan förväntas sedimentera och kväve, som i löst form skulle spridas med ytströmmarna. Det saknar också en diskussion av fosforspridning efter remineralisering på bottensedimentet. Med ytströmmar på 4 cm/s, som verkar typiska för det aktuella området, bedöms kvävet kunna spridas omkring 3,5 km inom en 24 timmarsperiod. Att kväve och fosfor rör sig åt olika håll och troligtvis med olika tidsskalor leder till att man kan förvänta övergödningssymptom av både kväve och fosfor. Klassiska symptom av kväveövergödning är blomningar av opportunistiska, fintrådiga alger (s.k. grönslick) som *Cladophora* spp. Ökad fosforbelastning kopplas till ökad blomning av cyanobakterier. Enligt bolagets MKB kommer den intensivaste fiskproduktionen (och därmed näringsbelastningen) att sammanfalla med algers och bakteriers tillväxtsäsong vilket bedöms förstärka de övergödande effekterna.

Även länsstyrelsen bedömer att ett betydligt större område eller ytterligare områden påverkas av odlingen än vad som anges i bolagets MKB och tillhörande sedimentundersökning. De anser att det till stor del saknas utredningar som fångar upp spridningen av material från verksamheten. Två områden som länsstyrelsen nämner är Norra Valdmarsundet och Sör-Kälsviken. Norra Valdmarsundet som ligger strax söder om den södra odlingsplatsen, är idag starkt påverkad av mycket sediment och har syrebrist. Länsstyrelsen anser att materialet i viken till följd av strömbilden i området kan antas komma från fiskodlingen. Ett annat område som länsstyrelsen

nämner är Sör-Kälsviken, en grund vik med höga ekologiska värden norr om odlingsplatserna. Området utgör en potentiellt viktig lekbotten för sik och i viken mynnar ett vattendrag med uppvandrande havsöring. Länsstyrelsen har fått information om att vattenvegetationen i viken ökat markant. Länsstyrelsen konstaterar i sitt yttrande att bolaget inte gjort några inventeringar eller liknande i området. Av det aktuella tillståndsbeslutet framgår att bolaget anser att det är orimligt att kräva detaljundersökningar i olika delområden, vikar m.m. som ligger längre bort från odlingsplatserna. De anser att undersökningar som på ett heltäckande sätt fångar upp spridningen av material från odlingen blir synnerligen omfattande, tidskrävande och oskäligt kostsamma.

Avsaknad av fullständig redovisning av påverkansområde ser Havs- och vattenmyndigheten som en brist i underlaget som inte kan leda till bedömningen att tillstånd måste ges bara för att klara besked i påverkansfrågan saknas. En sådan brist talar snarare för att tillstånd inte kan ges. Att kunna bedöma påverkansområde är en viktig del i prövningen ör att avgöra fiskodlingarnas möjliga effekter på omgivande vattenmiljöer. Här kan även allmänhetens observationer vara till god hjälp.

Miljö kvalitetsnormer och icke-försämringskravet

Prövningsmyndigheterna har en viktig roll i att säkerställa att de verksamheter som tillåts inte medverkar till att en miljö kvalitetsnorm inte kan följas utsatta målar. För att förhindra sådana normöverskridanden måste verksamheters påverkan på normerna kunna bedömas utifrån det underlag som föreligger i varje tillståndsprövning.

Sverige har som medlem i EU en skyldighet att nå de mål som uttrycks i ramdirektivet för vatten (direktiv 2000/60/EG). Dessa mål uttrycks för ytvattenförekomster som god ytvattenstatus, vilket inkluderar god ekologisk ytvattenstatus och god kemisk ytvattenstatus. Målen i direktivet utgör inte något frivilligt åtagande utan innebär ett krav. Direktivet syftar till att uppnå en långsiktigt hållbar förvaltning av vattenresurser. Av artikel 4,1. a) i) framgår att medlemsstaterna är skyldiga att vidta

alla åtgärder som krävs för att förebygga en försämring av statusen i alla ytvattenförekomster. En bärande princip är således att inget vatten får försämrats.

Ramdirektivet för vatten har tillämpats i Sverige sedan 2004 i och med införande av bestämmelser i 5 kap. miljöbalken. I 5 kap. miljöbalken anges bland annat att myndigheter och kommuner ska ansvara för att miljö kvalitetsnormer följs, vilket bland annat sker i samband med provning. Kostnader och andra olägenheter för de krav och villkor som kan bli aktuella att ställa i ett enskilt fall för att inte försämrats statusen i vattenförekomster ska avvägas med miljönyttan innan beslut tas vilket framgår av 2 kap 7 § miljöbalken.

Naturskyddsföreningens Länsförbud i Västernorrland och Höga Kusten -

Ådalarnas naturskyddsföreningen har yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva MPD:s beslut och avvisa alternativt avslå bolagets ansökan om tillstånd. Som grund för talan har naturskyddsföreningarna anfört bl.a. följande. De tidigare beviljade tillstånden av länsstyrelsen (MPD) för fiskodling i Höga Kusten-området förutsatte att verksamheten kunde ske på ett sådant sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur och kulturvärden enl. 4 kap. i miljöbalken. Det är nu uppenbart att verksamheten så gör, och därför menar Naturskyddsföreningen att tillstånd till fortsatt och utökad odling inte kan medges. Beslutet från MPD med tillstånd för en ökad produktion av fiskodlingen i Mjältösundet på Höga Kusten strider mot en mängd miljömål och villkor både nationellt och internationellt. För att få en bättre helhetsbild av miljöpåverkan i hela området av Höga kusten där fiskodlingarna är belägna måste MPD bedöma den sammanlagda miljöpåverkan från alla odlingar tillsammans.

En utökad odling i Mjältösundet påverkar möjligheten att nå ett flertal nationella och internationella målsättningar samt miljömålen negativt. Hela höga kusten är ett Baltic Sea Protected Areas (BSPA). Fiskodling i öppna kassar strider helt mot Helcom och BSPA:s visioner och mål för Höga Kusten. Närsaltsbelastningen är mycket större både i närområdet och i det öppna havet än vad som har framställs i företagets MKB. Verksamhet som orsakar döda bottnar får inte förekomma fram-

förallt i detta känsliga område, när länet har regionala miljömål om minskade antal döda bottnar, varför ansökan ska avslås även av det skälet. Inom BSPA-området står de havsbaserade fiskodlingarna för de största antropogena punktutsläppen av näring till havet.

Fiskodlingar i öppna kassar är en metod som medför direkt tillförsel av näringsämnen till vattensystemet där kassodlingen bedrivs. Idag finns system, så kallade RAS-system, som recirkulerar näringsämnena. Sökande har inte på ett tillräckligt bra sätt redogjort för dessa alternativa metoder i sin MKB, varför den inte kan godtas och ansökan ska därför avvisas.

Regnbågen kan rymma från fiskodlingen och komma ut i våra vatten och där sprida sjukdomar till våra fiskarter. Regnbågen är en främmande art i våra vatten. Den är inplanterad från Nordamerika och hör inte hemma här i våra vattensystem. Regnbågen kan mycket väl äta rom på lekbottnar och därmed negativt påverka fortplantningen av våra egna fiskarter. Om kassarna rengörs kemiskt finns risk för spridning av miljögifter. Vi befarar att mekanisk rengöring blir alltför dyrt och därför kan äventyra lönsamheten för företaget och därmed inte används.

Fiskodlingen som tänkts ska ske i öppna kassar ger också konsekvenser som medför att ett stort antal människor får sina levnadsförhållanden väsentligt försämrade eller att miljön försämras avsevärt. Hundratals människor i närområdet har fått sin miljö påverkad på olika sätt. Människor i besöksnäringen kommer också indirekt att påverkas av förstörda strandnära områden och sämre vattenkvalitet när de ska bada eller fiska, varför beslutet strider mot 3 kap miljöbalken om grundläggande bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden samt 4 kap miljöbalken om riksintresse för turism och friluftsliv, varför det ska upphävas och ansökan avslås.

I MKB:n redovisas inte de alternativa metoder som finns på ett korrekt sätt, och därmed finns inte heller något resonemang som visar att den föreslagna kassodlingen motsvarar bästa möjliga teknik och att hänsynsreglerna i miljöbalken

därmed kan anses vara tillgodosedda. Ansökan ska av skälet att dessa brister i miljökonsekvensbeskrivningen inte ger rätt processförutsättningar avvisas.

Verksamheten står i strid med 2 §, 3 §, 6 §, och 10 §. I den sistnämnda § är det otvetydigt så att fiskodling i öppna kassar, som dokumenterat orsakar skada i form av syrefria bottenar, minskat antal arter, och en betydande försämring för de som bor i området, inte kan tillåtas. Världsarvsområdet bygger på att det bevaras och inte påverkas, och i ansökan nämns också de marina kvalitéterna. Alltså ska friluftsliv och Höga Kustens skydd som världsarv i en samlad bedömning anses gå före en näringsverksamhet som för det första inte ger lokal sysselsättning, och för det andra påverkar området negativt.

Skador från fiskodling i öppna kassar är ackumulerande, och att det är uppenbart att grönslick och andra typer av skador som förstör badstränderna i närområdet blir värre över tid. Dessa kommer givetvis att bli ännu tydligare om tillståndet vinner laga kraft.

MPD redogör för miljökvalitetsnormerna för båda lokalerna. Det framkommer att kvalitetsfaktorn bottenfauna och växtplankton har klassats till otillfredsställande och sämre än god i Mjältöfjärden, och i Ullångersfjärden klassats till måttlig ekologisk status, baserat på bottenfauna och växtplankton. Båda lokalerna uppges ha problem med övergödning, samt att fiskodling är en punktkälla, även om det troligen förekommer andra källor också. Att som MPD då hänvisa till för få provtagningspunkter och att bristen på underlag påverkar hur långgående slutsatser man kan dra anser Naturskyddsföreningen vara felaktigt. Vad vi vet är att utsläppen från den föreslagna fiskodlingen kommer att motsvara ett helt orenat utsläpp från en medelstor svensk stad, och att odlingarna längs Höga Kusten sammantaget genererar mer än 6 procent av det totala fosforutsläppet till Bottenhavet. Miljöbalkens försiktighetsprincip har i detta fall inverterats till att tolkas som så att om det inte finns ovedersägliga bevis för skada, så ska verksamheten ges tillstånd.

Sammantaget finner Naturskyddsföreningen att MPD kommit fram till ett felaktigt beslut och därför ska mark- och miljödomstolen upphäva beslutet samt avvisa alternativt avslå ansökan.

Sveriges Sportfiske- och fiskevårdsförbund har yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva MPD:s beslut och avslå bolagets ansökan om tillstånd. Som grund för talan har förbundet anfört bl.a. följande. Kravet på bästa tillgängliga teknik är inte uppfyllt. Alternativet med landbaserade odlingar finns numera i Storbritannien, Danmark och på Åland. Det underlag som presenterats i MKB är mycket bristfälligt och konsekvenserna för miljö, fiske och turism har inte undersökts i tillräcklig utsträckning. Övergödningen påverkar både enskilda intressen och turismen. Provtagningar i flera berörda vikar har inte skett. Utifrån det underlag som finns tyder allt på att risken är överhängande att gällande miljökvalitetsnormer inte kommer att nås och att verksamheten strider mot vattendirektivets ickeförsämringskrav. Verksamheten kan därför inte vara tillåtlig. Det underlag som bolaget har presenterat visar att utsläppen från fiskodlingen kommer att försämra möjligheterna att nå miljökvalitetsnormerna. Grunda vikar är särskilt känsliga för påverkan, och vikarna vid Höga kusten är särskilt känsliga då de dessutom är utsatta för en kraftig landhöjning. Området i anslutning till fiskodlingen har unika naturvärden. Fiskodlingen motverkar genom sina utsläpp miljömålen Hav i balans och levande skärgård, Ingen övergödning, Giftfri miljö och Ett rikt växt- och djurliv. Sverige har genom HELCOM åtagit sig att skydda det värdefulla havsområdet. Att tillåta verksamheter som fiskodlingen vid Höga kusten, kan inte vara försvarbart och innebär att Sverige inte tar sitt ansvar enligt HELCOM.

Nedre Nätraälvens fiskevårdsområdesförening har såvitt kan förstås yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva MPD:s beslut och avslå bolagets ansökan om tillstånd. Vidare har föreningen yrkat att det ska utarbetas en saneringsplan för området Bönhamn-Strängöarna, med inre skärgårdar. Som grund för talan har föreningen anfört bl.a. följande. MKB:n i ärendet är ofullständig och innehåller dessutom felaktigheter. Verksamheten i nuvarande form förstör vildfiskens levnadsförhållanden. Övergödningen på grund av odlingarna är förödande för

kustvattenbiotoperna. Rymlingar ställer till stora problem för bl.a. fiskevårdande föreningar i kustområdet. Rymlingarna äter vildfiskens rom i lekområdena, älvar, åar, bäckar m.m. Fiskslakteriet, med nuvarande läge och verksamhet, är en miljöbomb.

B V och A-C V har såvitt kan förstås yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva MPD:s beslut och avslå bolagets ansökan. Som grund för talan har de anfört bl.a. följande. De som får vårt livsverk mer eller mindre för-stört och anser att länsstyrelsen har tagit ett felaktigt beslut och att det är totalt förkastligt att ta ett sådant beslut när det finns andra lösningar till att odla fisk, närmare bestämt i slutna system.

Enligt hur Ålands Fisk uttrycker sig är Mjältösundet en bra plats att odla fisk på bl. a för att det ”drabbar så få människor” och detsamma tycker då också Kramfors kommun samt länsstyrelsen i Västernorrland.

De äger cirka 3 km strand i Mjältösundet där de nekade Ålands Fisk att anlägga odlingen vid förfrågan.

Både deras farfar, far och de har haft ett stort intresse av fiske både med fiskkrok och not, men detta har de varit tvungna att sluta med p.g.a. all skit som fastnar och följer med i garnen. De har provat att dra ett notvarp men det går överhuvudtaget inte att få iland noten. Det som är allra sämst är att varken deras hundar eller dem själva kan bada vid vår fina brygga längre. Även om ”bara få drabbas ”och de tillhör dem, ska de inte behöva acceptera detta i vårt annars så miljömedvetna land.

G B och M B har såvitt kan förstås yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva länsstyrelsens beslut och avslå bolagets ansökan om tillstånd. Som grund för sin talan har de anfört bl.a. följande.

De bor permanent i närområdet, vid Norrfjärden och har under de år som fisk-odlingen varit i drift sett tydliga förändringar i framförallt de inre delarna av vikarna. Vid den strand där de bor, Veåsand, intill den kommunala badplatsen har

de iakttagit följande förändringar. En tydlig och kraftig tillväxt av fintrådiga bruna alger som växer på sjögräset som finns där botten blir djupare. En allmänt ökad tillväxt av alger i viken, som bland annat syns när vi lägger nät. För några år sedan fick vi nästan inget "skräp", dvs framförallt bruna alger, men de två senaste åren är näten mycket svårare att få rena. Ökad täckningsgrad av ettåriga alger på sandbotten. Kraftig ökning av ilandflutna alger, som ligger vid strandkanten och luktar illa vid nedbrytningen. Vid ett tillfälle i somras iakttoogs en begynnande algblooming (kanske katthårsalg) vid badplatsen på Veåsand, men det var tyvärr inte möjligt att skicka in vattenprov på grund av helg. Vid besök i Skuleskogens nationalpark har de sett förändringar vid Kälaviken, i somras var det inte badbart på grund av omkringflytande alger och en bård av ilandflutna alger som luktade obehagligt. Vid våra båtresor har vi besökt vikar i Mjältösundet och sett tydliga tecken på övergödning, framförallt fintrådiga bruna alger på sjögräset (mycket tydligt), kringflytande alger, algbeklädda klippor vid vattenbrynet, grumligt vatten. Det skiljer sig från hur det har sett ut tidigare.

Vi känner väl till detta område och dess vegetation, och en av oss har en bakgrund som biolog (bl. a studier i Östersjöns ekologi vid Stockholms universitet), så vi vet vad vi ser.

Bolaget bör inte få fortsatt tillstånd eftersom det inte är förenligt med miljöbalkens övergripande bestämmelser. 1 kap miljöbalken syftar till att "främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö", "värdefulla natur- och kulturmiljöer ska skyddas och vårdas". Det är ställt utom allt tvivel att orenat utsläpp från fiskodlingar leder till övergödning. All forskning och all beprövad erfarenhet visar detta. Om strandnära marina miljöerna förändras av fosfor och kväveutsläpp efter 5 år.

Höga Kusten har unika naturvärden, det är av riksintresse för naturvård- och friluftsliv enligt kap 3 och 4 i miljöbalken. Fiskodlingens lokala övergödningseffekter i de grunda vikarna gör att turismen och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets intressen ej beaktas. Höga Kusten blir mer och mer populärt område för friluftsliv,

besök i Skuleskogens nationalpark, havskajakpaddling, båtfriluftsliv mm. Om stränderna blir starkt påverkade av alg tillväxt och giftig algblooming, så kommer det att påverka besökarnas upplevelser starkt negativt. Det gör det redan nu, det fanns sommaren en stor tveksamhet att bada i Kälaviken och många uttryckte förtvivlan och ilska när de fann en starkt påverkad natur istället för en opåverkad natur vid sina vandringar eller båtutflykter. Fiskodlingen medför övergödning, övergödning ger, speciellt i vikar och under fiskodlingarna syrefria sediment och påtaglig skada på områdets naturvärden.

Höga Kusten är ett BSPA-område på grund av de höga marina värdena. Det är överenskommet i den internationella HELCOM-konventionen, som miljöministrar runt om Östersjön har skrivit under. Dessutom är ett av de viktigaste målen i denna konvention "Ingen övergödning". Samverkansplanen för BSPA-området Höga Kusten är godkänt som ett statligt planeringsunderlag. Grunda havsvikar och mynnande vattendrag ligger på c:a 1.5 km avstånd från odlingslokaliteterna, MPD menar att detta är betryggande avstånd. På flera ställen i beslutet kommer det dock fram en osäkerhet kring påverkan eftersom det är otillräckligt undersökt, På sommaren när utsläppet är som störst av närsalter från fiskodling, råder givetvis ofta sjöbris. Det borde innebära en spridning av fekalier (och kanske foder) till de inre delarna av vikarna där de sedimenterar. Det råder alltså en stor osäkerhet om beräkningar stämmer med verkligheten. Det som boende i området och besökare i området med egna ögon ser (och fotograferar) är att det finns tydliga och oroande tecken på lokala övergödningseffekter.

I Bolagets MKB finns det uppgifter om att desinficeringsmedlet som kommer att användas är Virkon-S ett medel som används mot bakterier, virus och svamp. Användningen beräknas inte överstiga 500 liter/år. Användningen av rengörings- och tvättmedel beräknas motsvara 4-500 liter/år. MPD:s beslut innehåller inga restriktioner angående detta, enbart att det ska föras in i journal. Det är en brist att MPD inte ger tydligare riktlinjer för användning och uppföljning av denna kemikalie. Vad gäller antifoulingfärger anger bolaget i beslutet att kassarna (20 st.) är impregnerade med antifoulingfärg som nya och detta måste göras om efter något

enstaka år, vilket sker på land. I Jordbruksverkets rapport om Vattenbruk, 2013-11-05, står det angående antifoulingfärger som används i vattenbruket: ”Många av de produkter som använts inom sjöfarten för samma ändamål (t ex i båtbottnfärger) har visat sig vara mycket giftiga för vattenlevande organismer och anrikas i sediment”.

Det är tydligt att bolagets MKB saknar betydelsefull information och undersökningar (t ex i närliggande vikar). Bolaget redogör inte tydligt användningen av kemikalier och negligerar samtliga utsläpps betydelse för recipienten. Det finns en stor osäkerhet om miljöpåverkan från fiskodlingarna för de unika marina naturvärden - det är för osäkert för att fatta beslut för fortsatt drift.

Därför bör inte fiskodlingen få tillstånd till fortsatt drift. Någon annan typ av verksamhet skulle troligen inte få tillstånd att släppa ut dessa stora mängder närsalter orenat ut i ett känsligt brackvattenhav - varför ska en fiskodling få det? Det är enligt miljöbalken verksamheten ska avgöras, inte för att gynna en viss näring med en teknik som inte renar utsläpp.

P N har i första hand yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva MPD:s beslut och i första hand avvisa bolagets ansökan och i andra hand återförvisa målet till MPD för fortsatt handläggning. Som grund för talan har **P N** anfört bl.a. följande. Den i målet aktuella verksamheten är inte lämplig på de ansökta platserna. Som framgår av såväl ansökningshandlingarna som MPD:s beslut präglas det aktuella området av skyddsintressen. Området ligger i direkt anslutning till ett naturreservat och är omgivet av vattenområden som är utpekade som värdefulla marina områden. Platsen för den ena av odlingarna ligger bara cirka två kilometer från ett sådant utpekat vattenområde. Området är också värdefullt för havsöring, gädda och abborre. Området är likaså av riksintresse för friluftsliv och naturvård. Den aktuella fiskodlingsverksamheten medför stor påverkan på omgivningen, inte minst genom sina fosforutsläpp. Som kommer att utvecklas nedan är en verksamhet av aktuellt slag inte lämplig inom berörda vattenförekomster. Att aktuell lokali-sering är olämplig framstår än tydligare i ljuset av att området därtill präglas av

starka skyddsintressen och ligger i nära anslutning till Höga Kusten. I enlighet med 22 kap. 1 § första stycket p. 1, 19 kap. 5 § första stycket p. 1 samt 6 kap. miljöbalken ska en ansökan av nu aktuellt slag innehålla en MKB. I enlighet med 6 kap. 7 § första stycket p.4 miljöbalken ska MKB:n bl.a. innehålla en redovisning av alternativa lokaliseringar. En godtagbar lokaliseringsutredning är därmed en förutsättning för att en MKB ska anses komplett. En komplett och godtagbar MKB utgör en processförutsättning och är således nödvändig för att en tillståndsansökan ska kunna prövas (jfr. t.ex. NJA 2009:34 och Miljööverdomstolens dom den 13 februari 2002 i mål nr M 4563-01). Ålands fiskförädling Sverige AB ("Sökanden") har i aktuell ansökan begränsat sin lokaliseringsutredning mycket snävt. Utredningen avser enbart alternativ lokalisering på annan plats inom Ullångersfjärden - den vattenförekomst som ansökt lokalitet vid Mjältösundet är lokaliserad till. Den snäva avgränsningen innebär att lokaliseringsutredningen inte uppfyller sitt syfte och gör det omöjligt att bedöma om den ansökta platsen verkligen är den där ändamålet kan uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Brister i lokaliseringsutredningen är så allvarliga att MKB:n inte kan godkännas. Detta innebär i sin tur att ansökan är ofullständig och därmed inte kan prövas. Redan av denna anledning ska mark- och miljödomstolen upphäva MPD:s beslut och avvisa sökandens ansökan.

I enlighet med 2 kap. 7 § miljöbalken ställs särskilt stränga krav vid prövning av tillstånd för verksamheter som kan antas bidra till att en miljökvalitetsnorm inte följs. Den aktuella verksamheten bidrar bl.a. till utsläpp av fosfor. Som framgår av MPD:s beslut är båda av verksamheten berörda vattenförekomster, Mjältöfjärden och Ullångersfjärden, drabbade av övergödning. Enligt Vattenmyndigheten för Bottenhavets vattendistrikt ("Vattenmyndigheten") nyligen upprättade förslag till miljökvalitetsnormer för perioden 2015-2021 föreslås Ullångersfjärden få ändrad klassning från "god ekologisk status" till "måttlig ekologisk status". Klassningen för Mjältöfjärden föreslås bli ändrad från "god ekologisk status" till "otillfredsställande ekologisk status".

I Vattenmyndighetens förslag till åtgärdsprogram för perioden 2015-2021 för Bottenhavets vattendistrikt anges fiskodlingar som en betydande påverkanskälla inom vattendistriktet. Vidare anges bl.a. att slutna system på land eller en begränsning, alternativt förbud mot, kassodlingar skulle kunna minska utsläppen av fosfor och kväve. Mot bakgrund av Vattenmyndighetens förslag till åtgärdsprogram finns således även skäl att ifrågasätta Sökandens redovisning av alternativa utformningar för verksamheten samt om bästa tillgängliga teknik tillämpas. Det är visserligen korrekt, som MPD anger, att Vattenmyndighetens bedömning bl.a. bygger på värden från mätstationer som inte i alla delar anses representativa för hela vattenförekomsten, Som P N förstår det är mätpunkterna däremot placerade på sådant sätt att de får anses särskilt representativa för den i målet aktuella verksamheten. Den av Vattenmyndigheten föreslagna ändringen i statusklassning för såväl Mjältöfjärden som Ullångersfjärden i kombination med vad som i Vattenmyndighetens förslag till åtgärdsprogram anges om påverkan från fiskodlingar tyder i allt på att Sökandens verksamhet bidrar till en försämring av vattenförekomsternas status. Att ingen av vattenförekomsterna förväntas uppnå god ekologisk status förrän 2027 understryker ytterligare allvaret i övergödningproblemet. MPD konstaterar i sitt beslut att det finns sådana brister i MKB:n att det inte går att bedöma verksamhetens påverkan på vattenmiljön. Därvid anges att "De huvudsakliga bristerna består i att det utifrån underlaget inte går att dra några klara slutsatser om påverkan på vattenförekomsternas status". Vidare kan noteras att Länsstyrelsen i Västernorrland i sitt yttrande över Sökandens ansökan påtalat en mängd brister i utredningsmaterialet. Som framgår av MPD:s beslut har länsstyrelsen vidare angett att verksamhetens fortsättning och omfattning bör omprövas efter högst fem år. Inte minst mot bakgrund av verksamhetens påverkan på miljö kvalitetsnormen för såväl Mjältöfjärden som Ullångersfjärden, samt med hänsyn till områdets särskilda skyddsintressen, måste betydligt högre krav ställas på underlaget i Sökandens ansökan om tillstånd än vad som föreligger. Även om det är myndigheternas ansvar att se till att miljö kvalitetsnormerna i slutändan uppfylls är den enskilde verksamhetsutövaren ansvarig för att redovisa den enskilda verksamhetens påverkan på vattenmiljön. I enlighet med försiktighetsprincipen bör de aktuella oklarheterna därför falla tillbaka på Sökanden. Sammanfattningsvis kan konstateras att bristerna i prov-

ningsmaterialet är så allvarliga att tillstånd för verksamheten inte kan meddelas ens för begränsad tid och omfattning. För det fall mark- och miljödomstolen inte finner skäl att avvisa tillståndsansökan ska domstolen därför istället upphäva MPD:s beslut och avslå bolagets ansökan, alternativt återförvisa målet till MPD för fortsatt handläggning.

M T har såvitt kan förstås yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva MPD:s beslut och avslå bolagets ansökan om tillstånd. Som grund för talan har han anfört bl.a. följande. I fastigheten Y ingår en sommarstuga i Sörkåls-viken. Innan fiskodlingens tillträde gick det att bada i rent och klart vatten, det gick att lägga nät, åka ut till närliggande vikar och öar och allmänt njuta av den vackra, rena naturen. Sedan år 2010 har en total miljökatastrof getts tillåtelse till att existera där ute och efter bara fyra år är följderna minst sagt katastrofala. Man kan inte längre bada utan att först ha bedömt tillståndet av vattnet och stranden och särskilt varma dagar med lite vind är det mer regel än undantag att det inte går att bada alls. Numera täcks stranden av ett äckligt, slemmigt och illaluktande grönslick, det flyter en grön/ brunaktig grötliknande substans omkring på vattenytan över stora områden och vattnet är grumligt samt att stora sjok av luddiga alger glider omkring under ytan. Vattnet är nu otjänligt att bada i och man undrar ju vad det skulle få för konsekvenser för barnens hälsa på sikt om de badade ändå. Siktdjupet har försämrats samt att det sjögräs som tidigare flöt upp under ytan är när numera inte längre upp utan är även täckt av grönt ludd. Länsstyrelsen har även rapporterat blågröna alger i vattnet vilket innebär en hälsorisk. Denna dramatiska förändring har skett sedan fiskodlingens tillträde och kan därför inte bortförklaras som ett naturligt skede. Att inte sätta dessa händelser i samband med varandra och påstå att det är fiskodlingen som är boven i dramat är vansinnigt. Vattenkvaliteten och strandmiljön i direkta anslutningen till havet har aldrig någonsin under hans 42 år varit så vedervärdigt katastrofal. Under vår semester sommaren 2014 när de för första gången kom ut till stugan möttes de av ett hav som var mer eller mindre totalt täckt av den tidigare nämnda grön/brunaktiga sörjan på ytan, denna sörja hade totalt täppt igen utloppet för den bäck som rinner förbi stugan. Bäckvattnet nådde nästan inte ens havet. Inte ens på

den tid då Köpmanholmens massabruk var aktivt var vattenkvaliteten aldrig någonsin så katastrofalt usel och miljön så påtagligt skadad.

Ändå, trots upprepat hårt motstånd, fakta kring stränders och vattens förstörelse, båtmotorer som stannar på grund av slam/sörja runt propellrarna, illaluktande stränder, spiggdöd, nät som måste rengöras i flera timmar efter att de varit vattnet osv, med tillhörande bildbevis så tillåts ändå fortsatt verksamhet till 31 december 2022.

Höga Kusten är inte bara ett världsarv, det är av riksintresse och som bekant en stor turistattraktion och därmed oerhört viktig för ekonomin och för Sveriges varumärke som ett land med fantastisk natur. Fiskodlingarna i öppna kassar och som det tillåts bedrivs idag är ett markant hot mot både turismen, besöksnäringen, sommarstugeägare, permanentboende, fiskare och båtägare. Det kan även visa sig att det tyvärr också kommer att vara en stor hälsorisk om denna miljöförstörning får tillåtas fortgå. Sörkälsviken är utpekad som ett naturvårdsobjekt, den har högt naturvärde och är en lekboten för bland annat sik och öring. Sörkälsbäcken har uppvandrande havsöring, ökningen av vattenvegetationen har markant försvårats öringens möjlighet att ta sig upp i bäcken, särskilt om utloppet i havet täpps igen. Som barn tog hans pappa ofta med honom och hans syster med båten till vikens grunda del för att spana efter id, detta var alltid något att se framemot lugna sommarkvällar och de kunde ofta se stora stim. Det gick också att se dem hoppa/leka och man kunde se krusningarna på ytan när stimmet drog fram. Men sedan 2010 syns ingen id överhuvudtaget. Sedan dess syns bara sediment, grönslick, ludd och gröna sjok, alltså ytterligare en totalt oacceptabel utveckling.

Miljökonsekvensbeskrivningen tar inte hänsyn till den heltäckande bilden utan går efter paragrafer i lagstiftningen istället för att se till de motargument och bildbevis som presenterats av oss som är direkt påverkade.

G B och P B har såvitt kan förstås yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva MPD:s beslut och avslå bolagets ansökan om tillstånd.

Som grund för talan har de anfört bl.a. följande. Beslutet strider såväl mot Miljöbalken som nationella miljömålen samt ett antal andra skyddsinstrument och konventioner. Verksamheten har genom de sex år den bedrivits redan visat på kraftiga störningar i den marina miljön långt utanför odlingarnas begränsningsområden. Ytterligare åtta år med denna verksamhet kommer bli förödande inte bara i vår närmiljö utan även få svåra konsekvenser i stora delar av Höga Kusten samt öka eutrofieringen i Bottenhavet och därmed även påverka Östersjön. Beslutet står i direkt strid med fyra (4) av de 16 nationella miljömålen som riksdagen antagit, nr 10) Hav i balans samt Levande kust och skärgård, 4) Giffri miljö, nr 7) Ingen övergödning samt nr 16) Ett rikt växt- och djurliv, såvida man inte med detta avser tusentals odlade havsöringar i nätkassar. Dessa miljömål har hittills inte uppnåtts i länet enligt Länsstyrelsen och kommer ännu längre ifrån ett förverkligande i och med detta beslut. Beslutet strider mot områdets status som riksintresse enligt 3 kap. 6 § miljöbalken, Sveriges åtagande för att skydda naturvärdena som framgår av Samverkansplanen BSPA (Baltic Sea Protected Area) genom anslutning till Helsingforskommissionens (HELCOM) begäran om att säkerställa de marina värdena. Kälaviken, vars inlopp ligger endast 2 000 m från Öbergets kassar är Natura 2000-habitat 1640, dvs sandstränder med perenn vegetation i Östersjön. Inre delen av Kälaviken är ett viktigt rekryteringsområde för sik och havsöring"

Beslutet strider mot UNESCOs avsikt att ge Höga Kustens status som Världsarv för att åskådliggöra den geologiska och geomorfologiska utvecklingen, men som förvisso också är kopplat till den tidigare relativt ostörda marina miljön i Höga Kusten. Statusen som Världsarv fokuserar på dynamiken mellan den marina miljön och miljön ovanför vattnet. Detta var tänkt att locka och fascinera turister från hela världen till en extraordinär upplevelse.

Båtlivet utsätts för inskränkningar genom att den ena av anläggningarna får fortsätta sin drift i Mjältösundets trånga del, i ett sund av denna karaktär med höga bergssidor på bägge sidor ökar ofta vindstyrkan genom s.k. tunneleffekt. Dessutom uppstår oberäknliga kastvindar.

Utöver emissioner av näringsämnen, kan var och en som rör sig längs med stränderna och högt upp på bergen och dess utsiktspunkter, liksom den som rör sig över vattnet med kanot, segelbåt eller på isen en vinterdag konstatera kraftiga störningar av ljud från foderautomater och i viss mån från vitfågel som samlas i stor mängd och skrånande förorenar omgivande natur.

All animalisk produktion som bedrivs på land, har hårda krav på sig att ta hand om gödseln för att inte kontaminera vattendrag, sjöar och ytterst havet med näringsämnen. Det finns system för landbaserad fiskodling. Det finns t o m de som bedriver sådan med god lönsamhet.

Beslutet strider mot global hushållning av knappa resurser. Fosfor är en sådan ändlig resurs, samtidigt som den är en absolut förutsättning för all växtodling. Världens naturliga fosfortillgångar är på upphällningen, vilket påpekas i FN-rapporter och i andra sammanhang. Trots detta tillåter MPD fiskodlingar i öppna, icke recirkulerande, system där detta värdefulla makronäringsämne tillåts släppas ut i vatten, där de bidrar till okontrollerad eutrofiering, i stället för att recirkuleras. Underlaget på vilket beslutet är fattat uppfyller inte Miljöbalkens krav på uppgifter i en Miljökonsekvensbeskrivning. Länsstyrelsen i Västernorrland har i sitt yttrande till MPD avgivit allvarlig kritik av sökandes MKB och listat brister i MKB, i Bolagets egenkontrollprogram, miljökvalitetsnormer och statusklassificering. Vi ansluter oss i stort till den syn länsstyrelsen har. Kontrollprogrammet har varit bristfälligt med alltför få provpunkter och metoder och faktaunderlag saknas, anpassade till kust och hav, som skulle ge en mera tillförlitlig bedömning.

De har iakttagit denna successiva förändring alltsedan de flyttade hit till Norrfjärden för snart fyra år sedan. Först ville vi inte tro att detta verkligen kunde vara en följd av de fiskodlingar som har tillåtits etablera sig här uppe när de av miljöskäl inte längre fick vara kvar på Åland, men idag kan de inte förklara den kraftiga eutrofieringen och förändrade vegetationen i vattnet på något annat sätt. Grönslicken och ålnaten växer enormt och brer ut sig som den aldrig gjort tidigare. I somras fick t.o.m. ålnaten kraftig brun påväxt. När grönslicken dör driver den sedan runt som en

stinkande sörja i vattenytan och landar så småningom i vikar och fjärdar. Äkta algblomning har vi sett flera gånger de senaste åren, som en turkosgrön sörja som målar stenar, båtbottnar och bryggpålar gröna för att sedan bli svarta, samtidigt som varken människor eller hundar kan bada.

C B har såvitt kan förstås yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva MPD:s beslut och avslå bolagets ansökan om tillstånd. Som grund för talan har hon anfört bl.a. följande. Beslutet strider mot länets och Sveriges miljömål. Fiskodling i sig är något positivt men det måste göras på ett miljövänligt sätt och då är inte öppna kassar ett alternativ eftersom det släpper ut föroreningar i havet. Odling bör istället ske i slutna kassar på land. Vattenströmmarna transporterar avfall till områden längre bort eller sköljer upp avfallet vid stränderna där vattnet är grundare och de syns då inte där mätningarna görs. Det gör att resultatet av mätningarna inte är tillförlitligt för hela området. Det finns stora brister i provtagningarna vilket gör att underlaget för analysen om recipientens välmående kraftigt ifrågasätts. När underlagen är mycket bristfälliga och Bolaget inte kan påvisa annat bör försiktighetsprincipen tillämpas och därmed ska tillståndet för fiskodling i öppna kassar dras tillbaka.

Hon har under hela sitt liv (sedan 1970) tillbringat somrarna i deras sommarstuga i Sörkälsviken. Hon har alltid kunnat bada i klart och rent vatten. Under sommaren 2014 tillbringade hon sommaren i stugan tillsammans med sina föräldrar och sina två barn. Där de tidigare kunnat bada var situationen värre än någonsin. Växtligheten i vattnet var så kraftig att barnen inte vågade hoppa ifrån båten, trots att det var flera meter djupt, för de var rädda att fastna i sjögräset. Vid stranden var det tjockt av grönslick, fiskfoder, död spigg och vattnet var grumligt. Det gick inte att se botten för all växtlighet och vattenytan var täckt med en oljig hinna. Till överklagandeskriften har **C B** bifogat ett antal bilder.

B N och Å N har såvitt kan förstås yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva MPD:s beslut och avslå bolagets ansökan om tillstånd. Som grund för talan har de anfört bl.a. följande. Redan efter två år började de se en ökad

växtlighet i vattnet. Där de badat och simmat växte det mera ålnate, vilket känns obehagligt när den slingrar sig runt benen. Allt eftersom åren gått har vattenkvaliteten försämrats succesivt och de senaste somrarna har det varit värre än någonsin. Grönslick växer längs stränderna och på ålnaten så det ser ut som en ”urskog” under vattenytan. De har även sett algblomning. Nätfiske medför en massa extrajobb då det är svårt att få bort vegetationen som fastnar i dem. Det händer att regnbågar fastnar i näten vilket kan förorsaka skada på den vilda fisken.

Att vattnet visar på stark övergödning är det inget tvivel om. Varje sommar sedan år 2008 har årligen ca 3 600 ton fiskfekalier släppts orenat ut i havet. Inte konstigt att vattnet ser ut som det gör. Sörkälsviken är en grund vik och därför märks övergödningen snabbt. Övergödningens symtom är inte unik bara för Sörkälsviken utan även längs hela kuststräckan, Kälaviken, Näske fäbodas, Tärnetholmarna, Hummelviks fäbodas och även strandremsan ner mot Omnefjärden. Det smutsiga vattnet påverkar även turismen i området.

Till överklagandeskriften har B N och Å N bifogat ett antal foton.

N-E V har såvitt kan förstås yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva MPD:s beslut och avslå bolagets ansökan om tillstånd. Som grund för talan har han anfört bl.a. följande. En odling om 1 200 ton ger ett utsläpp om 6100 kg fosfor. Angående retention rent allmänt kan nämnas att sjöar i södra delen av landet har en retention på 70-80 %. Sjöar i vårt område nära gränsen mot Norge har en högre retention än de sjöar där vanligtvis vattenbruk med öppna kassar är förlagda.. Nuvarande utsläpp av över 6 ton fosfor är ur miljösynpunkt helt oacceptabelt. Att odlingen i Mjältösundet sedan beviljas att fortsätta med samma fosforutsläpp ytterligare 8 år är totalt obegripligt när vi befinner oss i ett övergångsskede och har den moderna tekniken inom räckhåll. Sverige kan bli världsledande genom att satsa fullt ut på landbaserade, slutna anläggningar med RAS-teknik eller motsvarande.

A S och C S har såvitt kan förstås yrkat att mark- och miljödomstolens ska upphäva länsstyrelsens beslut och avslå bolagets ansökan om tillstånd.

Som grund för talan har de anfört bl.a. följande. Miljökonsekvensbeskrivningen är bristfällig och strider mot miljöbalken. Höga kusten är inte bara ett världsarv, det är också ett riksintresse och en stor turistattraktion som är oerhört viktig för ekonomin. Fiskodlingen är ett markant hot mot både turismen, besöksnäringen, sommarstugeägare, permanentboende, fiskare och båtägare. Sörkälsviken är utpekad som naturvårdsobjekt, den har högt naturvärde och är lekbotten för sik och öring. Sörkälsviken har uppvandrande havsöring. Ökningen av vattenvegetationen har försvårat öringens möjligheter att ta sig upp i bäcken. Till överklagandeskriften har A S och C S bifogat en CD-skiva innehållandes ett antal bilder.

G G har såvitt kan förstås yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva MPD:s beslut och avslå bolagets ansökan om tillstånd. Som grund för talan har han anfört följande. Beslutet strider mot miljöbalken och nationella miljömål.

T G, T G och M G har såvitt kan förstås yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva MPD:s beslut och avslå alternativt avvisa bolagets ansökan. Som grund för talan har de anfört bl.a. följande. MKB:n innehåller svagheter i underlaget för att bedöma verksamhetens påverkan på vattenmiljön. Bristerna är att det inte utifrån underlaget går att dra några klara slutsatser om påverkan på vattenförekomsternas status och att det föreligger motsägande uppgifter om detta. MPD anser att det under samrådsprocessen inte framkommit de synpunkter som yttrandena visar och att det förklarar MKB:ns bristande underlag i det avseendet.

MPD förringar betydelsen av att Sörkälsviken, klassad som högt naturvärde, ligger mellan odlingarna. Det medför dubbel belastning på nämnda vik. En stor del av viken är grund. Till överklagandeskriften har T G, T G och M G bifogat ett antal bilder.

Bolaget har i bemötande anfört följande.

Rätt att överklaga

Överklagan av MPD:s beslut har förutom av Bolaget inlämnats av:

- 4 olika organisationer/sammanslutningar
- Naturskyddsföreningen
- Nedre Nätraälvens Fiskevårdsområdesförening o Rädda Höga Kusten(aktbilaga 40 och 65) o Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund
- En myndighet, Havs- och vattenmyndigheten
- 18 privatpersoner, av vilka flera aktbilagor dock hänför sig till samma fastighet.

Flera av aktbilagorna med överklagan saknar närmare uppgifter om på vilket sätt personerna ifråga eventuellt kan ses som sakägare. Bolaget utgår från att tingsrätten nog utreder samtliga överklagandes rätt att anföra besvär i egenskap av sakägare. Tingsrätten bör även notera och uppmärksamma om överklagan har inlämnats inom utsatt besvärstid, inklusive eventuellt beviljat anstånd.

Tingsrätten har i motsvarande prövning rörande fiskodling i Omnefjärden konstaterat att föreningen Rädda Höga Kusten inte är sakägare och därmed inte har rätt att överklaga beslutet ifråga. Denna överklagan bör sålunda inte tas upp till prövning.

Ålands Fiskförädling Sverige AB yrkar att samtliga överklaganden och yrkandena i dessa förkastas.

Allmänna synpunkter och argument

Enligt Bolagets åsikt och bedömning handlar detta ärende i mycket hög utsträckning om generella principer och riktlinjer i avseende på hur samhället i Sverige, berörda myndigheter och rättsinstanser ser på svenskt vattenbruk i dagsläget och på lång sikt - inklusive den globalt sett dominerande odlingstekniken i öppna nätkassar. Detta gäller förutom det aktuella ärendet, även övriga pågående prövningsärenden för fiskodling i området och övriga delar av landet.

En livskraftig vattenbruksnäring som kan utvecklas och expandera förutsätter långsiktiga enhetliga/rättvisa, verklighetsförankrade och realistiska spelregler och rimliga verksamhets- förutsättningar i linje med den praxis och tolkning i bl.a. miljöhänseende som gäller för övrig företagsverksamhet och landbaserad produk-

tiva näringar. Detta är inte fallet i dagsläget. Uppnås inte detta hotas näringen mycket snabbt av stagnation och en gradvis avveckling.

Kraven på ansökan om tillstånd enligt miljöbalken (inklusive MKB), tillståndsvillkor och tillsyn samt recipientkontroll tenderar att kraftigt öka och bli strängare. Det står inte i rimlig proportion till verksamhetens omfattning och eventuella miljöpåverkan. Nuvarande system belastar näringen och enskilda företag liksom även berörda myndigheter kraftigt, i form av resurser för arbetstid och direkta kostnader. Det medför total avsaknad av långsiktighet och kontinuitet. Regelverket för tillståndsprövningen är otydligt och oförutsägbart. Det gäller även tidsramarna för processen som helhet. Tillståndsperioderna är korta och prövningen kan ta 4-5 år. Näringen är i vissa avseende riskfylld och innebär stora investeringar och driftskapital som binds för 1,5 - 2,5 år. Verksamhetsförutsättningarna för vattenbruksföretagen är därmed orimliga, oacceptabla och helt unika jämfört med andra verksamhetssektorer i Sverige och andra länder. Det skapar inte någon tilltro, framtidstro eller förtroende för näringen och utgör en betydande onödig tröskel för nyetableringar samt generationsskiften inom befintliga företag.

Enligt traditionellt synesätt skall vattenmiljön användas och reserveras för bevarande och rekreation, där varje kvadratmeter och kubikmeter ska vara orörd i naturskick. Detta är vare sig realistiskt eller långsiktigt hållbart. Vattenmiljön har en enorm outnyttjad produktions- och avkastningspotential. Inom landbaserade verksamheter är det tillåtet och allmänt accepterat att exploatera med betong- och asfaltkonstruktioner, industrier, lantbruk m.m., vilket ödelägger tidigare orörd natur och ekosystem irreversibelt. Det accepteras att landbaserad mänsklig verksamhet har en viss miljöpåverkan för bl.a. närboende och andra nyttjandeformer/intressen. Motsvarande rimlighetsbedömning och intressejämförelse bör även tillämpas för näringsverksamhet i vattenmiljön.

Allmänna riktlinjer bör finnas för hur man tolkar bl.a. försiktighetsprincipen och bevisbördan som i grunden ligger på verksamhetsutövaren. Vilken trovärdighet och tyngd skall tillmätas yttranden och påstående från sakägare och allmänheten i övrigt

i avseende på tycka och tro, åsikter, synpunkter och påståenden som saknar dokumentation och annat tillförlitligt objektiva faktaunderlag. Är det rimligt att utgå från att detta alltid är sant utan minsta krav på hållbart underlag och objektiv verifiering?

Möjligheterna att öka exploateringen av landmiljön är begränsade och långsiktigt måste allt mera livsmedel produceras i vatten. Stadgandena i Miljöbalken och annan gällande lagstiftning torde innefatta land- såväl som vattenmiljön, men tillämpas i praktiken på helt olika sätt i strid med gällande jämlikhets- och rättvisepprinciper, vilket riskerar bl.a. vattenbruksföretagens rättsskydd.

Nedan uppmärksammar Bolaget några övergripande argument, som torde vara allmänt erkända fakta utan närmare källhänvisningar:

- Enligt FAO kommer 47 % av all livsmedelsfisk i världen från odling och andelen ökar stadigt eftersom fångsten av vild fisk inte kan öka på grund av helt eller delvis utfiskade bestånd (> 70 % av bestånden),
- I dagsläget konsumeras mera protein från vattenbruk än från boskap i världen,
- Odlad fisk är en resurseffektiv proteinkälla och nyttig mat; 100 kg foder ger 65 kg odlad fisk men bara 20 kg kyckling-, 13 kg gris- eller 1,2 kg lammkött,
- I takt med en växande världsbefolkning och högre levandsstandard ökar efterfrågan på matfisk globalt,
- Vattenbruk är den snabbast växande delen av världens livsmedelsproduktion,
- EU är en stor nettoimportör av livsmedelsfisk. Vattenbruket i EU omsätter ca 2,9 miljarder € och sysselsätter ca 65.000 personer. Produktionen har varit stabil och endast svagt växande,
- Enligt visioner och mål fastställda på högsta nivå inom EU måste vattenbruket inom EU-länderna öka med 4-10 % per år inom den närmaste framtiden,
- Enligt beslut av riksdag och regering i Sverige skall svenskt vattenbruk växa,
- Strategiprogram och handlingsprogram har utarbetats på nationell nivå för att befrämja svenskt vattenbruk och dess tillväxt,
- Sverige importerar årligen ca 40.000 ton norsk lax till ett värde av många miljarder och trenden är ökande,

- Produktion av odlad matfisk i Sverige ökade under perioden 2007-2012 från ca 5 000 ton till ca 12 500 ton, men minskade med 6 % från år 2012 till år 2013,
- Antalet fiskodlare av regnbåge har de senaste tio åren minskat, de senaste fem åren har produktionen dock ökat med 40 %,
- Produktionen både i Sverige och globalt sker nästan uteslutande i öppna nätkassar,
- Antalet RAS-odlingar (landbaserade) har under de senaste fem åren minskat med 97 %,
- Vattenbruk är en drivkraft i regional utveckling,
- Sverige har mycket goda förutsättningar för ett hållbart vattenbruk,
- Vattenbruk är en livs- och konkurrenskraftig näring på en öppen global verksamhet utan samhällssubventioner,
- WWF-Finland ger "grönt ljus" för odlad regnbåge på grund av de miljöförbättrande åtgärder som näringen har vidtagit,
- Fiskodling i Östersjön har strukits från Helcoms lista över betydande belastningskällor (hot spots),
- Vattenbrukets andel av belastningen av kväve och fosfor i Östersjön är av storleksordningen < 1 %.

Överklagan av Havs- och Vattenmyndigheten

Denna överklagan av HaV innehåller en anmärkningsvärd och godtycklig blandning av extrem tolkning av försiktighetsprincipen, spekulationer och antaganden utan faktaunderlag och verklighetsförankring, olika perspektiv/dimensioner (lokalt-regionalt-Östersjön) och teoretisk sifferlek m.m.

Merparten av de aspekter som ligger till grund för överklagan bygger på en kraftig kritik mot den MKB som inlämnats med ansökan. Bolagets MKB är till stora delar baserad på den obligatoriska recipientkontroll som Bolaget enligt gällande tillståndsvillkor och lagstiftning är ålagd att låta genomföra.

I överklagan konstateras bl. a.

- att Hav inte delar MPD:s bedömning och värdering av bristerna i Bolagets MKB,
- att Hav anser att Bolaget inte kunnat visa att de avser vidta tillräckliga försiktighetsåtgärder för att undvika negativ inverkan på vattenmiljön,

Något relevant och hållbart faktaunderlag för dessa uttryck av ”tyckande” och ställningstaganden presenteras inte annat än i allmänna termer utan direkt koppling till verksamheten ifråga.

Det hävdas, att det redan idag ses tecken på övergödning i de aktuella områdena. Någon hållbar dokumentation av detta presenteras inte.

Hav konstaterar *"Dessutom måste beaktas faktiska iakttagelser på övergödning i det aktuella området som har gjorts och uppmärksamats av bl.a. länsstyrelsen och allmänheten"*. Något hållbart faktaunderlag presenteras inte i avseende på vilka dessa iakttagelser är, var och när och av vem. Hav bortser helt från att allmänt formulerade tecken på iakttagelser om övergödning finns, och ökar generellt i ett större perspektiv även i områden som helt saknar fiskodlingsverksamhet.

Beträffande bidraget med näringsämnen hänvisas endast till teoretiska siffror rörande landbaserade verksamheter medan man helt bortser från diffusa källor, atmosfäriskt nedfall, med vattenströmmar inkommande näringsämnen m.m. Detta leder till en grovt missvisande bild av bolagets faktiska bidrag till den totala belastningen i området. Som jämförelse kan nämnas att t.ex. Aura å Sydvästra Finland månatligen tillför Skärgårdshavet och Östersjön mera kväve och fosfor än hela det samlade vattenbruket i Finland under ett helt år. Detta enligt officiella siffror från ansvarig vattenmyndighet.

HaV hävdar, att bolaget inte presenterat något underlag som visar att verksamheten inte skulle medföra fortsatt och förstärkt övergödning. Det enda för ärendet relevanta faktaunderlag som finns är resultaten från den recipientkontroll som bolagets MKB är baserad på, vilka klart indikerar att bolagets verksamhet inte har

påverkat vattenförekomstens status negativt. Något annat relevant faktaunderlag som skulle indikera annat presenteras inte i överklagan.

Belastning av näringsämnen

HaV anser att fiskodlingens bidrag med fosfor och kväve är ett så betydande tillskott att de inte kan negligeras. Detta bygger på en teoretisk sifferlek där man beaktar endast landbaserad verksamhet i området. Därmed bortlämnas betydande tillskott i form av diffus belastning, intern belastning, atmosfärisk deposition och tillförsel med vattenströmmar, vilket medför att bolagets faktiska bidrag snedvrids och uppförstoras.

I denna teoretiska sifferlek beaktas inte heller i vilken form näringsämnena förekommer och deras faktiska biotillgänglighet. Bolaget hävdar inte att fiskodlingsverksamhetens utsläpp kan negligeras eller är obetydliga men på basen av recipientkontrollen kan de inte anses vara avgörande för eller leda till oacceptabel påverkan på vattenförekomstens status. Något annat faktaunderlag som skulle påvisa annat har inte framförts.

Lokalisering och påverkan på näringsfattiga vatten

Hav hänvisar i överklagan till att bolaget vidkänner förekomst av svavelbakterier under odling och anser att detta strider mot bolagets bedömning av verksamhetens miljöpåverkan. Så är inte fallet. All mänsklig produktiv och kommersiell verksamhet medför en viss grad av påverkan, vilken bör kunna anses vara acceptabelt. Vare sig land- eller vattenbaserad mänsklig verksamhet kan bedrivas med nollpåverkan. Om kraven från berörda myndigheter och i tolkningen av relevant lagstiftning skulle vara densamma för alla branscher och verksamheter skulle världen och samhället se helt annorlunda ut, med omfattande konsekvenser för sysselsättning, intäkter och det välfärdssamhället som Sverige har. Krav och lagstiftning bör utgående från grundläggande rättsprinciper vara densamma för alla verksamheter.

Miljöbalkens bestämmelser bör gälla och tillämpas på samma sätt för vattenverksamhet som för landbaserade verksamheter. Därmed följer att påverkan på ett

begränsat och relativt litet område, såsom botten under fiskodlingskassarna bör kunna accepteras. Det medför inte per automatik att hela vattenförekomstens status påverkas och försämras. De påverkade bottenområdena är på inget sätt unika och därmed inte viktiga i bevarandesyfte.

I överklagan hänvisas till studier av fiskodlingspåverkan runt Åland. Dessa studier är totalt irrelevanta för ärendet ifråga eftersom vattenmiljön runt Åland har en helt annan karaktär i alla avseenden. Det är av avgörande betydelse bl.a. i avseende på vilket och hur stort område som kan förväntas påverkas av fiskodlingsverksamhet. Därtill är studien i avseende på hur fiskodling bedrivs kraftigt föråldrad (2001).

Slutsatserna om olika miljöers sårbarhet är i sig korrekt, men beaktande fiskodlingen påvisade kraftigt begränsade påverkningsområde saknar det ur ett ekosystemperspektiv betydelse om någon enstaka art slås ut i det begränsade påverkningsområdet. Bolagets sedimentkartering visar entydigt att bottensediment utanför odlingarnas omedelbara närområde är opåverkad och i naturligt tillstånd.

Även här konstaterar Hav att man inte delar bolagets uppfattning i avseende på om och hur belastningen från verksamheten kan omsättas i ekosystemet.

Något faktaunderlag för denna bedömning presenteras inte medan bolagets tolkning är baserad på faktiska resultat från ett löpande recipientkontrollprogram. Även om detta eventuellt har brister kan resultaten dock inte helt förkastas eller bortses från.

I överklagan förs en diskussion rörande brister i bolagets underlag för transport med strömmar av fosfor och kväve till områden längre bort. Hav bortser här helt från att merparten av fosforutsläppen från fiskodlingarna förekommer i partikelbunden form och därmed sedimenterar snabbt. HaV:s spekulationer rörande kväve saknar relevans för eventuella övergödningseffekter eftersom kväve sällan är produktionsbegränsade, bl.a. emedan flertalet alger har förmåga att binda luftkväve. I sammanhanget hänvisas till blomningar av cyanobakterier. I odlingsområdena och dess närhet har sådana blomningar inte påträffats eller observerats i större omfattning än

i andra delar av Bottenhavet, tvärtom uppstår de i regel först och kraftigast längre ut till havs.

Miljö kvalitetsnormer och icke-försämringskravet

I överklagan hänvisar Hav till bl.a. Miljöbalken 2 kap 7 §, enligt vilken kostnader och andra olägenheter för de krav och villkor som kan bli aktuella att ställa i ett enskilt fall för att inte försämra statusen i vattenförekomster ska avvägas med miljönyttan innan beslut har fattats.

En sådan konsekvensanalys och avvägning lyser helt med sin frånvaro i HaV:s överklagan. Det framgår på inget sätt hur HaV har kalkylerat miljönyttan respektive kostnader och olägenheter för verksamhetsutövaren.

Sammanfattande konklusioner

En röd tråd i överklagan är en kraftig kritik rörande bolagets MKB som framförts av länsstyrelsen, MPD samt i överklagan av Hav. Bolagets MKB och hela ansökan är i hög grad baserad på resultaten av den recipientkontroll som genomförts. Detta faktum är av största vikt för prövningen av ärendet och överklagan, bl.a. med tanke på bolagets rättsskydd.

Recipientkontrollen har i avseende på innehåll och genomförande formellt godkänts av tillsynsmyndigheten som dock enligt uppgift har haft samråd med länsstyrelsen om detta. Målsättningen för detta kontrollprogram är enligt gällande lagstiftning att utreda och klargöra om, på vilket sätt och i vilken omfattning den aktuella verksamheten medför betydande påverkan på miljön och människors hälsa. I och med att programmet har godkänts av behöriga myndigheter BÖR verksamhetsutövaren kunna förlita sig på att kontrollprogrammets innehåll och utformning uppfyller den lagstadgade målsättningen - dvs klargöra eventuell miljöpåverkan. Det är inte rimligt eller acceptabelt att man vid berörda myndigheter i efterhand vid senare tillståndsprövning är efterklok och hävdar att så inte var fallet, att kontrollprogrammet uppvisas så stora brister att det inte går att dra tillförlitliga slutsatser eller bedöma den faktiska påverkan verksamheten har haft. Därmed omyndigförklaras

bl.a. länsstyrelsens och tillsynsmyndighetens verksamhet och grundläggande kompetens. Detta sker på verksamhetsutövarens bekostnad utan att någon tar ansvar för konsekvenserna eller ger verksamhetsutövaren rimlig möjlighet att anpassa sin verksamhet till eventuella nya fakta och nytt bedömningsunderlag.

Mot bakgrund av detta anser bolaget att MPD:s linjeval och beslut är det enda riktiga, rimliga och acceptabla, genom att verksamheten beviljas fortsatt tillstånd dock i mindre omfattning än vad man ansökt om samt för en tidsbegränsad period och med ålägganden om revidering av recipientkontrollprogrammet.

Bolaget anser därtill, att detta ärende i grunden inte handlar om huruvida och i vilken grad, med vilken tillförlitlighet länsstyrelsen/Hav m.fl. kan påvisa brister i bolagets MKB och bedömningar. Det handlar inte om hur försiktighetsprincipen skall tolkas.

Det handlar i slutändan om att samhället överlag på högsta politiska nivå med direkt påverkan på och följer för på nationella myndigheter på läns- och regional/lokal nivå tar ställning till och fattar beslut om hur vattenmiljön på sikt skall kunna utnyttjas på ett mångsidigt sätt, om det i Sverige skall förekomma fiskodling eller inte, hur vattenmiljöns bärkraft/tolerans för påverkan i olika form skall fördelas mellan olika sektorer och vilken grad av påverkan i tid, rum samt grad som skall anses acceptabelt. Detta bör göras i större och bredare samhällsperspektiv på ett nyanserat och balanserat sätt där olika sektorer, branscher, näringar och företag behandlas på ett jämlikt och rättvist sätt. Ingen produktiv kommersiell verksamhet kan bedrivas med nollpåverkan på närmiljön. Detta är ett orimligt och omöjligt krav. Därmed bör samhället även för vattenbaserad verksamhet slå fast en rimlig övergångs-/undantagszon i verksamhetens närområde där en viss grad av miljöpåverkan kan tillåtas.

Ingen annan verksamhetsbransch eller företagsverksamhet i Sverige skulle stillastående acceptera eller långsiktig kunna överleva och utvecklas med de verksamhetsförutsättningar och kortsiktiga och oförutsägbara myndighetsbeslut som

vattenbruket i dagsläget ges. En verklighet som står i skarp kontrast mot de övergripande mål, strategier och riktlinjer rörande framtiden för vattenbruket som har fastställts på EU-nivå liksom nationellt av regering och riksdag i Sverige.

HaV förespråkar en tolkning/tillämpning av gällande regelverk, lagar och bestämmelser som utgår från att varje kvadratmeter vattenområde och bottensediment skall vara helt opåverkade och i naturligt tillstånd samt att bevarande-/skyddsintressen och rekreation har given prioritet och förtur. En linjedragning som står i skarp kontrast till hur olika industriella landbaserade verksamhet bedöms.

Den linjedragning som HaV för fram i överklagandet kommer tveklöst att medföra att vattenbruksnäringen i Sverige mycket snabbt kommer att avvecklas helt. Alternativet som återstår är fortsatt import av fisk från utlandet, vilket till merparten produceras med samma teknik och medför att otaliga miljoner kronor försvinner från landet tillsammans med ett inte försumbart antal direkta och indirekta arbetsplatser.

Därmed förvinner även möjligheterna att fortsätta att utveckla vattenbruket, vilket i praktiken endast kan göras och har gjorts av existerande livskraftiga vattenbruksföretag i landet. Därmed förvinner även den nationella visionen om ett Sverige som ett växande vattenbruksland och målsättningen inom EU att öka självförsörjningsgraden för livsmedel inklusive fisk.

Överklagan innehåller inte något nytt och för prövningen väsentligt faktaunderlag rörande verksamhetens eventuella påverkan på miljön eller människors hälsa. Överklagan innefattar endast subjektiva och icke verifierade generella bedömningar och tolkningar, vika inte stöds av de dokumenterade erfarenheter och recipientdata som finns hos berörda myndigheter.

Överklagan inlämnade av ideella föreningar/sammanslutningar

Överklaganden samt yrkanden som framförs av olika sammanslutningar och organisationer, där dessa har skrivits av en eller några enskilda personer bör inkludera

någon form av verifiering av deras mandat och fullmakt i form av styrelseprotokoll eller protokoll från medlemsmöte. Beaktande ärendets betydelse och omfattning borde officiella skrivelser och dokument behandlas inom organisationerna (medlemsmöte) för att säkerställa om eller vilka medlemmar som omfattar de formuleringar och skrivningar som framförs. Ett generellt beslut inom organisationen, delar av eller hela styrelsen om att överklaga det aktuella beslutet är enligt Bolagets bedömning inte tillräckligt.

Överklagan från de olika organisationerna innehåller inget nytt faktaunderlag som med rimlig trovärdighet kan verifieras och utgöra laga grund för att ändra MPD:s beslut. Överklagandena innehåller alla i huvudsak allmänna generaliserade observationer om utvecklingen av vattenmiljön utan direkt koppling till det aktuella området eller den för tillståndsprovningen aktuella verksamheten.

Överklagandena innehåller ofta ett starkt, känsloladdat och direkt aggressivt språkbruk, ogrundade grova beskyllningar och benämningar/attribut om Bolaget.

Bolaget konstaterar vidare, att överklagandena inte tillför ärendet något nytt relevant faktaunderlag jämfört med de yttranden som organisationerna ifråga inlämnat till tillståndsmyndigheten före provningen och jämfört med de yttranden och överklaganden som inlämnats för motsvarande tillståndsprocess i Omnefjärden.

Naturskyddsföreningen i Västernorrland

Överklagan innefattar i samma dokument överklagan från dels Naturskyddsföreningens Länsförbund i Västernorrland och dels Höga Kusten - Ådalarnas Naturskyddsförening.

Yttrandet är sin helhet baserat på ideella övergripande värderingar med ingen eller ringa verklighetsförankring och koppling till den specifika del av Bolagets verksamhet som är föremål för tillståndsprovningen. Yttrandet är ostrukturerat och en blandning av övergripande generella aspekter och lokala/regionala detaljer.

Yttrandet innehåller inget nytt faktaunderlag som skulle stöda de bedömningar av verksamhetens faktiska miljöpåverkan som framförs.

I yttrandet hänvisas till diverse övergripande miljömål, BSPA, nationella och internationella miljömål m.m. - men ingenting av detta utpekar specifikt fiskodling som problem där utsläpp måste minskas eller inte får öka. Tidigare tillståndsprövning som resulterade i att tillstånd för fiskodling beviljades visar, att områdets status i sig inte utgör något hinder för bl.a. fiskodling.

Enligt Bolagets bedömning är det i slutändan samhällets (myndigheter och politiker m.m.) som skall ta ställning till vilka verksamheter som tillåts i vilken omfattning och hur den kvot av acceptabla utsläpp av fosfor och kväve skall fördelas. Dessa beslut fattas genom det system av tillståndsprövning och grundläggande lagstiftning som finns i Sverige. Det är inte försvarbart att plocka ut små isolerade delar av olika miljömål och lagstiftning och ensidigt tillämpa/tolka som man vill och det passar för egna ändamål och endast för fiskodling.

I yttrandet hävdas, att fiskodling inte är god hushållning, men någon grund för eller motivering till detta anges inte.

Det är entydigt bevisat genom relevant utomstående forskning, att fiskodling är det i alla avseenden (närsalter, protein, energi m.m.) överlägset mest effektiva sättet att producera animaliskt protein. I princip all laxartad konsumtionsfisk som odlas i världen produceras i öppna nätkassar i havet. Vad är då alternativet i ett svenskt perspektiv, vad avses med god hushållning? Blunda, importera fisken och exportera eventuella problem samtidigt som det svenska samhället går miste om vattenbruksnäringens positiva effekter?

Den enda dokumentation rörande verksamhetens miljöpåverkan som finns och har framförts i denna tillståndsprövning är den löpande recipientkontroll som Bolaget har ålagts att låta genomföra. Även om denna eventuellt har sina brister, inte är heltäckande vare sig tidsmässigt eller geografiskt (lokala aspekter) och innehåller

vissa osäkerhetsfaktorer visar resultaten entydigt att verksamheten inte kan ha medfört drastisk eller omfattande miljöpåverkan i den utsträckning som hävdas i detta och flera andra yttranden. Dessa påståenden och antaganden är grovt generaliserade och överdramatiserade; utgående från att i princip alla förändringar i vattenmiljön är förorsakade av fiskodlingarna.

I yttrandet sägs *”Nu är det uppenbart att verksamheten med nuvarande fiskodling i Mjältösundet påtagligt skadar områdenas natur och kulturvärden”*. Även om det enligt gällande bestämmelser är verksamhetsidkaren som har bevisbördan är det inte rimligt att från myndighetshåll godta en sådan typ av långt gående påståenden utan något som helst underlag annat än ett skriftligt yttrande från en instans med ett renodlat och ensidigt bevarandeintresse.

I yttrandet konstateras på ett motstridigt sätt dels att MPD skall bedöma den sammanlagda miljöpåverkan, att odlarna bara beskriver närområdet samt att mätningar saknas av strandområden som är tydligt påverkade. Den recipientkontroll som utförs beskriver eventuella förändringar av vattenförekomsten = samlad miljöpåverkan.

I yttrandet hävdas, att verksamheten påverkar möjligheterna att nå flera nationella miljömål, där även några närmare anges. Men inte heller här framgår på vilket underlag detta bygger på. Med på listan är bl.a. *”Bara naturlig försurning”*. Fiskodling har ingen koppling till försurning.

I yttrandet hänvisas även till BSPA, Helcom m.m. Bolaget har bemött dessa aspekter i inledning av detta avsnitt samt bemötandet av yttrandet från länsstyrelsen.

SNF skriver också *”Närsaltsbelastningen är mycket större både i närområdet och i det öppna havet än vad som har framställts i företagens MKB”*. I den mån botten-sedimenten under kassarna är döda anser Bolaget att denna yta är så liten och geografiskt begränsad att en dylik påverkan bör kunna accepteras.

Bolaget kan inte omfatta en extrem tolkning som utgår från att varje kvadratmeter sjöbotten skall vara i orört naturstillstånd. En syn på vattenmiljön som ligger betydligt närmare den som tillämpas på land är rimligt och nödvändigt. På land är mycket stora områden exploaterade och för evig tid låsta för olika mänskliga verksamheter utan att någon anser detta märkligt eller i strid med olika miljömål.

I yttrandet hävdas, att *"verksamheter som orsakar döda bottnar får inte förekomma."* Vad är detta baserat på?

I punkt 2 c) i yttrandet konstateras på nytt utan någon grund eller motivering att *"ett stort antal människor får sina levnadsförhållanden väsentligt försämrade eller att miljön försämras avsevärt"*. Av vem, när, hur och var har detta påvisats eller dokumenterats?

Påståenden av typen att *"1000-tals människor i besöksnäringen kommer också indirekt att påverkas av förstörda strandnära områden och sämre vattenkvalitet när de ska bada eller fiska"* är grovt överdrivet och *direkt* osanning som inte kan verifieras. Vare sig turistnäringen gemensamt eller enskilda turistföretagare har yttrat sig eller på annat sätt motsatt sig verksamheten.

Naturskyddsföreningen saknar kunskap och insikt i fiskodling. Såsom tidigare påpekats i detta bemötande produceras i princip all laxartad konsumtionsfisk idag i öppna kassar. Hela näringen liksom en stor del av berörda ansvariga myndigheter bedömer att detta kommer att bestå inom överskådlig framtid. Även bevarandebeståndet såsom WWF har godkänt och accepterat kassodling av laxartad fisk. Landbaserade slutna odlingar är aktuellt i områden och företag med mycket kraftigt expansion och som komplement i områden där kassodling av olika orsaker inte fungerar.

Om nuvarande kassodling förbjuds till förmån för annan landbaserad teknik är det ingen tvekan om att näringen i Sverige avvecklas istället för utvecklas och expanderar vilket regering och riksdag har fastställt som målsättning. Det handlar inte om

att öka lönsamheten genom att hålla kvar eller utöka kassodling - det handlar om att bibehålla en livskraftig och hållbar växande näring i Sverige.

I yttrandet berörs också eventuella rymlingar och vilka konsekvenser det kan ha. Det är korrekt att det i hög grad saknas relevant faktaunderlag i form av forskning. Regnbågen har dock odlats i Sverige i många tiotals år och speciellt under den första tiden förekom skador/haverier och rymning i mycket högre grad än i dagsläget. Om förrymd regnbåge hade betydande negativ inverkan på miljön eller andra fiskbestånd hade klara indikationer om detta för länge sedan framkommit. I yttrandet påtalas även risken för spridning av antibiotika och miljögifter. I havsodlingar och speciellt produktion av stor matfisk används ingen antibiotika och inga kemikalier, varför även dessa påstådda hotbilder saknar grund.

Frågan om fiskodling i öppna kassar som metod och verksamhet är inte föremål för prövning. Ett mycket stort antal tillstånd för sådan verksamhet har beviljats i Sverige, även under senare tid. Samtliga av Bolagets tillstånd för kassodling i sötvatten är beviljade tills vidare, är sålunda inte tidsbundna eller kopplade till omprövning utgående från att nuvarande teknik inte skulle vara accepterad. Ett flertal andra typer av verksamheter genererar utsläpp av närsalter i vattenmiljön men bedöms fortfarande som hållbara. Någon entydig definition av vad som är hållbar verksamhet finns inte vilken skulle utesluta fiskodling i nätkassar.

Krav på att inga utsläpp får ske innebär att i princip all kommersiell (och en stor del icke kommersiell) mänsklig verksamhet avvecklas. Ett sådant krav bör vara generellt och inte gälla endast en bransch.

Bedömningen av bästa möjliga teknik varierar uppenbart. Enligt Bolagets bedömning avses med bästa möjliga teknik att denna skall finnas kommersiellt tillgänglig och fungera såväl tekniskt som ekonomiskt - bevisligen finns inte sådan teknik färdig och i bruk för laxartad konsumtionsfisk.

Det saknas underlag som visar att förrymd fisk hotar den biologiska mångfalden och spridning av sjukdomar. Rymning av fisk i betydande omfattning är i dagens verksamhet synnerligen ovanligt och en driftsstörning som beaktas i all planering av verksamheten. Problematiken kring eventuella effekter av fisk som rymmer har berörts tidigare i bemötandet på flera ställen.

Synpunkter på MKB

I yttrandet framförs grova/allvarliga och ogrundade beskyllningar och kritik av Bolagets MKB om att viktig information ”medvetet” har lämnats bort. Bolaget finner detta stötande och på gränsen till kränkande och ser det som både osakligt och oseriöst. Problematiken med döda bottnar har ärligt och öppet beskrivits - eventuell frigörelse från syrefria bottnar är en frågeställning som berörda/ansvariga myndigheter väl känner till och där Bolaget inte har några exakta mät- eller analysdata att tillföra. Mätningar av fosforhalten görs löpande, vilket då även beaktar och inkluderar eventuell frigörelse från sediment. Verksamhetens totala tillförsel av näringsämnen beaktas i de massbalanser som görs, oberoende av om fosfor är partikelbunden på olika sätt eller i löslig form. Ytterligare sifferdata om frigörelse av fosfor från syrefria sediment tillför därmed inte några nya fakta.

I yttrandet hävdas, att sedimenten kommer att fortsätta växa och de döda bottarna att breda ut sig. Sedimentutredningar från bl.a. verksamheten vid Köpmanholmen visar att detta inte är korrekt. Vid Köpmanholmen har omfattande odlingsverksamhet pågått i ca 30 års tid utan att sedimenten vuxit eller bredd ut sig i motsvarande grad.

Även om begreppet ”stora” miljöskador och ”negativt” påverkade är relativa begrepp som kan läsas och tolkas olika stöds de enligt bolagets bedömning inte av tillgängligt faktaunderlag.

Påverkningsområdets storlek i närheten av den aktuella fiskodlingen högst 1 km² (detta tilltaget i överkant). Sedimentutredningen visar att sedimenten inte är

påverkade på 40-60 m avstånd från odlingskassarna. Inte heller vegetationskarteringarna visar betydande påverkan på större avstånd från odlingen.

Såsom tidigare påpekats medför all mänsklig produktiv verksamhet i kommersiell "industriell" skala en viss miljöpåverkan. Det är ofrånkomligt och bör likvärdigt gälla för såväl land- som vattenbaserade verksamheter. Det är inte rimligt eller acceptabelt och inte i linje med normal rättspraxis och rättsskydd att förutsätta/kräva nollpåverkan från vattenverksamhet såsom fiskodling medan omfattande exploatering av landmiljön är allmänt accepterat.

Nedre Nätraälvens fiskevårdsområdesförening

I överklagan hänvisas bl.a. till övergödningseffekter, vilka Bolaget har kommenterat i andra delar av detta bemötande.

I överklagan framförs fullständigt felaktiga uppgifter om utsläpp av fisk (rymlingar) från verksamheten. Rymlingar av den omfattningen har aldrig förekommit.

I överklagan hänvisas till risk för smittspridning, negativ påverkan på vild fisk från rymlingar samt från stresshormoner. Regnbåge har odlats i Norden i större omfattning sedan 1960-talet. Av naturliga skäl var kunskap, utrustning m.m. under näringens inledningsfas på en helt annan nivå än i dagsläget, vilket bl.a. medförde att skador på utrustning, fiskhantering ledde till att förrymd fisk i varierande omfattning tidigare snarare var regel än undantag. Trots att utsläpp av rymlingar i varierande omfattning sålunda har inträffat tidigare under ganska lång tid i ett stort antal olika biotoper och vattenmiljöer finns det inte ett enda dokumenterat fall där detta skulle ha förorsakat betydande eller bestående negativ inverkan på vild fisk, vare sig genom smittspridning eller på annat sätt.

I dagens läge är kunskap, utrustning m.m. på en sådan nivå att endast kraftig yttre påverkan och skadegörelse kan förorsaka rymning av fisk i större omfattning. Om Bolagets ges rimliga verksamhetsförutsättningar kan även tillräckliga resurser sättas på förebyggande åtgärder, tillsyn, utrustning m.m.

Veterligen utplanteras det i området även medvetet och aktivt regnbåge för sport- och fritidsfiskeändamål. I den mån rymning av fisk förekommer tar både sport- och husbehovsfiskare mera än gärna och utan hänsyn hand om fisken som i princip är Bolagets egendom. Är det fritt fram och lagligt för vem som helst att fånga andra produktionsdjur som rymmer från ägarens inhägnader? Bolaget fäster även uppmärksamhet vid att fiskslakteri i princip inte är tillståndspliktig verksamhet.

Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund

I överklagan hänvisas huvudsakligen till samma argument som Bolaget har kommenterat tidigare i detta bemötande, i avseende på övergödning, miljökvalitetsnormer, bristfällig MKB, rymlingar, smittspridning etc.

I överklagan hänvisas även till landbaserad fiskodling som bästa tillgängliga teknik. Dessa uppgifter är felaktiga, vilket Bolaget även påpekar i andra delar av bemötandet. Kassodling och landbaserad odling är två helt separata branscher, även om slutprodukten delvis kan vara densamma. Kan i någon mån jämföras med burhöns och frigående sprätthöns.

I överklagan tas även upp eventuell påverkan på turism. Bolaget har tidigare påtalat, att inte en enda turistföretagare har yttrat sig, än mindre besvärat sig i detta eller andra liknande ärenden. Det är naivt att tro, att dessa inte skulle yttra sig om verksamheten verkligen har betydande negativ påverkan på deras egen näring och utkomst. Senaste år kunde man i olika media läsa om rekordsiffror för turistnäringen i Höga Kusten.

Även i denna överklagan hävdas felaktigt, att verksamheten är förbjuden på Åland på grund av högre miljökrav. På Åland produceras i dagsläget ca 5 000 ton odlad regnbåge. Detta trots att vattenmiljön till sin karaktär skiljer sig märkbart från Höga Kusten, med ringa medeldjup och ställvis långsammare vattenutbyte. Trots miljömässigt mindre gynnsamma förhållanden än i Höga Kusten produceras på Åland sålunda betydligt mera odlad fisk. Miljökraven är därmed på inget sätt högre eller strängare. Det är riktigt att expansion för tillfället inte är möjligt, men denna

lagstiftning är generell - gäller inte specifikt fiskodling utan alla verksamhet med någon form av miljöpåverkan.

Överklagan inlämnade av privatpersoner

Fastigheter i Kälaviken kan enligt Bolagets bedömning ses som sakägare, vilket innebär att fyra av de inlämnade överklagandena kommer från berörda sakägare. Fastigheter vid bl.a. Norrfjärden och Docksta bedöms av Bolaget inte vara sakägare. Enligt Bolagets bedömning innehåller överklagandena inte något nytt relevant faktaunderlag eller sakargument jämfört med det som framförts i yttranden till MPD, vilka Bolaget tidigare har kommenterat och bemött. Samtliga överklaganden är baserade på "egna" iakttagelser av vattenmiljöns tillstånd och eventuella förändringar av denna. Till flera överklagande finns bifogat omfattande bildmaterial. Bolaget ifrågasätter starkt bildernas bevisvärde eftersom de kan vara tagna var som helst och när som helst. Bolaget anser vidare, att bildmaterialet inte ger någon information i avseende på om eller i vilken grad Bolagets verksamhet bidragit till en eventuell försämring och ökad övergödning. Data från den recipientkontroll som utförts stöder inte ett sådant antagande.

Bolaget ifrågasätter trovärdigheten i de påståenden som framförs. Enligt Bolagets bedömning är en stor del av överklagandena en direkt följd av en aktiv kampanj av ett fåtal fanatiska fiskodlingsmotståndare som på ideella känslobaserade värdegrunder på olika sätt sprider direkta lögner och missvisande "fakta" för att smutskasta Bolaget och dess verksamhet utan något dokumenterat objektiv faktaunderlag. Man försöker ge sken av att argumentera i miljöns intresse i ett vidare perspektiv för hela områdets bästa, medan det i verkligheten handlar om att försvara egna privata intressen och en orörd rekreativmiljö. Det hävdas att fiskodlingen särbehandlas. Frågan bör dock snarare vara om och varför bevarande- och rekreativintressen ska ha förtur framom produktiv företags- och näringsverksamhet!

En direkt intressejämförelse visar, att det å ena sidan gäller företagsverksamhet med tiotals miljoner årsomsättning och tiotals fasta heltidsarbeten året runt samt å andra sidan ett fåtal stugägares fritid under en kort tid på sommaren. Det bör kunna anses

vara betydande samhällsnytta. Bolaget ger med sin verksamhet totalt sett hälsosamt och fördelaktig baslivsmedel för hundratusentals människor. Alternativet är fortsatt och ökad import av norsk lax och diverse främmande exotiska arter. Denna importfisk produceras med antingen samma odlingsteknik eller i vissa fall på ett både miljömässigt och socialt betydligt sämre sätt. Fisken fraktas delvis runt hela jorden före den når konsumenten. Samtidigt strömmar miljarder svenska kronor ut ur landet och värdefulla arbetsplatser i glesbygden går förlorade.

Miljöhänsyn är ett viktigt ledord även för Bolagets verksamhet. En totalt orörd, opåverkad miljö dock kan inte vara ett självändamål för alla vattenområden längs Sveriges kust och varje kvadratmeter bottensediment. Verksamheten påverkar en minimal del av vattenförekomsterna och odlingarnas närområde är på inget sätt unika eller av avgörande betydelse för vare sig bevarande eller rekreation. Även vattenmiljön bör kunna ge någon form av avkastning, beaktande bl.a. även att möjligheterna är starkt begränsade för utökat nyttjande av landområden för livsmedelsproduktion. Fiskodling anses i Sverige och i ett vidare perspektiv ha stor utvecklings- och expansionspotential. Frågan om ett växande vattenbruk i Sverige måste ses i ett vidare perspektiv och med balanserad verklighetsförankring och rimliga proportioner i avseende på vad olika myndigheter kräver på grund av motstånd från ett fåtal fritidsboende.

Alla överklaganden har i stort sett samma eller likartat innehåll i avseende på motivering och grund för yrkanden om avslag av bolagets ansökan. Bolaget har därmed valt att bemöta dem gemensamt nedan, till valda delar.

Överlag konstaterar bolaget, att överklagandena inte innehåller något nytt relevant faktaunderlag jämfört med tidigare inlämnade yttranden i samband med MKD:s prövning av ärendet.

I vissa överklaganden hänvisas i hög grad till aspekter som inte gäller eller är relevanta för den aktuella odlingsplatsen eller vattenförekomsten, bl.a. innefattande odlingsverksamhet i inlandet samt osaklig kritik av SLU-forskare och politiker.

I flera överklaganden hävdas, att odling i öppna kassar är föråldrad teknik. Bolaget konstaterar, att merparten (sannolikt > 95 %) av all laxartad odlad fisk för konsumtion i världen produceras i öppna nätkassar i havet. De överlägset största producenterna är Norge och Chile och de viktigaste odlingsarterna är Atlantlax, Stillhavslax och regnbåge. Även i Europa produceras relativt stora volymer lax för konsumtion i bl.a. England och Frankrike. Den allmänna uppfattningen inom branschen globalt är att produktion i öppna kassar under överskådlig framtid kommer att vara dominerande. Övergång till produktion i slutna system, typ RAS, som alternativ till befintlig produktion övervägs inte på allvar i någon större omfattning.

Enligt bolagets kännedom, har denna etablerade och dominerande odlingsmetod ingenstans i världen konstaterats vara gammalmodig, ifrågasatts och än mindre förbjudits. Detsamma gäller bedömningen rörande ”odling av rovfisk”. Ur ett resursperspektiv är det korrekt att produktion av växtätande fisk kan ses som ett bättre alternativ. Det är dock en oseriös förenkling av verkligheten där närings- och företagsverksamhet utgår dels från rådande verksamhetsförutsättningar och dels befintlig marknad, efterfrågan och kunder. I Norden saknas för odling lämpade och för våra förhållanden anpassade växtätande fiskarter för vilka det finns rimlig och realistisk marknadspotential. Företagsmässigt är det meningslöst att producera en produkt som inte kan säljas till ett ekonomiskt försvarbart pris.

Alternativ odlingsteknik finns, men av tekniska, ekonomiska och praktiska skäl tillämpas den i dagsläget endast för yngel och sättfisk samt i viss mån för arter med ett avsevärt högre producent-/marknadspris (typ ål, stör). De recirkulationsanläggningar som finns i bl.a. Sverige är av hobbykaraktär och typ ”pilotprojekt”. Det gäller samtliga de odlingsplatser som räknas upp i vissa överklaganden. Planer finns dock för produktion av matfisk i stora recirkulationsodlingar och några enstaka är i bruk. Ingen av dessa har ännu tillräckligt med driftserfarenhet för att kunna bedöma om det är möjligt att tillämpa denna teknik med rimligt ekonomiskt resultat. I vissa överklaganden hänvisas även till att stora EU-bidrag beviljas för denna typ av anläggningar. Enligt bolagets bedömning är det inte långsiktigt hållbart eller

försvärbart att bygga upp en kommersiell näringsverksamhet med hjälp av subventioner - en livskraftig näring skall vara självbärande.

Belastningssiffror

I vissa överklaganden hävdas, att fiskodling ger upphov till stora mängder ”gödsel” (biomassa). Detta är ett märkligt påstående utan hållbart faktaunderlag eller verklighetsförankring. Gödsel/biomassa kan inte uppstå av sig själv. Byggstenarna måste tillföras någonstans - om det inte handlar om luft eller vatten, vilket ur ett belastningsperspektiv och för miljöpåverkan saknar betydelse. Påstående av denna typ är typiska för den vulgärdebatt och skrämselfpropaganda som har förts fram i olika media med strävan att på alla sätt misskreditera/smutskasta näringen och enskilda företag.

För den odlade fiskens del sker tillförseln av nya "byggstenar" i form av fiskfoder och ur belastningssynvinkel är det innehållet av näringsämnen fosfor och kväve som är av intresse och betydelse. Till den delen finns det etablerade sätt att beräkna, följa upp och kontrollera den teoretiska belastningen/utsläppen av närsalter. Det är tveklöst vetenskapligt påvisat, att fiskodling i avseende på energi, protein m.m. är det överlägset mest effektiva sättet att producera animaliskt protein.

De belastningsdata som framförs har stora brister då man i regel beaktar endast landbaserade utsläpp och utsläppskällor men bortser från bl.a. diffus belastning, atmosfärisk deposition, intern belastning och tillförsel med vattenströmmar. Det resulterar i att fiskodlingens belastningsandel blir missvisande och "överstor" vilket i sin tur leder till missvisande bedömningar av vilken faktisk effekt minskat utsläpp från fiskodlingen har för eventuella övergödningseffekter i vattenförekomsten. Detsamma gäller den inbillade positiva effekten på vattenmiljön av att odlingsverksamheten i området avvecklas.

I vissa överklaganden hänvisas till data från SMHI:s vattenwebb. Det hävdas även att en stor del av vattnet från bl.a. Omnefjärden rör sig fram och tillbaks och att inget verkligt utbyte sker. Underlaget från SMHI är dock otillräckligt för att dra

sådana slutsatser, vilket även påtalas i bl.a. den epostväxling med SMHI som återges. Där sägs t.ex. ”Vi har för närvarande ingen möjlighet att mäta hur stor andel av detta vatten som sedan tar sig tillbaka till kustområdet”. Utgående från SMHI:s data rörande in- och utförsel av kväve och fosfor från bl.a. Omnefjärden kan konstateras att fiskodlingens andel av detta är obetydligt. Därmed kan inte heller detta tillskott vara avgörande för eventuella lokala eller regionala övergödningseffekter.

Miljöpåverkan och bristande MKB

Den av bolaget uppgjorda MiljöKonsekvensBeskrivningen (nedan MKB) som i enlighet med gällande bestämmelser skall fogas till ansökan beskriver de förhållanden/omständigheter och faktaunderlag som fanns tillgängliga och var kända av bolaget vid den tidpunkten. De klagomål, yttranden och övrig medial uppmärksamhet som har inträffat efter att tillståndansökan kungjorts och beslut har fattats har därmed inte varit möjliga att inkludera i MKB:n. Kritiken av MKB:n är till den delen därmed obefogad.

Beskrivningen innehåller givetvis även uppskattningar, bedömningar och formuleringar som kan anses vara subjektiva och till vissa delar är relativa. De bör sättas i proportion till att det gäller en storskalig industriell produktiv verksamhet. Sådant, oberoende av vad det är, var och hur det görs, kan inte bedrivas med ”nollpåverkan”.

Det gäller generellt verksamhetens miljöpåverkan, områdets rörliga friluftsliv (bad, fiske), klagomål, buller, turism m.m. Bolagets formuleringar är baserade dels på utomstående mätningar och analyser i recipientkontrollprogrammet och dels observationer från bolagets personal som dagligen har rört sig i området. Klagomål och andra synpunkter, bedömningsunderlag etc har framkommit först i samband med tillståndsprövningen.

Strandskydd

I några yttranden hävdas, att ansökan om dispens från strandskyddsbestämmelserna (t.ex. för installation av värmekameror) måste avslås. I ansökan nämns kamera-bevakning som en framtida möjlighet för att förbättra tillsyn och förebygga skadegörelse. I den mån tillstånd krävs kommer ansökan att lämnas in senare för prövning i normal ordning. Bolagets landförtöjningar kan inte anses utgöra ”landbaserad verksamhet” och förhindrar inte allemansrättslig tillgång till strandområdet. Bolagets bedömning omfattas av länsstyrelsen i deras yttrande.

Sammanfattande konklusioner

Sammanfattningsvis konstaterar bolaget följande rörande de överklaganden som har inlämnats i ärendet:

- Överklagan av HaV utgår från en extrem och överdriven försiktighetsprincip och en bristfällig/missvisande bedömning av verksamhetens andel av och bidrag till den totala tillförseln av fosfor och kväve till vattenförekomsten,
- Samtliga övriga överklagande utgår felaktigt från att odling i öppna kassar är föråldrad teknik, vilket inte är i linje med produktionsstatus i ett bredare globalt perspektiv,
- Samtliga övriga överklaganden utgår felaktigt från att mänsklig produktiv verksamhet i vattenmiljön ska ske med nollutsläpp och nollpåverkan, vilket kraftigt avviker från allmänt accepterad landbaserad verksamhet,
- Samtliga övriga överklagande utgår felaktigt från att en viss grad av exploatering/mänsklig verksamhet inte går att kombinera med olika skydds- och bevarandeintressen,
- Samtliga övriga överklaganden utgår felaktigt från att bolagets verksamhet är enda eller dominerande orsak till eventuella övergödningseffekter,
- Samtliga överklaganden bortser från att övergödningseffekter förekommer i merparten av Östersjön och i svenska skärgårds-/kustområden även där fiskodling inte förekommer,
- Samtliga överklagande hänvisar till overifierade dramatiska övergödningseffekter inom ett stort område, vilka inte stöds av tillgängligt

dokumenterat faktaunderlag utan istället är baserade på subjektiva personliga, kraftigt överdrivna och värdebaserade bedömningar,

- Samtliga överklagande utgår felaktigt från att internationella avtal och åtaganden rörande belastningen på Östersjön per automatik medför att utsläppen måste minska även för fiskodlingens del och inte kan öka, vilket är ett "fördelningsbeslut" som bör fattas av samhällets politiker/beslutfattare utgående från en balanserad och nyanserad avvägning och ett brett helhetsperspektiv,
- Ingen av överklagandena innehåller något nytt relevant och tillförlitligt faktaunderlag jämfört med yttrandena till MPD inför tillståndsprövningen, vilket innebär att det inte finns laga grund för att godkänna de yrkanden som framförs,
- MPD har enligt Bolagets åsikt fullgod kunskap om och insikt i samtliga de argument och motiveringar som framförs i överklagandena rörande bl.a. internationella avtal och ålägganden och har på basen av tillgängligt dokumenterat faktaunderlag gjort en rimlig och motiverad avvägning mellan olika intressen,
- All mänsklig produktiv verksamhet medför en viss miljöpåverkan, som för bolagets fiskodlingsverksamhet bevisligen är starkt begränsad till närområdet och riskerar inte att påverka vattenförekomstens status överlag,
- Tillgängliga data (SMHI, Helcom) rörande tillförseln av kväve och fosfor till på Östersjön och Bottehavet samt Höga Kustens kustvatten visar entydigt att fiskodlingens andel är minimal/försumbar både i ett Östersjöperspektiv och regional/lokalt för den aktuella odlingen.

DOMSKÄL

Prövningen i målet

Vad mark- och miljödomstolen har att pröva i målet är det fortsatta tillstånd samt utökning av tillståndet som miljöprövningsdelegationen lämnade Ålands fiskförädling AB. Mark- och miljödomstolen kan inte inom ramen för detta mål pröva frågor som rör sanering av skador som eventuellt har uppkommit eller kommer att upp-

komma på grund av verksamheten. Inte heller fråga om ersättningar eller skadestånd kan tas upp inom ramen för denna prövning.

Yrkanden om att avvisa eller alternativt avslå ansökan

Klassningen av vattenområden

Tillståndet avser två fiskodlingar med samma ägare, dels en nordlig, här kallad Öberget, dels en sydlig, här kallad Mjältösundet, på ett avstånd från varandra om ca 2 km.

Havs- och Vattenmyndigheten har i sitt yttrande beräknat utsläppen från odlingarna. Dessa beräkningar är inte korrekta utan ca 20 % för höga. Utsläpp av fosfor uppgår under perioden 2012-2014 från de båda fiskodlingarna till i medeltal 5,3 ton/år samt av kväve till 43,6 ton/år. Vidare anger myndigheten som exempel en fiskodling på Åland. Om exemplet är rätt återgivet bör det vara från början av 1980-talet då utsläppen var väsentligt högre från fiskodlingar än vad det är idag. Utsläppen nu är ca 15 – 20 % av vad detta exempel återger.

Havs- och Vattenmyndighetens nuvarande klassning av det vattenområde som nu är berört visar på god ekologisk status i hela området utom i Norrfjärden med inloppet ca 4 km söder om Mjältösundet. Norrfjärden har måttlig ekologisk status.

Beträffande den nuvarande kemiska statusen visar HaV:s klassning att hela området har god kemisk status. Från Öberget är avståndet fågelvägen till det närmaste område som inte uppnår god kemisk status mer än 5 km i nordlig riktning. Det kan även tilläggas att huvudströmningen längs den svenska ostkusten genom corioliskraften i princip går från norr till söder, dvs. de utsläpp av näringsämnen från fiskodlingarna som sker, kommer i huvudsak att hamna under eller söder om odlingarna.

Havs- och Vattenmyndighetens nuvarande klassning av det vattenområde som nu är berört visar på god ekologisk status i hela området utom i Norrfjärden med inloppet ca 4 km söder om Mjältösundet. Norrfjärden har måttlig ekologisk status.

Några remissmyndigheter har anfört att nya undersökningar tyder på att denna klassning kan komma att ändras så att statusen på området blir lägre. Av den karta som visar risken för att området inte uppnår god status beträffande ekologiska parametrar till år 2015 framgår, att av hela kuststräckan från Strömstad till Örnsköldsvik är det bara sju relativt små områden där sådan risk inte förekommer. Det innebär att ca 95 % av hela svenska kuststräckan Strömstad – Örnsköldsvik, (inkl. Öland och Gotland) omfattas av denna risk. Ett förbud mot alla ökade utsläpp inom hela detta område, vilket t ex Havs- och Vattenmyndigheten och vissa klagande synes förespråka, finner mark- och miljödomstolen inte vara en rimlig tolkning av bestämmelserna i 2 kap. 3 § miljöbalken. Ett sådant förbud skulle på sikt få förödande konsekvenser för all näringsverksamhet.

När det gäller risken för att den kemiska statusen inte uppnås till 2015, visar kartan att Öberget ligger inom det område som det inte föreligger någon risk medan Mjältösundet ligger precis vid gränsen mellan två områden där risk förekommer resp. inte förekommer.

Mark- och miljödomstolen kan emellertid inte basera domen på en eventuellt kommande nedklassning av statusen på området utan bedömningen måste i huvudsak avse nuvarande klassning.

Fosforutsläpp från olika verksamheter

Av miljörapporter från samtliga fiskodlingar i Västernorrland under åren 2012-2014 hämtade från Svenska Miljörapporteringsportalen samt utsläppsstatistik från rapporten ”Svenska MiljöEmissionsData SMED Rapport Nr 154, 2014” avseende år 2011 kan utläsas följande:

Antropogen nettobelastning av fosfor till Bottenhavet från punktkällor och diffusa källor år 2011 (ton/år) (Efter retention)

<i>Jordbr.</i>	<i>Hyggen</i>	<i>Dagvatten</i>	<i>Ensk. avl.</i>	<i>KARV</i>	<i>Ind.</i>	<i>Summa</i>
90	10	10	40	40	170	360

Av dessa industrins utsläpp om 170 ton år 2011 står fiskodlingarna i Mjältösundet för 5,3 ton (medeltal för åren 2012-2014). Totalt uppgår fosforutsläppet från samtliga fiskodlingar i Bottenhavet till ca 10 ton. Samtidigt står enskilda avlopp för ett ca 4 gånger större utsläpp än vad samtliga fiskodlingar i Bottenhavet gör. Av det totala antropogena utsläppet av fosfor står fiskodlingarna i Mjältösundet och Öberget för ca 1,5 % medan de enskilda avloppen står för 11,1 %.

Antropogen nettobelastning av kväve till Bottenhavet från punktkällor och diffusa källor år 2011 (ton/år) (Efter retention)

<i>Jordbr.</i>	<i>Hyggen</i>	<i>Dep. på vatten</i>	<i>Ensk. avl.</i>	<i>KARV</i>	<i>Ind.</i>	<i>Summa</i>
1 500	900	2 400	400	3 400	1 900	10 400

Av dessa industrins utsläpp om 1 900 ton år 2011 står fiskodlingarna i Mjältösundet för 43,6 ton (medeltal för åren 2012-2014). Totalt uppgår kväveutsläppet från samtliga fiskodlingar i Bottenviken till 85,5 ton. Samtidigt står enskilda avlopp för ett nära 5 gånger större utsläpp än vad samtliga fiskodlingar i Bottenhavet gör. Av det totala antropogena utsläppet av kväve står fiskodlingarna i Mjältösundet för ca 0,42 % medan de enskilda avloppen står för ca 3,85 %.

Det synes även som om utsläpp av både fosfor och kväve från fiskodlingarna är bruttoutsäpp innan retention till skillnad från övriga utsläpp eftersom utsläppen från fiskodlingarna är beräknade från miljörapporteringen.

Det kan självfallet diskuteras i vad mån utsläpp i Bottenhavet har för relevans när det gäller utsläpp i den begränsade del av havet där fiskodlingar förekommer. En av anledningarna är att den officiella statistiken redovisar utsläpp på detta sätt. Det har inte heller visat sig möjligt att erhålla uppgifter beträffande utsläpp t ex från enskilda avlopp på en lägre nivå. Denna statistik ger även en god bild av fiskodlingarnas utsläpp av näringsämnen i förhållande till utsläppen från övriga industrier i regionen.

Samtliga utsläpp, (utom depositionen av luftburet kväve på vatten) sker i den absoluta kustnära zonen. Att skilja påverkan av det ena utsläppet från det andra är inte möjligt. Det är emellertid ofrånkomligt att fiskodlingen påverkar närområdet och att botten under kassarna samt i det absoluta närområdet är starkt påverkat av utsläpp från fiskodlingen. Avgörande är bara hur långt från fiskodlingen ”det absoluta närområdet” egentligen sträcker sig.

Översiktlig beräkning av fosfortillskott

Mark- och miljödomstolen har gjort följande överslagsberäkning. Enligt SMHI är bakgrundshalten fosfor i hela Bottenhavet ca 0,38 µmol/l vilket motsvarar ca 12 µg P/l. Värdet varierar något mellan olika år. Med viss sannolikhet är bakgrundshalten högre inomskärs än vad medelvärdet visar. Värdet är även betydligt högre för egentliga Östersjön.

En area har beräknats från nordspetsen av Öberget i en linje rakt västerut samt från spetsen av Fanön västerut mot Markusbergets sydligaste udde. Denna area blir då ca 6,1 km². Medeldjupet är satt till 30 m. Då erhålls följande vattenvolym (räknat som m³): $V = 6\,100\,000 * 30 = 183\,000\,000\text{ m}^3$.

Utsläppen av fosfor från odlingarna är ca 5 300 kg/år = 5 300 000 g/år. Detta ger $5\,300\,000/183\,000\,000\text{ g/m}^3 \approx 0,029\text{ g/m}^3 = 0,029\text{ mg/l} = 29\text{ µg/l}$.

Denna överslagsberäkning visar således att halten fosfor i omgivningen till fiskodlingen, under den konservativa förutsättningen att allt fosforutsläpp sker momentant och samtidigt sprider sig i hela vattenvolymen, pga. utsläppen under ett år är cirka 2,4 gånger bakgrundshalten. Genom att utsläppen i verkligheten sker under ett antal månader är utsläppet av fosfor spritt i en mångdubbelt större vattenmassa eftersom vattenutbytet är stort under denna tid, varför halterna av fosfor i detta vattenområde genom utsläppen från fiskodlingen sålunda i verkligheten är betydligt lägre. Samtidigt sker naturligtvis också en viss resuspension till havet av fosfor från fekalier under kassen.

Det måste betonas att ovanstående överslagsberäkning bara görs för att få en översiktlig kunskap om förhållandena och några säkra slutsatser kan naturligtvis inte dras av denna beräkning.

Utsläpp av både fosfor och kväve från enskilda avlopp räknat i landet som helhet har ökat sedan 1995 enligt SMED-rapporten.

En av de klagande har under huvudförhandlingen anfört och hävdat att utsläppen från fiskodlingarna påverkat områden på ”en mer än 100 km lång kuststräcka.” Detta finner mark och miljödomstolen uteslutet. Bl a av de skäl mark- och miljödomstolen redovisat ovan, finner domstolen att andra utsläppskällor, t ex enskilda avlopp, sannolikt påverkar områden belägna mer än ett par kilometer från fiskodlingarna i större utsträckning än vad fiskodlingarna gör.

Samtidigt kan naturligtvis fiskodlingen medföra att utsläpp av näringsämnen skulle kunna påverka t ex trånga vikar i anläggningens närhet. Sådana vikar har ofta tillflöden från mindre bäckar och diken varför sötvatten späder ut det bräckta vattnet i viken. Då densiteten på saltvattnet är något högre kan en undre ingående ström föra med sig näringsämnen från fiskodlingen in i viken. Sannolikheten måste ändå bedömas stor att t ex enskilda avlopp även medfört oönskad algutveckling. Denna påverkan går nu inte att skilja från vad som är orsakat av fiskodlingsverksamheten. Det förefaller inte osannolikt att en satsning på ett minskat utsläpp av främst fosfor från enskilda avlopp, regionalt skulle få en större effekt än vad t o m en total nedläggning av all fiskodlingsverksamhet längs Höga Kusten skulle få.

Utsläppsstatistik

Länsstyrelsen har i annat mål anfört att utsläppsstatistiken inte visats vara helt tillförlitlig. På vilket sätt statistiken är felaktig och om utsläpp är för stora eller för små har länsstyrelsen inte angett. Beträffande utsläppen från fiskodlingarna är statistiken med stor sannolikhet riktig eftersom dessa utsläpp grundar sig på miljörapporteringen. De utsläpp som grundar sig på beräkningar kan naturligtvis vara behäftade med fel men tills vidare bör ändå de här använda resultaten vara de som bör an-

vändas. Storleksordningen mellan fiskodlingarnas utsläpp, övriga industriella utsläpp (som även dessa i stor utsträckning grundas på miljörapporter) samt det totala antropogena utsläppen av fosfor och kväve visar sannolikt inte fel i någon högre grad. Utsläppssiffrorna stämmer även mycket väl med vad som framgår av rapporten ”Förslag till åtgärdsplan för genomförande av Helcoms aktionsplan för Östersjön” från 2010.

Klimatförändring och landhöjning

Tillväxten av cyanobakterier (eller som de tidigare benämndes, blågröna alger) är temperaturberoende. Det senaste decenniet har uppvisat temperaturer som varit klart över medelvärdet för den senaste trettioårsperioden. Inte minst var temperaturen under sommaren 2014 extremt varm. Det kan inte uteslutas att i vart fall en viss del av den ökande algutväxten som de klagande anser vara orsakade av fiskodlingsverksamheten, i stället beror på en begynnande klimatförändring bestående i högre sommartemperatur.

Vidare har en allmänt ökande algblomning skett i hela Östersjön med början i de södra delarna. Denna ökande förekomst av algblomning har spritts norrut.

Någon av de klagande har anfört att miljöpåverkan har förekommit redan på 1980-talet då den första fiskodlingen påbörjades i området. Under en 30-års period är landhöjningen av en sådan storlek att det i vissa vikar har skett en tydlig uppgrundning så att en ökande algutväxt kan ske.

Skyddade områden

Bl a Naturskyddsföreningens Länsförbund och Höga Kusten-Ådalarnas Naturskyddsförening har anfört att hinder mot tillåtligheten skulle uppstå genom att fiskodlingarna ligger inom ett antal riksintresseområden, bl a genom bestämmelserna i 3 kap. 6 §, 4 kap. 2 § och 4 kap. 3 § MB. Mark- och miljödomstolen finner vid en avvägning mellan dessa riksintressen och intresset av att fiskodlingen bibehålls, att sådana intressekonflikter inte medför att detta skulle omöjliggöra fortsatt tillstånd för fiskodlingen. Det stadgas vidare i 3 kap. 5 § 1:a st. MB att ”Mark- och

vattenområden som har betydelse för rennärings- eller yrkesfisket eller för vattenbruk ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringarnas bedrivande.”

De åtaganden Sverige gjort inom HELCOM:s program när det gäller BSAP (Baltic Sea Action Plan) beträffande åtgärder att minska utsläpp av fosfor och kväve, så gäller dessa enbart den egentliga Östersjön, Öresund samt Kattegatt när det gäller kväve och enbart den egentliga Östersjön när det gäller fosfor. För Bottenhavet och Bottenviken har inga minskningar beträffande utsläppen av fosfor och kväve ansetts nödvändiga inom BSAP-programmet.

Vidare har föreningarna anfört att fiskodlingens närhet till världsarvet Höga Kusten med därtill hörande nationalpark Skuleskogen skulle medföra att turismen skulle minska. Något underlag som styrker ett sådant påstående har föreningarna inte visat. Det föreligger inte heller någon legal möjlighet att enligt miljöbalkens bestämmelser skydda ett ”världsarv”. Däremot har naturligtvis nationalparken Skuleskogen ett starkt skydd enligt miljöbalken. Mark- och miljödomstolen finner emellertid att nationalparken, som även utgör Natura 2000-område, både enligt fågeldirektivet och enligt habitatdirektivet, inte påverkas av verksamheten vid fiskodlingen eftersom nationalparken ligger ca 2 km norr om Öberget.

Beträffande naturreservat finner mark- och miljödomstolen att det reservat som ligger närmast fiskodlingen i Mjältösundet, Mjältöberget, ligger i direkt anslutning till fiskodlingen där förlängningen av reservatets norra sida utgör fiskodlingens södra sida. Stranden är här mycket brant varför domstolen inte finner att fiskodlingen mer än ytterst marginellt kan påverka landområdet inom reservatet.

EU-domstolens dom C 461/13

Det har i målet gjorts gällande att rätt tolkning av ovan nämnda dom från EU-domstolen skulle medföra att en sådan försämring av recipienten skulle ske att fiskodlingen skulle förklaras olaglig. Mark- och miljödomstolen finner inte en sådan tolkning av domen vara riktig.

Förvisso innebär alla utsläpp av alla förorenande ämnen att en i vart fall tillfällig försämring av recipienten sker i omedelbar anslutning till utsläppspunkten. En strikt sådan tolkning av domen skulle emellertid innebära att samtliga pågående verksamheter inte får släppa ut mer föroreningar än vad de för tillfället gör. Detta skulle medföra att all industriell verksamhet, efter en viss övergångstid då tekniska förbättringar ännu kan ske, på sikt måste upphöra då expansionsmöjligheterna inte längre skulle finnas. Inte heller skulle en nyetablering kunna ske, liksom inte heller en större omedelbar expansion av verksamheter, då de tekniska möjligheterna till utsläppsminskningar i ett sådant fall är begränsade.

EU-domstolens dom klarlägger inte heller i vilka områden som ska vara bestämmande för beräkningen av försämringen, för att denna försämring av statusen ska beaktas. Mark- och miljödomstolen finner att ett sådant område i vart fall måste ha en väsentligt större utbredning än det område som de här aktuella fiskodlingarna påverkar.

Bästa möjliga teknik

Ett flertal av de klagande har anfört att fiskodling i öppna kassar i havet inte skulle utgöra bästa möjliga teknik, vilket ska användas när det gäller yrkesmässig verksamhet i enlighet med vad som framgår ovan enligt försiktighetsprincipen. Man har hänvisat till s.k. RAS-teknik vilket bl a används i vissa försöksodlingar. Någon RAS-teknik för odling av regnbåge i kommersiell skala finns f n inte, vare sig i Sverige eller annorstädes enligt vad mark- och miljödomstolen erfarit. Dessutom har dåvarande Miljööverdomstolen, bl a. genom dom 2004-11-25 i mål M 8370-02 fastslagit att odling av fisk i öppna kassar tills vidare bör betraktas som bästa tillgängliga teknik, BAT. Detta konstaterande har i senare domar från Mark- och miljööverdomstolen därefter inte ändrats.

Av tidigare citerad paragraf (2 kap. 3 § miljöbalken) framgår att vid yrkesmässig verksamhet ska användas bästa möjliga teknik. Mark- och miljödomstolen finner att så är fallet när det gäller de i detta mål aktuella fiskodlingarna.

Miljömål, användning av kemikalier, andra utsläpp samt rymningar

De nationella och regionala miljömål som hänvisas till är inte av sådan karaktär att de kan ta över de lagar och förordningar som är föreskrivna enligt miljöbalkens bestämmelser, utan ska enbart ses som riktlinjer som beslutande myndigheter bör följa om inte andra omständigheter talar för något annat.

Användningen av kemikalier, mediciner eller miljögifter som används vid rengöring av kassar eller i övrigt finner mark- och miljödomstolen vara acceptabel och kan därmed inte föranleda någon åtgärd.

Andra utsläpp från verksamheten, t ex av fett eller fiskslem som flyter på ytan, kan säkert upplevas som obehagliga för dem som drabbas. Emellertid torde dessa utsläpp knappast ha någon långsiktig miljömässig påverkan.

Rymningar eller avsiktlig eller oavsiktlig förstörelse av nätkassar har förekommit på ett flertal fiskodlingar i Sverige men har inte kunnat konstateras få någon större betydelse för vildfisk. Någon anledning till att detta skulle vara annorlunda för dessa fiskodlingar finns inte anledning att anta.

Miljökonsekvensbeskrivningen

Mark- och miljödomstolen finner inte anledning att ifrågasätta miljöprövningsdelegationens uppfattning att miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller kraven i 6 kap. miljöbalken.

Sammanfattande bedömning

Sammantaget finner således mark- och miljödomstolen att tillräckliga skäl inte föreligger för att medge yrkanden om att avvisa eller avslå yrkandet om nytt tillstånd.

Yrkanden om att ändra tillståndets omfattning samt villkor***SOU 2009:26***

I den senaste statliga utredningen avseende vattenbruk, (SOU 2009:26) ”Det växande vattenbrukslandet” framfördes bl a följande.

”Odlad fisk står för 11 procent av fiskkonsumtionen i Europa, medan motsvarande siffra globalt är 41 procent. Behovet av att utveckla vattenbruket i Europa är stort, särskilt som tillgången på vildfångad fisk blir allt mer begränsad. Dessutom är importen av odlad fisk och skaldjur omfattande.”

”Den globala konsumtionen av fisk, enligt FAO, beräknas växa med 36 procent mellan 2002 och 2015, då konsumtionen beräknas uppgå till 179 miljoner ton. Ska denna tillväxt vara möjlig krävs en kraftig och omfattande utveckling av vattenbruket även i Europa. Idag beräknas vattenbruket sysselsätta mer än 65 000 personer inom EU.

”Vattenbruket är en utpräglad glesbygdsnäring som skapar viktiga arbetstillfällen på landsbygden. Fiskodlingar finns i ungefär hundra av Sveriges kommuner och beräknas ge ca fyra hundra heltidsarbetstillfällen. Vattenbruksnäringen är sysselsättningsmässigt på väg att bli lika stor som den traditionella fiskerisektorn.”

”Det råder ingen tvekan om att odling av fisk och skaldjur (musslor och ostron) har en potential att utvecklas till ett i förhållande till annan produktion mycket klimatsmart sätt att producera animaliskt protein. Att vattenbruket i dagens utformning är en ung näring kan vara en fördel i förändringsarbetet eftersom man inte sitter fast i gamla produktionstraditioner.”

”Foderåtgången beräknas vara mellan 10–15 gånger högre för att få fram ett kilo nötkött än ett kilo regnbågskött.”

”Trots den pressade marknadssituationen borde en ökad generell efterfrågan på odlad fisk på sikt medföra att volymen av regnbåge kan öka också i Sverige. Utrymme för denna ökning finns främst i regleringsmagasinen och i en del näringsfattiga sjöar, dit även större sjöar som Vänern, Siljan och Storsjön kan räknas. En expansion i Östersjön (exklusive Bottenhavet) bedöms vara mer svårhanterlig ur tillståndssynpunkt.”

”Även om närsaltstillskottet från odlingsanläggningar i skärgårdsområden i Östersjön kan vara mycket litet i jämförelse med andra utsläppskällor bedöms utsikterna för en expansion av fiskodling i detta område som små. Mindre problematiskt ur närsaltsynpunkt ter sig Bottenhavet, norr om Ålands hav.”

Enligt mark- och miljödomstolens mening är det utredningens uppfattning att ett utökat svensk vattenbruk är viktigt samt att detta utökade vattenbruk bör ske i Bottenhavet när det gäller havsområden.

Medgivet tillstånd

Miljöprövningsdelegationen har lämnat bolaget tillstånd till en inte oväsentlig utökning av den hittillsvarande verksamheten.

Bolaget har överklagat ett antal villkor i miljöprövningsdelegationens tillstånd. Av skäl som redovisats ovan finner mark- och miljödomstolen att sannolikheten för att fiskodlingarna påtagligt påverkar områden mer än någon eller några kilometer från odlingen som liten.

Av 2 kap 3 § miljöbalken, den s.k. försiktighetsprincipen framgår emellertid följande:

”Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma syfte skall vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik. Dessa försiktighetsmått skall vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön”.

Det är f n inte känt hur långt från fiskodlingen som utsläppen påverkar omgivningen. Förhoppningsvis kan ett utökad kontrollprogram göra att kunskaper om dessa frågor blir betydligt större och även att säkrare slutsatser kan dras. I avvaktan på att resultaten från ett sådant utökad kontrollprogram blir kända, finner mark- och miljödomstolen att en nedskärning av tillåten fodermängd samt utsläpp av fosfor och kväve i enlighet med vad som föreskrivits i annan dom denna dag avseende en fiskodling i närområdet är rimlig. Däremot finner domstolen att de av bolaget yrkade ändringarna beträffande villkoren är lämpliga. Bolagets förslag till villkor ska därför fastställas.

Villkor 18

Domstolen anser även att det bör förtydligas också vad kontrollprogrammet bör innehålla med bl a utökad provtagning av biota. Detta föreslogs även av bolagets representant för miljöfrågor vid huvudförhandlingen.

Tidsbegränsning

Miljöprövningsdelegationen har tidsbegränsat tillståndstiden till utgången av 2022. I annat mål har mark- och miljödomstolen denna dag begränsat tillståndstiden till 2021. Skäl finns att samordna tillstånden. För det fall nya undersökningar visar att bolagets fiskodling påverkar området alltför mycket på ett negativt vis, bör tillstån-

det begränsas i tiden så mycket som möjligt, men även om det visar sig att bolaget inte påverkar områdena runt odlingen på det sätt de klagande anser, är tillståndstiden för lång. Det är då bättre att påskynda utvecklingen av fiskodlingsverksamheten genom ett nytt tillstånd. Genom de utökade undersökningar som bolaget åläggs i det nya kontrollprogrammet kommer det att finnas större möjlighet att i framtiden göra bättre bedömningar av vilken påverkan fiskodlingen har på omgivningen. Ett kommande nytt beslut, kan naturligtvis innebära såväl en utökning som en minskning av fiskodlingsverksamheten beroende på vad de nya undersökningarna ger för resultat.

Övrigt

Mark- och miljödomstolen har även gjort några mindre ändringar av fotnoten avseende förklaringen av formeln för beräkning av fosfor och kväveutsläpp.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se **bilaga 2** (DV427)

Överklagande senast den 16 oktober 2015.

På mark- och miljödomstolens vägnar

Lars-Göran Benmarker

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Lars-Göran Benmarker, ordförande, tekniska rådet Ove Eriksson samt de särskilda ledamöterna Lars Uhlin och Bengt Taflin. Föredragande har varit beredningsjuristen Therese Fällgren.

Särskilt yttrande från Bengt Taflin avseende domskäl, se **bilaga 3**.

Särskilt yttrande av Bengt Taflin

Särskilt yttrande (delvis skiljaktig mening) avseende domskälen i mål M 2590-14 (fiskodling i Omnefjärden) och mål M 184-15 (fiskodlingar i Mjältösundet), Kramfors kommun/Höga Kusten

Bakgrund

Jag är enig med domstolen vad gäller beslut om tillståndstid, odlingsvolym samt villkor i båda målen – jag tycker t o m att det är rätt väg i nuvarande läge. Min avvikande mening avser delar av domsskälen (gemensamt för de rubricerade domarna) som kan ha vidare och mer långsiktig betydelse.

Starka invändningar mot ansökningarna om ökningstillstånd har framförts i målet, dels från berörda vattenskyddsmyndigheter (Havs-/Vattenmyndigheten och Länsstyrelsen), dels från en mångfald engagerade personer och organ med natur- och bo-engagemang vid Höga Kusten. - Domarna bedöms ha (och få) stor betydelse - inte bara lokalt visavi sökandena och ett antal lokala motintressenter - utan långsiktigt med bäring på miljökvalitén/vattenskyddet i det aktuella kushavet. Långsiktigt berör de också uppgiften att minska näringstillförseln till Östersjön (det långsiktiga vattenskyddet) i större skala.

Min samlade bedömning är att behovet av vidare riskbedömningar och försiktighet borde ha fått mer utrymme i MMD's bedömningsunderlag (Bakgrund och Domsskäl). Jag delar i huvudsak de försiktighetskrav/-synpunkter som framgår av Havs- och Vatten-myndighetens och Länsstyrelsens yttranden i målet - men har kommit till slutsatsen att den bästa vägen att gå vidare nu är den som följer av MMD's dom, med begränsning av tillståndstid, årlig fodermängd och årliga fosforutsläpp – alltmedan fördjupad vatten-kontroll kommer till stånd i odlingarnas närområden.

Konkreta anmärkningar mot delar i MMD's redovisade överväganden

- a) Jämförelse redovisas som belyser de ”små” årliga utsläppen av fosfor till Bottenhavet från de aktuella odlingarna och från alla fiskodlingar i Sverige (= punkt-utsläpp) – jämfört med den totala tillförseln av fosfor från enskilda avlopp och industriell verksamhet till Bottenhavet. Jag anser den statistiken irrelevant och missledande.

- b) MMD redovisar också en statlig utredning från år 2009 där bl. a framgår att fiskodlingar lär finnas i ca 100 svenska kommuner. ”Det växande vattenbrukslandet” Sverige togrfors där som ett viktigt begrepp från näringsynpunkt i flera bygder. Det framkommer dock inte att det helt dominerande flertalet odlingar är mycket små jämfört med de odlingar som bedöms i målet.
- c) MMD’s egna beräkningar redovisas - där anges att teoretisk spridning av fosforpåverkan kring de lokala odlingsutsläppen är minimal/försumbar.
- d) MMD konstaterar att inga (officiellt) sänkta statusbetyg (från ’god’ till ’måttlig’) ännu har utfärdats i de områden där vattenmyndigheterna med ledning av utförda mätningar har annonserat om sänkta statusbetyg. MMD drar slutsatsen att inga allvarliga farhågor för försämrade vattenkvalitet t v är motiverade.
- e) MMD gör avslutningsvis (jfr punkt a) ovan) den samlade värderingen avseende fosforutsläppen i kusthavet utanför Höga Kusten att ”det är inte osannolikt att satsning på minskat utsläpp av främst fosfor från enskilda avlopp regionalt skulle få en större effekt än vad t o m en total nedläggning av all fiskodlingsverksamhet längs Höga Kusten skulle få . . . ”
-
-

Mina kommentarer till punkterna a) till e) är . . .

- a) De aktuella utsläppen av fosfor från resp. odling är mycket stora i förhållande till andra, allmänt förekommande utsläpp av fosfor – det handlar sammantaget om uppåt 10 ton/år fosfor från de aktuella odlingarna. En mer närliggande jämförelse är att odlingsutsläppen är 8-9 ggr större än fosforutsläppen från Örnkölds-viks tätort (ca 30 000 personer.) som i årsrapporter från 2014 redovisar ett samlat fosforutsläpp om ca 1,2 ton. - Som jämförelse är de totala utsläppen till Bottenhavet ganska ointressanta i detta ärende – de ger ingen belysning av hur de lokala vattenområdena vid Höga Kusten påverkas.
- b) Den viktigaste informationen här är att de tre stora odlingarna vid Höga Kusten – med nära 10 ton/år fosforutsläpp – f n utgör ca drygt 10 % av alla (registrerade) fosforbidrag från fiskodlingar till Bottenviken (?) - totalt till Bottenviken anges de utsläppen till ca 85 ton/år.

- c) Mot de aktuella (småskaligt lokala) beräkningarna står att de i målet aktuella odlingarna är mycket stora, innebärande bl. a att omfattande bottendeposition av fosforhaltigt avfall från fiskens avföring uppstår. Det kan efterhand med åren ge upphov till allt mer ökad utlöst fosfor (p.g.a. att syrefria bottnar växer) – det kan efterhand i ökande grad påverka vattenkvaliteten i en vidare omgivning (+ successivt ökad fosfortransport söderut längs kusten).
- d) MMD´s skäl innebär att domstolen i princip kräver formellt färdiga bevis för att påverkan är för handen. Det strider enligt min mening mot vattenlagstiftningens mål och avsikter - enligt miljöbalken, liksom i EU-domstolens nyligen utfärdade beslut, återgivet av svenska Havs- och Vattenmyndigheten - att aktiva motåtgärder skall vidtas när man ser tendenser och befarar att försämrande påverkan följer av en verksamhet. MMD´s konstaterande att detta från näringssynpunkt knappast kan följas helt bokstavligt är rimligt, men Höga Kustens innanhav (och stränder) är inte heller något allmänt godtyckligt vattenområde.
- e) Denna bedömnings slutsats anser jag vara orimlig. Fosforutsläppen från odlingarna är mycket stora vid varje jämförelse med andra fosforutsläpp. Det visas bl. a av att utsläppen via Örnsköldsviks tätortsavlopp från 30 000 personer (norr om odlingarna, efter BAT-åtgärder) bara utgör en dryg tiondel av fosforutsläppen från odlingarna. - Av samma skäl ser jag det som helt osannolikt (efter alla gemensamma avloppsreningsåtgärder genom åren, även i glesbygd) att avlopp från glesbygdsboende vid/nära kusten i Ångermanland skulle vara jämförbara i skadehänseende med fosforutsläppen från odlingarna (annat än möjligen ytterst lokalt vid stranden där ett orenat avlopp vid grunt vatten kan orsaka viss grön växtlighet).

- - - - -

Allmänt rörande domsskälen

MMD's utlåtanden och skäl i domen kommer att gälla under tillståndstiden (överklaganden kan bli aktuella). Domen bedöms få stor betydelse för intressenter/sakägare, både för dem som är för och emot domen. Sakägarna borde i högre grad få del av olika överväganden och skäl som har behandlats. Det gäller (enl. ovan) också de mer stor-skaliga förhållandena med koppling till dels det aktuella kustområdet, dels bäckenet Bottenhavet – Östersjön. Dessa kan visa sig alltmer relevanta i förhållande till de aktuella domarna inom den tid som tillståndet ska gälla - minst 6 år framåt.